
Fundació
Aula d'Alts
Estudis Electes

La lluita contra el despoblament rural a Catalunya

Joan Eroles i Viles

Quaderns de l'Electe, núm. 8

Càtedra

Enric Prat de la Riba
d'Estudis Jurídics Locals

UAB
Universitat Autònoma
de Barcelona

La lluita contra el despoblament rural a Catalunya

Col·lecció
Quaderns de l'Electe
Càtedra Enric Prat de la Riba d'Estudis Jurídics Locals

Directora de la col·lecció
Judith Gifreu i Font

Fundació
Aula d'Alts
Estudis Electes

Les activitats polítiques i d'administració són un mirador excepcional de la vida col·lectiva. Per les atapeïdes agendes dels homes amb missions de comandament i representació circulen les inquietuds dels pobles i, de vegades, aquest "patrimoni vital" ha passat al silenci del paper escrit: els més insignes exemples els trobem a les memòries o a les reflexions amb valor històric dels governants o dels parlamentaris.

La col·lecció Quaderns de l'electe vol donar veu a la recerca desenvolupada pels nostres alcaldes i regidors. Els treballs publicats en aquesta col·lecció són una mostra selectiva dels projectes de recerca elaborats pels alumnes del Màster en Govern Local que organitzen la Universitat Autònoma de Barcelona i la Fundació Aula d'Alts Estudis d'Electes de l'Associació Catalana de Municipis i lliguen la voluntat d'investigació amb l'experiència al servei dels ciutadans. El seu contingut inclou diverses matèries, que van des del dret o l'economia fins a qüestions històriques, de filosofia social o de millora de la gestió pública.

Judith Gifreu Font
Directora de la Col·lecció

LA LLUITA CONTRA EL DESPOBLAMENT RURAL A CATALUNYA

Joan Eroles i Viles

Índex

1. Introducció	11
2. Evolució de la població rural	15
2.1. Factors condicionants de l'evolució demogràfica actual a Catalunya	21
2.1.1. La immigració internacional i la seva distribució territorial	21
2.1.2. Els processos de suburbanització i la posició dels municipis petits en relació amb els centres emissors	22
2.1.3. El creixement de la població lligat a l'activitat turística i la importància de les segones residències	22
2.2. Característiques sociodemogràfiques dels residents en petits municipis rurals i problemàtiques que comporta	23
2.3. Podem parlar de despoblament a la Catalunya actual?	24
2.4. Com pot afectar la pandèmia al despoblament rural?	28
3. Inventari i descripció de les iniciatives i els programes contra el despoblament	31
3.1. Iniciatives i programes a escala europea i de diversos estats	31
3.1.1. Unió Europea	31
3.1.2. La xarxa Àrees Escassament Poblades del Sud d'Europa (SSPA)	34
3.2. Iniciatives i programes a escala estatal	35
3.2.1. Iniciatives del Govern d'Espanya	35
3.2.2. Iniciatives d'altres països	39
3.3. Iniciatives i programes a escala autonòmica	43
3.3.1. Iniciatives de l'Administració de la Generalitat de Catalunya	43
3.3.2. Iniciatives d'altres comunitats autònomes	48
3.4. Iniciatives i programes a escala municipal	51
3.4.1. Iniciatives impulsades per agrupacions de municipis	51
3.4.2. Iniciatives de municipis concrets	54
4. Qüestionari sobre el despoblament rural	57
5. Proposta d'actuacions per lluitar contra el despoblament	63
5.1. Línies estratègiques	63
5.2. Directrius que han de marcar les polítiques de l'Agència per al Repoblament	65
6. Bibliografia/Webgrafia	81

1. Introducció

L'interès en la problemàtica del despoblament rural a Catalunya és una conseqüència de la meua trajectòria personal i laboral. He pogut copsar-la com a veí del nucli de Preixens des de la meua infantesa, des de la simple observació de la pèrdua de població, la manca d'oportunitats laborals i l'èxode de molta gent jove (a les capitals de comarca veïnes, a Lleida o Barcelona), i especialment com a alcalde del municipi des de l'any 2011.

Preixens és una municipi situat a l'extrem est de la comarca de la Noguera, al límit amb la comarca de l'Urgell, a la denominada vall del Sió, i format per tres nuclis, Preixens, Pradell i les Ventoses, amb una població de 203, 122 i 96 veïns, respectivament, que sumen, el 2021, per al total del municipi, 421 habitants. Si analitzem la població per grups d'edat, podem constatar un envelliment alarmant i una manca de gent jove. L'economia del municipi es basa sobretot en el sector primari, la pagesia amb el conreu del cereal de secà i de regadiu (una part del municipi ja era de regadiu amb el canal d'Urgell i una altra ha entrat en regadiu amb el canal Segarra-Garrigues) i la ramaderia amb granges de porcí, aviram i boví.

Quant a municipi, només sobreviu una petita botiga de queviures, i recentment s'han implantat tres negocis de turisme rural i un quart n'està iniciant els tràmits. La resta de població que treballa al municipi ho fa majoritàriament com a autònoms (sobretot en el sector de la construcció) o en petites empreses de sectors diversos (normalment oficis manuals). La resta han de treballar fora.

Preixens compta amb uns serveis públics d'una qualitat notable: una xarxa de subministrament d'aigua renovada amb una potabilitzadora que abasteix els tres nuclis de població, un enllumenat públic renovat, un correcte estat de conservació del ferm, clavegueram, edificis públics i una bona prestació de serveis.

Com a municipi, es lluita per conservar i potenciar al màxim els serveis públics per poder oferir una qualitat de vida i uns serveis comparables als que pugui rebre qualsevol ciutadà d'un entorn urbà. En aquest sentit, hi ha als tres nuclis un bar-local social que funciona cada dia de la setmana, un consultori mèdic (a Pradell i a les Ventoses el metge únicament visita un dia a la setmana) i dues escoles, una a les Ventoses amb servei de menjador escolar i una altra a Preixens amb menjador escolar i acollida al pla pilot de la línia d'educació infantil d'1 a 3 anys (fa les funcions de llar d'infants).

El cas dels serveis educatius és un exemple de la lluita de qualsevol municipi petit per sobreviure. En el cas de Preixens, se sufraguen uns costos difícils d'assumir per al funcionament de la línia d'educació infantil, i en el de les Ventoses, fa dos cursos escolars que l'ajuntament ha d'aparèixer als mitjans de comunicació per buscar una família amb nens en edat escolar interessada a viure al món rural per poder mantenir oberta l'escola. L'ajuntament ajuda aquestes famílies amb la meitat del lloguer, i els veïns del poble posen cases buides a lloguer a preus ridículament baixos.

Els nuclis estan separats els uns dels altres seguint el riu Sió per un parell de quilòmetres. La xarxa de comunicació per carretera és molt bona, tot i que la freqüència del transport públic no és útil per anar a treballar i el carnet de conduir i el vehicle propi són imprescindibles. El nucli d'Agramunt, amb poc més de 5.000 habitants, està situat a 4 quilòmetres de Preixens; la capital de comarca, Balaguer, és a 17 quilòmetres, i a una distància similar se situen Tàrraga o Mollerussa, i és cap a aquests nuclis que es desplaça la majoria de gent per treballar.

Durant el 2019 es va instal·lar la fibra òptica al municipi, un pas vital per consolidar la població, atès que les xarxes de telecomunicacions són l'element clau per potenciar la vida i l'economia de les zones rurals.

Aquesta petita introducció sobre el municipi, la seva població, extensió, localització i dinàmica econòmica serveix per fer-nos un marc mental de la situació del problema. No som la zona zero, però sí prop de l'epicentre. Tot i les bones comunicacions i una localització relativament bona, el municipi està patint un despoblament molt acusat.

La meua formació i trajectòria professional també van molt lligades al territori, els seus valors i les seves problemàtiques. Personalment, crec que ho puc viure i observar des de diverses perspectives i amb criteris diferents, des del veí del poble que veu com el municipi s'esvaeix en silenci mentre tant la gent gran com el jovent sembla

que s'hi resignin, fins a l'anàlisi més numèrica, freda o acadèmica que podria dibuixar un tècnic, perquè les dades podrien no semblar tan greus segons l'òptica des de la qual es mirin. A més, també puc analitzar-ho des de la visió d'un alcalde que veu com es redueix el nombre de veïns del municipi, els problemes que comporta l'envelliment massiu dels seus habitants i les mesures desesperades que s'han de prendre per fer viables les infraestructures d'educació i salut que fa pocs anys semblaven inqüestionables.

La principal causa del despoblament és la manca d'oportunitats laborals i la impossibilitat de portar a terme un projecte vital lligat amb un desenvolupament professional.

L'abandonament d'un territori en primera instància només afecta els seus habitants, que perden qualitat de vida i serveis, se'n devalua el seu patrimoni i s'acaba perdent, però la pèrdua del patrimoni dels nostres avantpassats també acaba afectant tota la societat. La gent del medi rural són jardiniers del paisatge i els millors activistes en la lluita contra el canvi climàtic i en la gestió i la cura dels boscos.

El despoblament continu i el progressiu abandonament de grans àrees del territori (camps sense conrear i boscos sense gestionar) per deixar pas a la concentració i la massificació de la població en determinades zones té i tindrà uns costos desproporcionats per al territori (incendis forestals de grans magnituds), el paisatge (l'abandonament del territori l'aboca a una degradació) i la qualitat de vida de la societat (les grans concentracions de persones tenen avantatges, però també molts inconvenients).

Com hem pogut comprovar, incendis com els de la Ribera d'Ebre o els grans incendis d'Austràlia i els Estats Units, de sisena generació, són incontrolables i depassen la capacitat d'extinció dels bombers. Només en territoris humanitzats i amb activitat que mantingui baixa la càrrega de foc s'ha pogut fer front a aquests incendis. L'abandonament del territori amb el nostre clima sol acabar en incendi, pèrdua de vegetació i desertització. Els incendis de sisena generació són una amenaça real a Catalunya i a l'Estat espanyol, i la millor manera de fer-hi front és frenar el despoblament.

Aquest sentiment d'impotència davant d'una realitat molt difícil de canviar, però que cal fer-ho, és el motor que m'ha impulsat a voler conèixer més a fons la problemàtica, com s'afronta a escala europea, estatal i en altres països, saber quines mesures han estat les més encertades i si hi ha models d'èxit que es poguessin copiar i, de manera molt humil, intentar aportar el meu gra d'arena amb la proposta d'un full de ruta per mirar de solucionar el problema.

Crec que per resoldre un problema primer cal tenir consciència de la seva existència i importància. Si bé els darrers anys s'ha posat de moda aquest problema i ha aparegut als mitjans de comunicació i a l'agenda política, crec sincerament que encara no és té prou en compte, ni tampoc la seva importància i dimensió.

En aquest treball, he intentat combinar la meva pròpia experiència amb la consulta i l'anàlisi de la problemàtica des de l'àmbit més tècnic o acadèmic per extreure'n conclusions i fer propostes lògiques, coherents, factibles i possibilistes per revertir la situació que alhora aportin la visió i el sentiment de defensa del territori de la persona que hi viu i l'estima. El treball s'ha estructurat seguint una evolució que conclogui amb una aportació de mesures per solucionar la problemàtica tractada. El punt de partida és una anàlisi de l'evolució de la població rural i els canvis lligats a l'economia i la forma de desenvolupament de la societat, el que s'entén per despoblament, els problemes que hi van lligats i saber si podem afirmar que existeix un despoblament rural a Catalunya al segle XXI i quina n'és la rellevància.

El pas següent ha estat fer un inventari i una descripció de les diverses iniciatives i programes d'actuació que les administracions, o altres agents públics i privats, porten o han portat a terme sobre el territori en matèria de despoblament o bé altres de molt directament relacionades. Aquest inventari es dividirà per àmbit territorial d'aplicació de la iniciativa, fons o programa, tenint en compte tant si hi actua directament l'administració competent segons el territori o bé les iniciatives, els fons o els programes d'origen privat, públicoprivat o en forma de col·laboració entre altres administracions:

- Iniciatives i programes a escala europea i iniciatives en diversos estats.

- Iniciatives i programes pel que fa a l'Estat espanyol i altres estats.
- Iniciatives i programes a escala autonòmica.
- Iniciatives i programes a escala municipal.

Cada una de les iniciatives, programes o fons queden breument descrits i se n'intenta analitzar i identificar els punts forts i els punts febles, així com l'efectivitat de la mesura i exemples de la seva aplicació. S'han analitzat més àmpliament i de forma més profunda els models de més èxit i en cada cas se n'han extret unes conclusions.

D'altra banda, també s'han fet uns qüestionaris a persones directament vinculades amb el problema del despoblament a les comarques de Lleida —es tracta de veïns i veïnes de nuclis i càrrecs polítics de municipis afectats per la pèrdua de població i tècnics municipals que treballen en zones amb pèrdua de població—, en què es demana que responguin sobre qüestions lligades al futur dels petits nuclis rurals, les seves problemàtiques i com creuen que es poden resoldre.

De tota aquesta informació, se n'han extret unes conclusions, a partir de les quals la informació analitzada i l'experiència personal han dut a unes propostes d'actuació que potser es podrien aplicar amb èxit a Catalunya o a l'Estat espanyol per mirar de solucionar o pal·liar el greu problema del despoblament.

2. Evolució de la població rural¹

A escala mundial, els mitjans de comunicació han publicat diverses vegades els últims anys que el nombre d'habitants de les zones urbanes ha superat el de les rurals —una tendència global que cada cop serà més accentuada— i algunes previsions xifren en un 69% el percentatge de població mundial que el 2050 viurà en zones urbanes.

A Catalunya, aquest fet ja es va produir fa gairebé un segle (cal considerar en aquell moment les àrees urbanes com les zones amb més de 10.000 habitants). Des de llavors, Catalunya ha multiplicat la seva població per tres, però s'ha concentrat a les zones urbanes, atès que la que viu en municipis no urbans ha experimentat un creixement lleu durant aquest segle (s'ha passat d'1.286.190 habitants de finals dels anys vint del segle passat a 1.413.664 el 2016).

Si considerem com a àmbit urbà el lliandar dels 10.000 habitants, actualment més del 81% de la població catalana resideix en àmbits urbans.

Dels 947 municipis que configuren Catalunya, 486 tenien menys de 1.000 habitants, segons les dades de població de l'Institut d'Estadística de Catalunya (Idescat) l'1 de gener de 2020, i si rebaixem el lliandar fins als 500 habitants, serien 337 municipis. Aquestes dades flagrants posen de manifest que més d'un terç dels municipis de Catalunya tenen menys de 500 habitants, amb totes les complexitats que aquesta situació comporta.

Els 486 municipis de menys de 1.000 habitants compten amb una població de 192.323 habitants, un percentatge del 2,47% de la població total de Catalunya.² Els 337 municipis de menys de 500 habitants tenen una població de 83.131, i més d'un terç dels municipis de Catalunya representen un 1,07% de la seva població.

Si introduïm la variable de l'extensió del territori, els municipis de menys de 1.000 habitants (que representen 192.323 habitants) cobreixen més del 53% de la superfície de Catalunya, i en diverses comarques de Catalunya, com, per exemple, la Noguera, l'Urgell, la Segarra, el Pallars Jussà, el Pla d'Urgell o les Garrigues, únicament la capital de comarca supera els 10.000 habitants.

La claredat d'aquestes dades dona una idea sobre dos aspectes: el poc pes de la població rural a Catalunya i la gran dispersió que mostra, la qual cosa porta a fer-nos una idea de la situació actual de la població a Catalunya i la seva distribució. Però el més preocupant ó és l'evolució del creixement demogràfic.

Si analitzem l'evolució de la població històricament i des de la perspectiva comarcal, i fraccionem el període 1900-2014 en diversos blocs que compreguin fases de 20 o 30 anys, observarem que hi ha moltes comarques amb creixements negatius en la majoria de períodes, i podem definir alguns punts on la despoblació ha estat una tònica dominant.³ Si bé el segle passat la despoblació era molt accentuada al Pirineu (sobretot al lleidatà), el Camp de Tarragona i el delta de l'Ebre, les dinàmiques actuals situen la despoblació en zones més àmplies del Camp de Tarragona, el delta de l'Ebre, la plana de Lleida i comarques d'interior, així com punts del Pirineu de Girona.

Actualment, Catalunya es divideix en 41 comarques, 1 entitat territorial singular (Aran), 8 àmbits territorials funcionals i 4 províncies com a estructures supramunicipals. Si analitzem l'evolució de la població en el quinquenni 2015-2020 (de l'1 de gener de 2015 a l'1 de gener de 2020), observem el següent:

¹ Les darreres dades de població utilitzades en aquest apartat són de l'1 de gener de 2020, considerant que són les últimes sense alteracions degudes a la pandèmia mundial causada pel SARS-CoV-2, i mostren la tendència poblacional sense considerar els possibles canvis originats pel virus. En un apartat posterior s'analitzarà si la pandèmia ha originat noves tendències en l'evolució de la població al món rural i com pot evolucionar en el futur.

² Elaboració pròpia a partir de les dades que proporciona públicament l'Institut d'Estadística de Catalunya (Idescat): <https://www.idescat.cat/>

³ PUJADAS RÚBIES, Isabel i BAYONA CARRASCO, Jordi, "L'evolució demogràfica recent dels municipis petits a Catalunya: diversitat de trajectòries", a *Treballs de la Societat Catalana de Geografia*, núm. 81, juny 2016. Pàgs. 25-43: <http://revistes.iec.cat/index.php/TSCG>

Comarca	Població 2015	Població 2020	Variació població	% variació població
Alt Camp	44.225	44.864	639	1,44
Alt Empordà	136.338	139.359	3.021	2,22
Alt Penedès	105.399	109.784	4.385	4,16
Alt Urgell	20.568	20.009	-559	-2,72
Alta Ribagorça	3.912	3.856	-56	-1,43
Anoia	117.117	123.117	6.000	5,12
Aran ⁴	9.799	10.038	239	2,44
Bages	173.193	179.151	5.958	3,44
Baix Camp	188.331	195.259	6.928	3,68
Baix Ebre	78.743	77.908	-835	-1,06
Baix Empordà	129.946	133.682	3.736	2,88
Baix Llobregat	798.879	828.522	29.643	3,71
Baix Penedès	98.990	107.156	8.166	8,25
Barcelonès	2.195.271	2.294.614	99.343	4,53
Berguedà	39.294	39.831	537	1,37
Cerdanya	17.815	18.396	581	3,26
Conca de Barberà	20.399	19.811	-588	-2,88
Garraf	143.383	150.164	6.781	4,73
Garrigues	19.288	18.980	-308	-1,60
Garrotxa	54.993	57.493	2.500	4,55
Gironès	180.924	191.483	10.559	5,84
Maresme	433.404	453.212	19.808	4,57
Moianès	12.993	13.801	808	6,22
Montsià	68.261	69.160	899	1,32
Noguera	38.669	38.569	-100	-0,26
Osona	152.582	161.701	9.119	5,98
Pallars Jussà	13.366	13.051	-315	-2,36
Pallars Sobirà	6.988	6.902	-86	-1,23
Pla d'Urgell	36.656	37.277	621	1,69
Pla de l'Estany	31.278	32.415	1.137	3,64
Priorat	9.475	9.133	-342	-3,61
Ribera d'Ebre	22.390	21.647	-743	-3,32
Ripollès	25.235	25.073	-162	-0,64
Segarra	22.453	22.820	367	1,63
Segrià	205.084	208.799	3.715	1,81
Selva	165.950	171.091	5.141	3,10
Solsonès	13.412	13.742	330	2,46
Tarragonès	249.440	262.488	13.048	5,23
Terra Alta	11.742	11.271	-471	-4,01
Urgell	36.007	36.965	958	2,66

4 La Llei 1/2015, de 5 de febrer, del règim especial d'Aran, en l'article 5 regula la integració singular d'Aran en la divisió territorial de Catalunya, de manera que, pel seu caràcter singular, l'Aran no pot ésser inclòs dins de cap divisió territorial ni administrativa de Catalunya que no sigui ell mateix. La seva inclusió en els llistats amb la consideració de comarca és únicament a efectes comparatius, ja que és la divisió territorial més similar a la seva realitat singular.

Vallès Occidental	895.166	936.172	41.006	4,58
Vallès Oriental	397.396	413.437	16.041	4,04
Àmbit territorial	Població 2015	Població 2020	Variació població	% variació població
Metropolità	4.723.866	4.929.889	206.023	4,36
Comarques gironines	724.664	750.596	25.932	3,58
Camp de Tarragona	511.870	531.555	19.685	3,85
Terres de l'Ebre	181.136	179.986	-1.150	-0,63
Ponent	358.157	363.410	5.253	1,47
Comarques centrals	392.952	409.706	16.754	4,26
Alt Pirineu i Aran	72.448	72.252	-196	-0,27
Penedès	459.661	484.809	25.148	5,47

Si observem els àmbits territorials, únicament 2 dels 8 que conformen Catalunya perden població, i ho fan en percentatges molt petits. Els afectats pel despoblament no són cap sorpresa: l'Alt Pirineu i Aran i Terres de l'Ebre. Vist així, podria semblar que el despoblament no és un problema, i es pot observar com l'àmbit de Ponent guanya població.

Si observem els resultats per comarques, de 42, perden població 12. Els percentatges són, en alguns casos, més grans. Així, veuen reduïda la població l'Alt Urgell, l'Alta Ribagorça, el Baix Ebre, la Conca de Barberà, les Garrigues, la Noguera, el Pallars Jussà, el Pallars Sobirà, el Priorat, la Ribera d'Ebre, el Ripollès i la Terra Alta, les quals pertanyen en la seva totalitat a les zones comentades anteriorment: la plana de Lleida, el Camp de Tarragona, el delta de l'Ebre, el Pirineu de Lleida i punts del Pirineu de Girona. Vist des de la perspectiva comarcal, el problema sembla més important. A més, es pot comprovar com les Garrigues i la Noguera perden població tot i que són dins de l'àmbit de Ponent (que en guanya).

Sembla, doncs, evident que si observem les dades des d'un nivell supramunicipal, les dinàmiques positives de les capitals de comarca i els grans nuclis de població poden amagar la realitat de molts municipis petits que perden població, motiu pel qual cal analitzar el despoblament des d'una òptica municipal. Si analitzem l'evolució de la població en el període 2015-2020 per municipis, dels 947 municipis de Catalunya, 372 perden població. En canvi, a Catalunya augmenta en el mateix període en gairebé 300.000 persones. De fet, podem trobar alguns percentatges de pèrdues de població que denoten una situació clara d'emergència de la viabilitat del municipi a molt curt termini, de la mateixa manera que s'hi veuen pèrdues de població molt preocupants en municipis situats en comarques on la situació de despoblament no semblaria especialment greu, si es miren les xifres a escala comarcal.

En el quadre següent s'inclouen els municipis que han perdut més del 10% de població durant el període 2015-2020. S'ha considerat el barem de la pèrdua de poblacional superior al 10% durant un període de cinc anys com un valor a partir del qual la situació és extremadament greu.⁵

Municipi	Comarca	Padró 2015	Padró 2020	Pèrdua població	% pèrdua població
Vansa i Fòrnols, la	Alt Urgell	210	149	-61	-29,05
Cava	Alt Urgell	60	45	-15	-25,00
Argentera, l'	Baix Camp	147	117	-30	-20,41
Josa i Tuixén	Alt Urgell	129	103	-26	-20,16
Vallclara	Conca de Barberà	109	88	-21	-19,27

⁵ Elaboració pròpia a partir de les dades que proporciona públicament l'Institut d'Estadística de Catalunya (Idescat): <https://www.idescat.cat/>

Vallfogona de Riucorb	Conca de Barberà	95	77	-18	-18,95
Valls d'Aguilar, les	Alt Urgell	302	245	-57	-18,87
Llorac	Conca de Barberà	111	91	-20	-18,02
Conesa	Conca de Barberà	120	100	-20	-16,67
Cogul, el	Garrigues	181	151	-30	-16,57
Colera	Alt Empordà	533	445	-88	-16,51
Rocafort de Queralt	Conca de Barberà	251	211	-40	-15,94
Forès	Conca de Barberà	51	43	-8	-15,69
Tavertet	Osona	124	105	-19	-15,32
Sant Esteve de la Sarga	Pallars Jussà	144	122	-22	-15,28
Gallifa	Vallès Occidental	197	167	-30	-15,23
Espluga Calba, l'	Garrigues	387	329	-58	-14,99
Pobla de Cérvoles, la	Garrigues	222	189	-33	-14,86
Savallà del Comtat	Conca de Barberà	62	53	-9	-14,52
Vinaixa	Garrigues	526	450	-76	-14,45
Albagés, l'	Garrigues	419	361	-58	-13,84
Pradell de la Teixeta	Priorat	183	158	-25	-13,66
Bellprat	Anoia	74	64	-10	-13,51
Cabanabona	Noguera	82	71	-11	-13,41
Lloar, el	Priorat	121	105	-16	-13,22
Granyena de les Garrigues	Garrigues	161	140	-21	-13,04
Oliola	Noguera	233	203	-30	-12,88
Castellar de la Ribera	Solsonès	150	131	-19	-12,67
Floresta, la	Garrigues	160	140	-20	-12,50
Tírvia	Pallars Sobirà	153	134	-19	-12,42
Esterri de Cardós	Pallars Sobirà	73	64	-9	-12,33
Sant Sadurní d'Osormort	Osona	86	76	-10	-11,63
Poboleda	Priorat	363	321	-42	-11,57
Vilanova de Prades	Conca de Barberà	121	107	-14	-11,57
Prats i Sansor	Cerdanya	251	222	-29	-11,55
Estaràs	Segarra	176	156	-20	-11,36
Sanaüja	Segarra	427	379	-48	-11,24

Térmens	Noguera	1531	1360	-171	-11,17
Vilaplana	Baix Camp	624	555	-69	-11,06
Biosca	Segarra	199	177	-22	-11,06
Canejan	Val d'Aran	100	89	-11	-11,00
Cubells	Noguera	378	338	-40	-10,58
Riu de Cerdanya	Cerdanya	104	93	-11	-10,58
Pont d'Armentera, el	Alt Camp	545	488	-57	-10,46
Arres	Val d'Aran	67	60	-7	-10,45
Passanant i Belltall	Conca de Barberà	173	155	-18	-10,40
Bot	Terra Alta	618	554	-64	-10,36
Camarasa	Noguera	903	810	-93	-10,30
Alàs i Cerc	Alt Urgell	356	320	-36	-10,11
Palma d'Ebre, la	Ribera d'Ebre	376	338	-38	-10,11
Alpens	Osona	290	261	-29	-10,00

Sobre un total de 947 municipis catalans, 51 han perdut més d'un 10% de població durant el període 2015-2020. Si abaixem el llistó fins al 8% de pèrdua de població, el nombre de municipis afectats és de 86, amb casos extrems de despoblament accelerat que afecten principalment els municipis d'algunes comarques, com l'Alt Urgell i la Conca de Barberà.

La localització per comarques d'aquests 51 municipis afectats de manera greu pel despoblament és la següent:⁶

Comarca	Nre. de municipis afectats	Nre. de municipis total comarca	% de municipis de la comarca afectats
Conca de Barberà	9	22	40,91
Garrigues	7	24	29,17
Alt Urgell	5	19	26,32
Aran*	2	9	22,22
Noguera	5	30	16,67
Segarra	3	21	14,29
Pallars Sobirà	2	15	13,33
Priorat	3	23	13,04
Cerdanya	2	17	11,76
Terra Alta	1	12	8,33
Ribera d'Ebre	1	14	7,14
Pallars Jussà	1	14	7,14

⁶ Elaboració pròpia a partir de les dades que proporciona públicament l'Institut d'Estadística de Catalunya (Idescat): <https://www.idescat.cat/>

Baix Camp	2	28	7,14
Solsonès	1	15	6,67
Osona	3	50	6,00
Alt Camp	1	23	4,35
Vallès Occidental	1	23	4,35
Anoia	1	33	3,03
Alt Empordà	1	68	1,47

De la taula anterior podem observar que gairebé la meitat dels municipis de la Conca de Barberà han perdut més d'un 10% de població els darrers cinc anys. El percentatge de municipis afectats en algunes comarques és altament alarmant.

En aquest sentit, apareixen també municipis que han perdut més d'un 10% de població els últims cinc anys però que pertanyen a una comarca que ha guanyat població, com Osona, una de les que més creix en aquest període però que té alhora municipis amb un fort despoblament, un fet que remarca encara més que, si bé el fenomen de la despoblació es pot detectar amb l'evolució poblacional d'una comarca, el més encertat seria una anàlisi més detallada des de l'àmbit del municipi per detectar tots els casos (la comarca de la Segarra és un cas similar).

Cal, doncs, observar el fenomen del despoblament des del municipi i no des de la comarca, ja que hi poden haver diverses dinàmiques poblacionals dins que emmascararien el problema del despoblament.

Com a cas concret, m'agradaria fer esment de l'evolució de la població al municipi de Preixens, on exerceixo d'alcalde, amb un nombre d'habitants que ha evolucionat de la següent manera:⁷

	1920	1930	1940	1950	1960	1970	1981	1990	2000
Preixens	1.313	1.089	1.264	971	1.033	967	580	607	523

	2004	2006	2008	2010	2012	2014	2016	2018	2020
Preixens	509	514	505	478	471	450	448	428	418

De les dades anteriors, es pot observar la forta davallada poblacional entre 1970 i 1980 una estabilització fins a la dècada dels 90 i una nova davallada amb una certa estabilització entre els anys 2000 i 2008. Posteriorment, entre 2012 i 2018, la caiguda poblacional ha estat sostinguda i molt accelerada, amb una certa estabilització els últims anys. Si tenim en compte el darrer quinquenni (2015-2020), el creixement de la població de Preixens ha estat d'un -8,73%, unes dades que, com a veí i alcalde del municipi, em semblen demolidores i fan, a més, perillar tota l'estructura social, l'economia local i la viabilitat dels serveis públics per manca de massa social per mantenir-ho.

La part pitjor, però, és que hi ha uns 73 municipis a Catalunya amb uns percentatges més alts de pèrdua de població durant el mateix període.

A la comarca de la Noguera, a la qual pertany Preixens, l'evolució ha estat la següent:⁸

⁷ Elaboració pròpia a partir de les dades que proporciona públicament l'Institut d'Estadística de Catalunya (Idescat): <https://www.idescat.cat/>.

⁸ Elaboració pròpia a partir de les dades que proporciona públicament l'Institut d'Estadística de Catalunya (Idescat): <https://www.idescat.cat/>.

	2000	2003	2006	2009	2012	2015	2018	2020
Noguera	34.727	35.705	38.394	40.203	40.200	39.109	38.708	38.569

Si mirem les dades a escala comarcal, la situació no sembla preocupant. La població ha anat oscil·lant, però ha tendit a augmentar en nombre. Tanmateix, però, cal tenir en compte que la dinàmica diferent de la capital comarcal —que concentra aproximadament la meitat de la població de la comarca— dilueix les fortes pèrdues de força municipis petits de la comarca. Aquesta situació es dona a la gran majoria de comarques rurals, on la capital de comarca i alguns nuclis secundaris més grans no pateixen una pèrdua poblacional tan severa, o fins i tot capten part de la població que se'n va dels municipis petits i, per tant, d'alguna manera poden passar per alt la pèrdua de població dels municipis petits, si només observem les dades pel que fa a comarca. Cal també tenir present la gran extensió de la Noguera, una situació que fa que s'hi donin dinàmiques poblacionals molt diferents en els municipis de la zona del Montsec, els de la plana de l'Urgell i els de la vall del Sió, per posar alguns exemples. Tot plegat fa que la Noguera sigui un cas perfectament extrapolable a moltes de les comarques de Catalunya, motiu pel qual, com ja s'ha comentat, és important analitzar les dades de població quant a municipis.

Així, amb l'anàlisi de les dades de l'apartat anterior, extraurem algunes conclusions sobre la pèrdua de població al medi rural a Catalunya en el període 2015-2020:

- Existeix, de forma innegable, una pèrdua accelerada i greu de població en diversos punts de la geografia catalana, principalment la plana de Lleida, el Camp de Tarragona, el delta de l'Ebre, el Pirineu de Lleida i punts del Pirineu de Girona.
- L'evolució de la població per comarques ens permet veure les àrees on la problemàtica és més greu, allí on hi ha la principal dinàmica de pèrdua poblacional, que seria a l'Alt Urgell, l'Alta Ribagorça, el Baix Ebre, la Conca de Barberà, les Garrigues, la Noguera, el Pallars Jussà, el Pallars Sobirà, el Priorat, la Ribera d'Ebre, el Ripollès i la Terra Alta.
- En altres comarques amb dinàmiques positives, si analitzem les dinàmiques de població quant a municipi, observem que també n'hi ha de greus per pèrdua de població camuflades en determinats municipis o sectors de la comarca.
- Molts municipis presenten poblacions molt reduïdes, i qualsevol pèrdua fa perillar la viabilitat de determinats serveis públics (escola, llar d'infants, consultori mèdic...) i l'economia local (la pèrdua de població no permet mantenir els petits comerços i autònoms locals).
- La tendència a la pèrdua de població al món rural sembla que s'ha accentuat els darrers anys.

2.1. Factors condicionants de l'evolució demogràfica actual a Catalunya

L'evolució demogràfica recent no segueix els mateixos patrons que la de despoblació dels anys 50 i 60 del segle passat, en què l'èxode rural va arribar pel creixement i la urbanització de les grans ciutats i la mà d'obra que es necessitava.⁹ En aquest sentit, els nous models de creixement i distribució de la població estan lligats en part a l'impacte de la crisi econòmica recent, però essencialment respon també a altres factors.

2.1.1. La immigració internacional i la seva distribució territorial

L'arribada de la immigració ha determinat de manera molt clara el creixement de molts municipis, i en alguns casos fins i tot ha trencat dinàmiques de decreixement seculars. El factor econòmic i l'existència de llocs de treball és el factor principal perquè una persona que arriba d'un altre país decideixi establir la seva residència en un municipi o en un altre. En l'àmbit rural, s'ha rebut immigració en zones de l'Empordà (en explotacions agrícoles), municipis petits del Pirineu (activitat turística i hostalera), zones del pla de Lleida (sobretot en la recollecció de fruita dolça), del Camp de Tarragona i de les Terres de l'Ebre (en activitat agrícola de secà i cultiu de l'arròs, prin-

⁹ PUJADAS RÚBIES, Isabel i BAYONA CARRASCO, Jordi, *L'evolució demogràfica recent dels municipis petits a Catalunya: diversitat de trajectòries*. Pàg. 5.

cialment). La crisi econòmica va frenar de forma molt important l'arribada d'immigració, i en alguns casos van tornar al seu país d'origen o van optar per buscar noves destinacions amb millors perspectives laborals.

L'exemple de Guissona és el màxim exponent d'aquest factor com a motor de creixement del municipi. El Grup Alimentari Guissona (CAG) és un grup empresarial líder en el sector agroalimentari que desenvolupa totes les activitats ramaderes, de pagesia, industrials i comercials per arribar al consumidor sense intermediaris. Treballa a partir d'un cicle productiu complet: naixement, cria i engreix del bestiar i les aus, fabricació de pinsos, sacrifici, transformació i elaboració dels productes alimentaris i distribució i venda directa mitjançant botigues pròpies. El grup també compta amb una entitat bancària de crèdit pròpia, comerços que subministren béns d'altres sectors (mobiliari, informàtica...)—aquí el resultat són més de 3.300 llocs de treball, uns actius valorats en 767.790.990 €, unes vendes de 1.673.754.131 € l'any 2017 i que dona feina a les explotacions agrícoles i ramaderes dels municipis i comarques del voltant— i grans centres de producció al municipi de Guissona.

Molt joves autòctons amb nivells de formació educatius alts de les comarques del voltant han deixat els seus nuclis d'origen per establir-se a Guissona per les possibilitats laborals que ofereix. L'oferta de llocs de treball d'alta qualificació de forma contínua, com ara enginyers, informàtics..., és un bé preuat i escàs a les terres de Lleida, i l'efecte de l'èxit econòmic de Guissona s'ha traslladat als municipis del seu entorn, on també ha augmentat la població i s'han rehabilitat i llogat els habitatges disponibles, com, per exemple, a Massoteres, amb un augment de població del 12,17% en el període 2015-2020.

Segons el padró municipal de Guissona, l'any 2000 tenia 3.339 habitants i el 2020, un total de 7.248, un creixement espectacular en una comarca com la Segarra, on molts municipis pateixen una davallada poblacional.

El model econòmic i social d'èxit creat a Guissona, que potencia els punts forts del territori per aconseguir un model econòmic d'èxit que ha permès el creixement i la riquesa de la població, és un bon exemple que cal seguir i potenciar per solucionar el despoblament. Guissona és el Silicon Valley de la indústria agroalimentària, un model d'èxit econòmic que atrau talent i fixa la població al territori.

2.1.2. Els processos de suburbanització i la posició dels municipis petits en relació amb els centres emissors

A Catalunya, tenen molta importància els moviments migratoris interns entre 2004 i 2013, amb 2,65 milions de canvis de municipi,¹⁰ una alta mobilitat interna que s'explica per factors demogràfics i econòmics. Així, els factors demogràfics són, en primer lloc, que els grups d'edats majoritaris a la població arriben als de màxima mobilitat i, en segon lloc, que l'arribada d'immigrants estrangers afavoreix la mobilitat interna perquè l'arrelament inicial és baix fins que la seva activitat econòmica s'estabilitza, quan troben feina, i els econòmics sorgeixen pel moviment o la relocalització de l'activitat productiva, l'expansió del sector terciari (amb més mobilitat que el primari), l'augment del nivell de vida (i de les possibilitats de moure's) i la mobilitat obligada per raons de feina, la qual, en conjunt, és majoritàriament de suburbanització, de sortida de les àrees més denses i poblades cap a la perifèria metropolitana. Aquest fenomen també es veu en ciutats mitjanes de Catalunya —on el creixement residencial als municipis de la perifèria de la ciutat de Lleida ha estat molt gran els darrers anys— i en algunes capitals comarcals. Així, el fet que un municipi guanyi o no població depèn sobretot de la seva situació geogràfica i de la proximitat i les comunicacions fins als centres econòmics i productius.

2.1.3. El creixement de la població lligat a l'activitat turística i la importància de les segones residències

En zones rurals, l'evolució de la població va molt lligada a la capacitat de crear llocs de treball, i en molts casos, a la capacitat turística de la zona. Novament, el fet que un municipi guanyi o no població depèn sobretot de la seva situació geogràfica. Així, els municipis turístics petits de zones costaneres o del Pirineu resisteixen millor les dinàmiques de pèrdua de població, i fins i tot atreuen immigració, ni que sigui temporalment, durant l'època turística.

---

10 PUJADAS RÚBIES, Isabel i BAYONA CARRASCO, Jordi, *L'evolució demogràfica recent dels municipis petits a Catalunya: diversitat de trajectòries*. Pàg. 5.

Des d'un punt de vista territorial, la diversitat de situacions dels municipis de Catalunya és molt àmplia, però si analitzem els tres factors que hem enumerat, sembla que és la localització geogràfica el que més marca l'evolució poblacional d'un municipi petit; d'una banda, la proximitat a zones metropolitanes, ciutats mitjanes o capitals comarcals, que els permeti ser participants del seu creixement mitjançant la suburbanització i la mobilitat residencial i també l'accés als llocs de treball que generen aquestes poblacions més grans —en aquest punt, cal destacar la importància de les xarxes viàries de comunicació i de les xarxes de telecomunicacions—, i, de l'altra, la localització geogràfica actua com un factor clau per al sector turístic i els creixements de població i la riquesa que pot generar, perquè va estretament lligada a les possibilitats econòmiques d'un territori, en què el factor econòmic se situa al rerefons de la majoria de moviments poblacionals.

2.2. Característiques sociodemogràfiques dels residents en petits municipis rurals i problemàtiques que comporta

L'evolució de la demografia dels petits municipis rurals ha copsat dues realitats molt presents, una de molt negativa, un envelliment de la població lligat a una masculinització, i amb tots els problemes que això comporta, i una de positiva, que seria que l'estructura econòmica és cada cop més diversa i depèn menys del sector primari.

Quant a l'envelliment i la masculinització, amb dades de 2020, la comparació entre la piràmide poblacional i els grups d'edat del conjunt de Catalunya mostra que amb una comarca amb una greu pèrdua de població (les Garrigues), un municipi amb un despoblament no especialment greu (Preixens) i també amb un de rural en ple creixement econòmic i poblacional (Guissona) n'hi ha prou per copsar la dimensió d'aquest problema.¹¹

Població (nre.) per grups d'edat	Preixens (municipi)	Guissona (municipi)	Les Garrigues (comarca)	Catalunya
De 0 a 14 anys	52	1.378	2.407	1.165.865
De 15 a 64 anys	222	5.167	11.637	5.146.253
De 65 a 84 anys	101	560	3.761	1.218.356
De 85 anys i més	43	143	1.068	250.005
Total	418	7.248	18.873	7.780.479

Si analitzem el percentatge de població per cada grup d'edat, és quan s'observen les grans diferències.¹²

Població (%) per grups d'edat	Preixens (municipi)	Guissona (municipi)	Les Garrigues (comarca)	Catalunya
De 0 a 14 anys	12,44	19,01	12,75	15,34
De 15 a 64 anys	53,11	71,29	61,66	67,71
De 65 a 84 anys	24,16	7,73	19,93	16,03
De 85 anys i més	10,29	1,97	5,66	3,29

Els percentatges de població per cada grup d'edat són molt diferents entre les zones en despoblament i Catalunya en conjunt, o bé en un municipi en plena dinàmica positiva com Guissona. També és significatiu que el percentatge de població masculina és superior al de població femenina, un fet que va lligat a l'estructura econòmica, és a dir, que ofereix més oportunitats laborals (sobretot en el sector primari) en àmbits històricament més masculinitzats.

¹¹ Elaboració pròpia a partir de les dades que proporciona públicament l'Institut d'Estadística de Catalunya (Idescat): <https://www.idescat.cat/>

¹² Elaboració pròpia a partir de les dades que proporciona públicament l'Institut d'Estadística de Catalunya (Idescat): <https://www.idescat.cat/>

En el cas de Preixens, un municipi afectat pel despoblament, tot i que no de manera especialment greu, atès que anteriorment, com hem vist, hi havia 75 municipis amb percentatges de pèrdua de població superiors el darrer quinquenni, s'hi veu una estructura poblacional molt envellida: el percentatge de població de més de 65 anys és el 34,45%, és a dir, que gairebé una de cada tres persones se situa en edat de jubilació; només el 12,44% de la població té menys de 14 anys, per tant, perilla la viabilitat dels serveis educatius, i perdre'ls faria encara més difícil a la gent jove formar famílies per la falta de serveis; més d'un 10% de la població del municipi té més de 85 anys, i en pocs anys sembla que hi haurà més veïns i veïnes del municipi de més de 85 anys que de menys de 14. Si ho comparem amb la comarca de les Garrigues, veiem que té una piràmide poblacional amb una estructura similar, si bé amb millor distribució i percentatges. Quant a una comarca sencera (formada per 24 municipis, alguns amb diversos nuclis de població i una superfície de 797,70 km²), hi ha 4.829 persones de més de 65 anys i 2.407 de menys de 14, i és difícil resoldre tot el que això comportarà. Podem dir que l'envelliment de la població i la manca de gent jove deriva en multitud de problemàtiques: gent gran que viu sola, problemes de salut i mobilitat, i necessitat de serveis socials i d'assistència mèdica, mentre que la falta de gent jove posa en dubte el manteniment de molts serveis públics, com ara els educatius, els consultoris mèdics o els petits negocis locals. Els problemes d'envelliment de la població i la manca de gent jove són conseqüències directes del despoblament rural.

Pel que fa a la diversificació de l'ocupació i la mobilitat diària, la relació directa entre l'evolució demogràfica i l'activitat econòmica ha quedat demostrada amb l'anàlisi anterior dels factors que expliquen la demografia actual. En el conjunt de Catalunya, i també en menor mesura en l'àmbit rural, l'activitat és cada cop més diversa, perden percentatge els treballadors del sector primari (agricultura i ramaderia) i en guanyen els del sector terciari (serveis). I això és un fet positiu. Tanmateix, un volum elevat de residents en petits municipis es desplaça cada dia a d'altres per raons laborals, sobretot per treballar en el sector terciari, motiu pel qual la xarxa de comunicacions i el transport públic són bàsics, i també fa que la localització del municipi (proper a nuclis més grans i generadors de llocs de treball) sigui clau per mantenir la població.¹³

En el present i en el futur, garantir la cobertura de telefonia mòbil i l'accés a Internet d'alta velocitat seran clau per fixar la gent al territori, perquè garantir la possibilitat de treballar des de casa pot facilitar l'accés a determinats llocs de treball des del medi rural, la mobilitat i la connectivitat tenen i tindran un rol decisiu per fixar la població, especialment la femenina i amb un alt nivell de formació al territori, davant la masculinització i l'envelliment del medi rural.

2.3. Podem parlar de despoblament a la Catalunya actual?

Per poder respondre correctament aquesta qüestió, primer m'agradaria exposar una sèrie de dades i arguments.

L'article 174 del Tractat de Funcionament de la Unió Europea diu textualment: «Amb la finalitat de promoure un desenvolupament harmoniós del conjunt de la Unió, aquesta desenvoluparà i prosseguirà la seva acció encaminada a reforçar la seva cohesió econòmica, social i territorial.

La Unió es proposarà, en particular, reduir les diferències entre els nivells de desenvolupament de les diverses regions i el retard de les regions menys afavorides.

Entre les regions afectades, es posarà *especial atenció a les zones rurals, a les zones afectades per una transició industrial i a les regions que pateixen desavantatges naturals o demogràfics greus i permanents, com, per exemple, les regions més septentrionals amb una escassa densitat de població i les regions insulars, transfrontereres i de muntanya.*»

L'Oficina Europea d'Estadística de la Comissió Europea, més coneguda com a Eurostat, s'encarrega de proporcionar dades sobre la Unió Europea i promoure l'harmonització dels mètodes estadístics dels estats membres. Fa dècades que aquesta organització va elaborar la *Nomenclatura de les Unitats Territorials d'Estadística* (NUTS) per oferir un desglossament del territori econòmic de la Unió Europea en unitats territorials de cara a la producció d'estadístiques regionals disponibles —que tracten temàtiques com la capacitat de producció agrícola, la demo-

---

13 PUJADAS RÚBIES, Isabel i BAYONA CARRASCO, Jordi, *L'evolució demogràfica recent dels municipis petits a Catalunya: diversitat de trajectòries*. Pàg. 5.

grafia, el mercat laboral, l'educació, la pobresa, l'exclusió social i els pressupostos regionals¹⁴ i a orientar i localitzar les intervencions polítiques a escala regional.

En el cas de l'Estat espanyol, el nivell NUTS2 correspon a la unitat administrativa de les comunitats autònomes (Catalunya) i el NUTS3, a la de les províncies

Les directrius sobre les ajudes estatals de finalitat regional per a 2014-2020, publicades al *Diari Oficial de la Unió Europea* de 23 de juliol de 2013, defineixen les zones amb molt baixa densitat de població com a «regions NUTS 2 amb menys de 8 habitants per km² o NUTS 3 amb menys de 12,5 habitants per km²».¹⁵

Unitat territorial	Població (2020)	Superfície (km ²)	Densitat de població (habitants/km ²)
Catalunya (NUTS2)	7.722.203	32.108,00	240,5
Barcelona (NUTS3)	5.703.334	7.726,36	738,2
Tarragona (NUTS3)	818.702	5.905,00	138,6
Lleida (NUTS3)	434.613	12.168,42	35,7
Girona (NUTS3)	765.554	6.308,20	121,4

Segons la definició anterior, cap de les províncies, ni tampoc la unitat de Catalunya, té una densitat de població per ser considerada zona amb molt baixa densitat de població, segons els estàndards utilitzats per la Unió Europea.

Si analitzem la densitat de població per comarca, la situació canvia, perquè n'hi ha algunes que ja estan per sota del llindar de 12,5 habitants per km² i altres que s'hi aproximen. El Pla Territorial General de Catalunya (PTGC) va definir 8 àmbits funcionals territorials, un dels quals és el de l'Alt Pirineu i Aran, que inclou les següents comarques d'alta muntanya: l'Alta Ribagorça, el Pallars Sobirà, el Pallars Jussà, l'Alt Urgell, la Cerdanya i l'Aran.¹⁶

Unitat territorial	Població (2020)	Superfície (km ²)	Densitat de població (habitants/km ²)
Priorat (comarca)	9.133	498,61	18,3
Aran (unitat singular)	10.038	633,6	15,8
Terra Alta (comarca)	11.271	743,04	15,2
Alt Urgell (comarca)	20.009	1.447,46	13,8
Solsonès (comarca)	13.742	1.001,24	13,7
Pallars Jussà (comarca)	13.051	1.343,09	9,7
Alta Ribagorça (comarca)	3.856	426,86	9
Pallars Sobirà (comarca)	6.902	1.377,92	5
Alt Pirineu i Aran (àmbit funcional)	72.252	5.775,62	12,5

14 EUROSTAT, *Regions in the European Union, Nomenclature of territorial units for statistics - NUTS 2016/EU-28*. Publications Office of the European Union (2018). Pàgs. 1-17 i 62-66.

15 MARGARAS, Vasileios, *Zonas escasamente pobladas y regiones con baja densidad de población*. EPRS Servicio de Estudios del Parlamento Europeo. Pàgs. 1-13.

16 Elaboració pròpia a partir de les dades que proporciona públicament l'Institut d'Estadística de Catalunya (Idescat): <https://www.idescat.cat/>

A la taula anterior, s'inclouen les comarques i els àmbits funcionals de Catalunya amb una densitat de població inferior als 20 habitants/km², i s'hi pot observar com diverses comarques estan per sota del llindar de 12,5 habitants/km², de les quals destaca especialment el cas del Pallars Sobirà. La majoria d'aquestes comarques estan situades al Pirineu i, per tant, a l'hora d'analitzar l'àmbit funcional de l'Alt Pirineu i l'Aran veiem que sobre una població de 71.888 persones, justament trobem la densitat llindar de 12,5 habitants/km².

L'Eurostat preveu complementar el NUTS en un nivell inferior amb les unitats administratives locals (LAU), que en l'àmbit administratiu correspondrien als districtes i els municipis.¹⁷

Si observem els valors de densitat de població a escala municipal, en comarques amb densitats superiors als 20 habitants/km² hi ha municipis amb densitats clarament per sota d'aquest valor. Novament veiem diverses realitats en una mateixa comarca, atès que una major densitat de la capital de comarca o d'uns pocs nuclis més grans emmascara la realitat d'una majoria de municipis amb la població molt dispersa. En serien exemples clars la comarca de la Noguera (amb una densitat de població de 21,6 habitants/km²), on els municipis de la zona del Montsec mostren unes densitats de població extremadament baixes, comparables amb les de municipis de comarques d'alta muntanya, o la Segarra, la Ribera d'Ebre o el Montsià.¹⁸

Municipi	Comarca	Població (2020)	Superfície (km ²)	Densitat de població (habitants/km ²)
Lladorre	Pallars Sobirà	227	146,98	1,5
Alins	Pallars Sobirà	290	183,19	1,6
Alt Àneu	Pallars Sobirà	406	217,76	1,9
Vall de Boí, la	Alta Ribagorça	1.022	219,49	4,7
Cava	Alt Urgell	46	42,19	1,1
Cabó	Alt Urgell	97	80,33	1,2
Vansa i Fórnols, la	Alt Urgell	168	106,08	1,6
Caseres	Terra Alta	235	42,90	5,5
Prat de Comte	Terra Alta	179	26,43	6,8
Pobla de Massaluça, la	Terra Alta	328	43,40	7,6
Àger	Noguera	611	160,57	3,8
Camarasa	Noguera	842	157,13	5,4
Avellanes i Santa Linya	Noguera	455	102,96	4,4
Vilanova de Meià	Noguera	395	105,24	3,8
Baronia de Rialb, la	Noguera	231	145,08	1,6
Oliola	Noguera	202	86,28	2,3
Vilanova de l'Aguda	Noguera	202	53,68	3,8
Biosca	Segarra	181	66,21	2,7
Granyanella	Segarra	140	24,35	5,7
Montoliu de Segarra	Segarra	190	29,47	6,4
Mas de Barberans	Montsià	577	78,80	7,3

17 MARGARAS, Vasileios, *Zonas escasamente pobladas y regiones con baja densidad de población*. EPRS Servicio de Estudios del Parlamento Europeo. Pàg. 18.

18 Elaboració pròpia a partir de les dades que proporciona públicament l'Institut d'Estadística de Catalunya (Idescat): <https://www.idescat.cat/>

Tivissa	Ribera d'Ebre	1.639	209,43	7,8
Garcia	Ribera d'Ebre	525	52,37	10,0
Palma d'Ebre, la	Ribera d'Ebre	353	37,92	9,3

Novament comparem Preixens i la comarca de la Noguera, en què els valors de densitat del municipi o la comarca indiquen que altres àrees i zones mostren una situació pitjor. Atès que conec de primera mà aquestes problemàtiques pel que fa al meu municipi, se'm fa difícil d'imaginar com deu ser gestionar una situació encara pitjor.¹⁹

Unitat territorial	Població (2020)	Superfície (km ²)	Densitat de població (habitants/km ²)
Preixens (municipi)	418	28,67	14,6
Noguera (comarca)	38.569	1.784,07	21,6

Serranía Celtibérica és una associació nascuda per lluitar contra la ferotge despoblació de la regió que ha elaborat un plànol que agrupa els termes municipals (nivell LAU) segons la densitat de població i sense tenir en compte altres límits administratius.²⁰ Aquesta metodologia d'anàlisi ha canviat la visió del despoblament a l'Estat espanyol perquè les NUT3 (províncies) no reflectien la realitat i únicament se'n consideraven tres –Terol, Sòria i Conca– com a despoblades (sota el llindar de 12,5 habitants/km²), amb un total de 657 municipis. Amb aquesta anàlisi de municipis, i tenint en compte la continuïtat que mostren de baixa densitat (sense entrar en cap altre límit administratiu), s'han establert les 10 àrees escassament poblades (SESPA) que inclouen municipis pertanyents a gairebé totes les comunitats autònomes, de les quals dues, la Serranía Celtibérica i la Franja amb Portugal, estan per sota dels 8 habitants/km².

En aquest sentit, una d'aquestes àrees s'anomena Pirineus i està constituïda per 477 municipis, dels quals un nombre important pertanyen a Catalunya i molts, a la província de Lleida, i una altra serien les Terres de l'Ebre, que comprèn 174 municipis, alguns dels quals també a Catalunya.

El quadre següent resumeix les 10 àrees escassament poblades d'Espanya i Portugal:²¹

SESPA (2018)	Nre. municipis	Població	Superfície (km ²)	Densitat (habitants/km ²)
Serranía Celtibérica	1.383	492.453	69.162	7,12
Franja amb Portugal	586	248.901	33.477	7,43
Serranía Bética	169	189.307	21.495	8,81
Serranía Central	477	135.540	13.979	9,70
Terres de l'Ebre	174	122.268	12.275	9,96
Cordillera Cantábrica	378	293.515	29.526	9,94
Tierras del Duero	400	150.471	13.914	10,81
Pirineus	477	328.608	29.559	11,12
Serranía Levantina	50	63.533	5.715	11,12

19 Elaboració pròpia a partir de les dades que proporciona públicament l'Institut d'Estadística de Catalunya (Idescat): <https://www.idescat.cat/>

20 SERRANÍA CELTIBÉRICA, *Noticias*: http://www.celtiberica.es/solicitudes-de-adhesion___trashed/pagina-ejemplo/ (visitat el 18/12/2021).

21 SERRANÍA CELTIBÉRICA, *Las 10 áreas escasamente pobladas de la "España Abandonada" deben tener ventajas fiscales*: <http://www.celtiberica.es/las-10-areas-escasamente-pobladas-de-la-espana-abandonada-deben-tener-ventajas-fiscales/> (visitat el 18/12/2021).

Sierra Morena y Submeseta	281	496.055	43.983	11,28
TOTAL	4.375	2.520.651	273.085	

Així doncs, si tornem a la pregunta amb què iniciàvem aquest apartat, ¿es pot parlar de despoblament a la Catalunya actual? Malauradament, la resposta és afirmativa. A la Catalunya actual es pot parlar d'un gran nombre de municipis amb problemes greus de despoblament i municipis en vies de despoblament sense caure en cap exageració.

2.4. Com pot afectar la pandèmia al despoblament rural?

Fins a l'inici de la pandèmia mundial causada pel virus SARS-CoV-2 la dinàmica de despoblació al món rural era clara i marcada. Els problemes que ha hagut de suportar la societat per fer front a la pandèmia (quarantenes, aïllaments domiciliaris, fre a les concentracions de persones...) han dut a un creixent interès per buscar habitatges en espais més amplis i en contacte amb la natura. Pot aquest fet revertir la tendència i començar un repoblament del món rural?

Personalment, crec que és molt d'hora per poder extreure'n conclusions, i només es podrà fer un cop superada i amb una visió en perspectiva, atès que dependrà de molts factors, com la durada de la pandèmia, el desplegament de la fibra òptica que permeti el teletreball o la disponibilitat d'habitatges de qualitat o sòl urbanitzable.

La pandèmia ha causat més mortalitat en les persones d'edat més avançada, per tant, cal pensar que ha afectat més al medi rural amb poblacions molt envellides que en aquelles amb individus més joves. Caldria estudiar també si aquest fet ha quedat parcialment mitigat per una concentració menor de persones que fa disminuir el risc de contagi. Com a contrapartida, l'economia del món rural, més centrada en el sector primari, s'ha vist menys afectada per les restriccions a la mobilitat i la concentració de persones, a banda d'haver-se percebut el món rural com un lloc amb més qualitat de vida i de més espai vital. Els confinaments en habitatges amb poc espai per teletreballar o bé sense patis, jardins o balcons han fet que la societat es replantegi els conceptes *habitatge* i *qualitat de vida*. Després de consultar dades de població i parlar amb companys alcaldes i alcaldesses, he pogut constatar que hi ha hagut un lleuger repunt de població en molts municipis del medi rural i la tendència de pèrdua de població s'ha aturat o fins i tot s'ha guanyat algun habitant. Ara bé, sembla que això no continuarà, perquè la normativa urbanística actual no permet creixements en gaires nuclis de població, i on ho permet és molt difícil tirar endavant els plans parcials per una burocràcia excessiva i dificultats per als promotors. Per tant, el que ha passat és que els pocs habitatges o patis edificables amb interès han estat ocupats, ja sigui perquè hi han tornat els propietaris que vivien a la ciutat, perquè els han llogat o perquè han trobat comprador, però quan aquest nombre molt limitat d'habitatge i patis han estat utilitzats, molta gent que ha seguit interessant-se per viure al món rural no han trobat el que buscaven. Així, veiem que el municipi de Preixens compta amb una llista d'habitatges buits en venda i lloguer (una petita borsa d'habitatge), i des de l'ajuntament s'intenta connectar l'interès entre la demanda i l'oferta. Per experiència sabem que la majoria de gent busca una casa relativament nova amb pati o jardí, el que seria el model d'adossada, i que el jovent del món rural vol un lloc amb un magatzem gran per aparcar-hi els vehicles o bé la maquinària del camp.

Als nuclis on els plans territorials aposten per una millora i una complexió del nucli i no permeten nous creixements, gairebé totes les opcions d'habitatge passen per les cases velles de pedra del nucli antic, on cal invertir-hi molt per reformar-les, no tenen ni garatge ni possibilitat de construir-ne i estan situades en carrers on no pot passar un tractor, uns requisits lluny del que la majoria demana al món rural.

Les trucades i els correus electrònics a l'ajuntament per preguntar per la disponibilitat d'habitatges han estat continus, i pensem que estem perdent l'oportunitat de guanyar població perquè no els podem oferir la tipologia d'habitatge que es busca. L'experiència de Preixens és perfectament extrapolable a molts altres municipis del món rural.

Segons el meu parer, que s'aprofiti la pandèmia i els seus efectes (canvis en les preferències d'habitatge de la societat, fons europeus...) per al repoblament del món rural dependrà de tenir apunt algunes infraestructures i

canvis normatius que depenen d'administracions supramunicipals, i, per tant, cal que l'administració vetlli per accelerar els processos següents:

- Apressar l'arribada de la fibra òptica a tots els municipis per permetre el teletreball amb garanties.
- Incentivar, mitjançant canvis en la normativa, el teletreball entre el funcionariat i en l'empresa privada, sempre que ho permeti la seva tipologia.
- Canviar la normativa urbanística per possibilitar que els municipis del món rural puguin construir-hi com a reclam habitatge assequible i de qualitat. Cal possibilitar la construcció d'habitatge nou amb les característiques que demana la gent que s'interessa per viure al món rural i els que ja hi viuen.

La resposta de les administracions supramunicipals a aquests aspectes serà determinant per saber l'efecte que tindrà la pandèmia sobre el repoblament rural, hauran de passar uns anys per determinar si realment ha propiciat un repoblament del món rural, i si no ha estat així, quines n'han estat les causes.

3. Inventari i descripció de les iniciatives i els programes contra el despoblament

3.1. Iniciatives i programes a escala europea i de diversos estats

3.1.1. La Unió Europea

Com ja he avançat anteriorment, mitjançant la base jurídica articulada als articles del 174 al 178 del Tractat de Funcionament de la Unió Europea (TFUE), la UE pretén promoure un desenvolupament harmoniós a tot el seu territori i enfortir la cohesió econòmica, social i territorial reduint les disparitats quant al desenvolupament de les seves regions: «Cal prestar especial atenció a les zones rurals, les zones afectades per una transició industrial i les regions que pateixen desavantatges naturals o demogràfiques greus i permanents, com, per exemple, les regions més septentrionals i amb escassa densitat de població i les regions insulars, transfrontereres i de muntanya.»²²

Així, se cita directament l'escassa densitat de població com un dels problemes que cal combatre i la Unió Europea dona suport a l'assoliment d'aquests objectius mitjançant la utilització dels fons estructurals i d'inversió europeus –Fons Social Europeu (FSE), Fons Europeu de Desenvolupament Regional (FEDER), Fons de Cohesió, Fons Europeu Agrícola de Desenvolupament Rural (FEADER) i Fons Europeu Marítim i de Pesca (FEMP), a més del de Regions Ultraperifèriques (RUP). A l'Estat espanyol, però, alguns d'aquests instruments no poden ser utilitzats en la lluita contra el despoblament i, així, per exemple, els Fons de Cohesió durant el període 2014-2020 han anat destinats als estats membres amb una renda nacional bruta per càpita inferior al 90% de la mitjana de la UE, per tant, no era un dels quinze estats membres finançats, i altres instruments no inclouen la problemàtica del despoblament, o només ho fan d'una manera molt indirecta, per tant, centrarem l'anàlisi en els fons FEADER, FSE, FEDER, PAC i RUP.

a) Fons Europeu Agrícola de Desenvolupament Rural (FEADER)²³

Dotat amb 100.000 milions d'euros el 2014-2020, en què cada país de la Unió Europea rep una dotació (per a l'Estat espanyol va ser de 8.297 milions d'euros). Els estats desenvolupen programes de desenvolupament rural que poden ser programes nacionals únics (mètode utilitzat per 20 estats) o programes regionals (mètode utilitzat per 8 estats), i Espanya funciona a través dels regionals a escala de comunitat autònoma.

b) Política Agrícola Comuna (PAC)²⁴

La base jurídica de la Política Agrícola Comuna (PAC) és als articles del 38 al 44 del Tractat de Funcionament de la Unió Europea (TFUE), i als inicis, els seus objectius eren els següents (article 39 del TFUE):

- Incrementar la productivitat agrícola fomentant el progrés tècnic i assegurant una òptima utilització de la producció i la mà d'obra.
- Garantir un nivell de vida equitatiu a la població agrícola.
- Estabilitzar els mercats.
- Garantir la seguretat de l'abastiment.
- Assegurar preus raonables per al consumidor.

Amb el transcurs dels anys, la PAC ha anat experimentant una evolució i unes reformes per adaptar-se a les noves realitats. Actualment, un dels pilars és donar suport a les zones rurals de la Unió Europea, respondre als nombrosos reptes econòmics, ambientals i socials del segle XXI, i una millor flexibilitat que permeti a

22 PARLAMENT EUROPEU, *Fichas temáticas sobre la Unión Europea. La cohesión económica, social y territorial*: <http://www.europarl.europa.eu/factsheets/es/sheet/93/la-cohesion-economica-social-y-territorial> (visitat el 18/12/2021).

23 PARLAMENT EUROPEU, *Fichas temáticas sobre la Unión Europea. La Política Agrícola Común (PAC) y el Tratado*: <http://www.europarl.europa.eu/factsheets/es/sheet/103/la-politica-agricola-comun-pac-y-el-tratado> (visitat el 18/12/2021).

24 PARLAMENT EUROPEU, *Fichas temáticas sobre la Unión Europea. La financiación de la PAC*: <http://www.europarl.europa.eu/factsheets/es/sheet/106/la-financiacion-de-la-pac> (visitat el 19/12/2021).

les autoritats nacionals i regionals formular els seus programes de desenvolupament rural.²⁵ Així doncs, entre les prioritats de la PAC per al desenvolupament rural hi ha la creació de llocs de treball en l'entorn rural, la millora de la competitivitat dels negocis, la gestió sostenible dels recursos naturals, la lluita contra el canvi climàtic i aconseguir un equilibri territorial en el desenvolupament econòmic, unes accions que, com veurem més endavant, combaten el problema del despoblament des de diferents fronts. La PAC es finança amb el Fons Europeu Agrícola de Garantia (FEAGA) i el Fons Europeu Agrícola de Desenvolupament Rural (FEADER).

c) Fons Social Europeu (FSE)²⁶

Aquest fons no va directament al problema del despoblament o les inversions al medi rural, però sí que desenvolupa polítiques socials i laborals que, de manera indirecta, sí que el tracten, atès que promou la creació i la millora de llocs de treballs, un factor indispensable en la lluita contra el despoblament. Una altra línia d'acció és la lluita contra la pobresa, l'exclusió social i la discriminació per promoure la igualtat d'oportunitats, que també es pot enfocar cap a la lluita contra el despoblament.

d) Fons Europeu de Desenvolupament Regional (FEDER)²⁷

Amb la base jurídica dels articles 174 a 178 del Tractat de Funcionament de la Unió Europea (TFUE), el FEDER és un dels principals instruments financers de la política de la cohesió europea. Els seus objectius principals són reduir les diferències entre el nivell de desenvolupament de les regions europees i retardar el de les regions menys riques, amb especial atenció a les més problemàtiques pels desavantatges naturals o demogràfics greus i permanents i escassetat de població que pateixen, i participar i finançar multitud de plans i programes a nivell estatal i regional –després veurem les aplicacions d'aquests fons pel que fa a l'Estat espanyol i Catalunya.

e) Regions Ultraperifèriques (RUP)²⁸

Quant a les mesures que s'apliquen a les regions ultraperifèriques (RUP), que sembla que no tenen cap tipus de relació amb el despoblament, s'hi veu un lligam i una demanda que podrien ser un possible solució de futur, atès que existeixen unes mesures específiques en favor d'aquestes regions que han de fer front a dificultats relacionades amb les seves característiques geogràfiques que són un obstacle per al seu desenvolupament futur: llunyania, insularitat, superfície reduïda i un relleu i un clima adversos. Actualment, hi ha nou regions ultraperifèriques:

- Cinc departaments francesos d'ultramar (Guaiana Francesa, Guadalupe, Martinica, Mayotte i illa de la Reunió).
- Una col·lectivitat francesa d'ultramar (Saint-Martin).
- Dues regions autònomes portugueses (Açores i Madeira).
- Una comunitat autònoma espanyola (illes Canàries).

Aquestes regions reben de forma preferent fons FEADER, FEDER, FSE i FEM.

Una iniciativa de l'Institut de Investigación de Desarrollo Rural Serranía Celtibérica és que una part dels beneficis fiscals i de les ajudes que reben aquestes regions ultraperifèriques també es puguin aplicar a les àrees escassament poblades de l'Europa meridional.

El 27 de setembre de 2018, la investigadora d'aquest institut i experta en SIG Pilar Burillo va presentar al llavors vicepresident del Parlament Europeu Ramon Valcárcel Siso el mapa de les Àrees escassament poblades de l'Europa meridional i els criteris emprats per a la seva elaboració, com ara «agrupació d'entitats

25 COMISSIÓ EUROPEA, *Desarrollo y apoyo rural*: https://ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries/key-policies/common-agricultural-policy/rural-development_es (visitat el 19/12/2021).

26 PARLAMENT EUROPEU, *Fichas temáticas sobre la Unión Europea. El Fondo Social Europeo*: <http://www.europarl.europa.eu/factsheets/es/sheet/53/el-fondo-social-europeo> (visitat el 19/12/2021).

27 PARLAMENT EUROPEU, *Fichas temáticas sobre la Unión Europea. El Fondo Europeo de Desarrollo Regional (FEDER)*: <http://www.europarl.europa.eu/factsheets/es/sheet/95/el-fondo-europeo-de-desarrollo-regional-feder-> (visitat el 19/12/2021).

28 PARLAMENT EUROPEU, *Fichas temáticas sobre la Unión Europea. Las regiones ultraperiféricas (RUP)*: <http://www.europarl.europa.eu/factsheets/es/sheet/100/las-regiones-ultraperifericas-rup-> (visitat el 19/12/2021).

locals (LAU) amb una densitat de població inferior a 12,5 habitants/km² per a les àrees escassament poblades i menys de 8 habitants/km² per a les molt escassament poblades», que van ser presentats com a al·legació al Reglament de disposicions comunes dels fons estructurals. Gràcies a aquesta al·legació, s'ha aconseguit que es destini el 5% dels fons FEDER a les zones desfavorides per despoblament (uns 15.000 milions d'euros, dels quals 1.200 van a l'Estat espanyol), i el que més important, se sol·licita l'aplicació de l'article 174 del Tractat de Funcionament de la Unió Europea, que implica el mateix tracte discriminatori de què ja gaudeixen les Illes Canàries, és a dir, IVA del 7%, impost de societats del 4%, fons superiors a la PAC, millors sous per al personal sanitari, etc.²⁹

Com veurem en apartats posteriors, la idea d'un tracte discriminatori positiu en matèria fiscal apareix en reiterades ocasions com a mesura clau per frenar el despoblament i fomentar la creació de llocs de treball al medi rural.

f) Fons Next Generation EU

Es tracta d'un instrument temporal de recuperació dotat amb més de 800.000 milions d'euros que, sumats al pressupost a llarg termini de la UE, esdevé una de les mobilització de recursos més gran en la història d'Europa: un total de 2,018 bilions d'euros per ajudar a reconstruir l'Europa post-Covid. Els 800.000 milions d'euros del NGEU es distribuïran en diversos mecanismes i instruments financers, com mostra el quadre següent:

Instrument financer	Pressupost (en milions d'euros)
Mecanisme de Recuperació i Resiliència (MRR)	723.800
<i>en préstecs</i>	385.800
<i>en subvencions</i>	338.000
REACT-EU	50.600
Fons de Transició Justa (FTJ)	10.900
Desenvolupament Rural	8.100
InvestEU	6.100
Horizon Europe	5.400
RescEU	2.000
Total	806.900

El Mecanisme de Recuperació i Resiliència (MRR) és l'element central i de més volum del NGEU, amb 723.800 milions d'euros en préstecs i subvencions, facilita el suport als 27 estats membres a través de transferències directes i préstecs per incrementar les inversions públiques, fer reformes que contribueixin a la recuperació de l'economia i l'ocupació i abordar els principals reptes econòmics i socials post-Covid.

Per acollir-se als MRR, els estats membres han de presentar plans nacionals de recuperació i resiliència. L'assignació per països s'ha calculat amb indicadors demogràfics, PIB per càpita, índex d'atur mitjà i caiguda de l'economia com a conseqüència de la pandèmia.

El segon element amb més pressupost és l'Ajuda a la Recuperació per a la Cohesió i els Territoris d'Europa (REACT-UE), uns recursos que s'executen a través del Fons Europeu de Desenvolupament Regional (FEDER), el Fons Social Europeu (FSE) i el Fons d'Ajuda Europea per a les Persones més Desafavorides (FEAD).

L'Estat espanyol rebrà 140.000 milions d'euros entre 2021 i 2022, dels quals prop de 70.000 seran en forma de transferències, una colossal injecció econòmica del NGEU que el dotarà de fons que, convenientment enfocats, poden revertir el problema del despoblament.

29 SERRANÍA CELTIBÉRICA, *Las 10 áreas escasamente pobladas de la "España Abandonada" deben tener ventajas fiscales*: <http://www.celtiberica.es/las-10-areas-escasamente-pobladas-de-la-espana-abandonada-deben-tener-ventajas-fiscales/> (visitat el 18/12/2021).

Per concloure l'apartat dedicat als instruments de la Unió Europea, cal dir que les polítiques europees preveuen i han previst des de l'inici (a partir del Tractat de Funcionament de la Unió Europea) programes i iniciatives molt diverses per equiparar la prosperitat entre el medi rural i el medi urbà, entre les zones més pròsperes i les més deprimides. Considero, doncs, d'una banda, que les dotacions pressupostàries i els programes d'actuació que s'acaben de comentar han estat positius en general i han avançat en els objectius per als quals s'havien dissenyat. És molt complicat trobar programes i plans que encaixin en la gran diversitat de situacions que es donen als estats membres, i la llunyania de la Unió Europea la fa per definició ineficient per actuar a escala local, però la forma de funcionar de molts plans i programes consisteix a abaixar l'escala d'actuació fins al país o la regió, que és qui acaba de dissenyar la política d'actuació en funció de les seves necessitats. També m'agradaria destacar la gran tasca efectuada en el seu moment pels Fons de Cohesió, o actualment per la PAC o el FEDER, per haver mantingut viu el medi rural. Podem veure el vas mig ple o mig buit, i soc dels que creu que sense aquestes polítiques l'abandonament i el declivi del medi rural hauria estat molt pitjor, i que els canvis disruptius en l'economia i la manera de viure de la societat han estat molt ràpids i, per tant, és molt difícil de reaccionar amb iniciatives impulsades des de tanta distància. Potser l'única crítica seria la dispersió de fons i programes amb objectius de vegades molt semblants. Crec que hi hauria d'haver una planificació del medi rural i la lluita contra la despoblació a llarg termini i un fons propi únicament amb aquest objectiu per facilitar i aclarir la situació.

3.1.2. La xarxa Àrees Escassament Poblades del Sud d'Europa (SSPA)

La xarxa Àrees Escassament Poblades del Sud de Europa (en anglès, Southern Sparsely Populated Areas, SSPA) neix com una iniciativa privada per part d'empresaris de les províncies de Conca, Sòria i Terol (els tres territoris NUTS3 reconeguts tant per la Unió Europea com per l'Estat Espanyol com a regions escassament poblades), concretament de la unió de la Confederació d'Empresaris de Terol (CEOE Terol), la Federació d'Organitzacions Empresariales Sorianes (FOES) i la Confederació d'Empresaris de Conca (CEOE-CEPYME Conca).³⁰

Després de diversos anys de treball conjunt, la xarxa SSPA es constitueix formalment el 8 de novembre de 2016 a Conca amb la finalitat i l'objectiu de formular i promoure mesures destinades a la reversió del procés de despoblament, envelliment i fragilitat demogràfica i econòmica de les àrees escassament poblades del sud d'Europa.³¹ Aquesta organització vol promoure i esdevenir interlocutor de l'administració per aconseguir l'adopció de mesures legislatives i polítiques apropiades per a aquest fi amb la implicació també dels poders públics i de la societat civil de la Unió Europea. En aquest sentit, a principis de 2017 es van sumar a la xarxa dues noves organitzacions representatives d'altres regions escassament poblades del sud d'Europa: el comtat de Lika-Senj (Croàcia) i la regió d'Unitat Perifèrica d'Evrytania (Grècia) i finals de 2017 el conjunt dels Grups d'Acció Local (GAL) de Conca, Sòria i Terol.³²

La xarxa SSPA es va articular com un *lobby* europeu i es va inscriure al Registre de Transparència de la Unió Europea, una base de dades en la qual figuren les organitzacions que miren d'influir en el procés legislatiu i d'aplicació de polítiques de les institucions de la UE i fa visibles quins interessos es persegueixen, qui els defensa i amb quin pressupost ho fa per aconseguir els seus objectius de manera transparent. A més, és l'exemple que la iniciativa privada també percep el problema del despoblament del territori i s'uneix i vehicula en forma d'associació i *lobby* europeu per poder influir, participar i promoure que les polítiques solucionin el greu problema del despoblament. Segurament a Europa existeixen altres organitzacions privades amb aquesta finalitat, però cal destacar el paper que aquesta té pel pes i la proximitat dels territoris que la promouen. Durant el 2017, va mantenir més de 30 trobades amb representants polítics i tècnics, tant de les institucions comunitàries com dels diferents nivells de l'administració nacional, des del Govern d'Espanya fins als diferents governs autonòmics i diputacions provincials. L'objectiu d'aquestes trobades era mostrar als responsables de dissenyar les futures polítiques de desenvolupament territorial la realitat del despoblament i les seves propostes per revertir la situació. A més, ha estat ponent

30 ÀREES ESCASSAMENT POBLADES DEL SUD D'EUROPA: <http://sspa-network.eu/> / (visitat el 19/12/2021).

31 REDACCIÓ, "Serrania Celtibérica reivindica su papel en la contribución en la aprobación de las áreas escasamente pobladas de España", *Agroinformación.com*: <https://agroinformacion.com/serrania-celtiberica-reivindica-su-papel-en-la-contribucion-en-la-aprobacion-de-las-areas-escasamente-pobladas-de-espana-y-europa/> (visitat el 27/12/2021).

32 PINILLA, Vicente i SÁEZ, Luis Antonio, *Del pasado reciente al futuro próximo. Enseñanzas de la evolución demográfica y de las políticas planteadas sobre la despoblación en Cuenca, Soria y Teruel*. Centro de Estudios sobre Despoblación y Desarrollo de Áreas Rurales (CEDDAR), SSPA. Pàgs. 1-32.

en cites com les diferents comissions especials celebrades al Senat d'Espanya; en trobades com el II Congrés Nacional de Despoblació organitzat per la Federació Espanyola de Municipis i Províncies (FEMP); l'European Week of Regions and Cities, organitzada per la Comissió Europea, o la I Fira Nacional per a la Repoblació de l'Espanya Buida, organitzada a Sòria. També participa en els principals fòrums on s'ha tractat la problemàtica actual i el futur del medi rural menys poblat i amb més dificultats de desenvolupament socioeconòmic, ja siguin de caràcter empresarial, veïnal, universitari o polític, tant els celebrats a escala nacional com europea.

En conclusió, la xarxa Àrees Escassament Poblades del Sud d'Europa (SSPA) posa el focus en la tasca desenvolupada a les regions del nord de Suècia i Finlàndia, i especialment a les Terres Altes i les illes d'Escòcia (Highlands and Islands), on, amb un enfocament i pràctiques adequades, han aconseguit revertir un llarg procés de despoblament i abandonament econòmic, augmentar la població i rejuenir-la fins a arribar a convertir-se en una de les regions més innovadores i dinàmiques de la Unió Europea,³³ a més de promoure i elaborar documents per seguir el model escocès i crear una fiscalitat diferenciada als territoris despoblats de l'Estat espanyol.

Com es veurà en apartats posteriors, comparteixo plenament la seva visió d'aplicar el model d'èxit de les Highlands d'Escòcia, les quals, entre altres mesures i tal com es proposa en molts altres fòrums i polítiques, practiquen la discriminació fiscal positiva.

La iniciativa de la SSPA apareix per la manca d'iniciativa de les administracions per solucionar un problema que la ciutadania afectada percep plenament i s'organitza per omplir el buit de funcions que deixa l'administració. Que la comunitat afectada s'involucri en la planificació de la solució del problema és un dels ingredients que ha portat el model escocès a l'èxit i un fet molt positiu, així com també la reivindicació i l'orgull de pertinença a un territori per capgirar la situació de despoblament.³⁴

3.2. Iniciatives i programes a escala estatal

3.2.1. Iniciatives del Govern d'Espanya

Si bé l'Estat espanyol és dels més afectats de la Unió Europa pel que fa al despoblament del món rural i les conseqüències que comporta, sembla que no ha estat fins fa pocs anys que s'ha pres una mínima consciència del problema i s'ha treballat per trobar-hi solucions. Els darrers anys, la seva visualització als mitjans de comunicació ha augmentat molt gràcies a la presa de consciència de la ciutadania que viu al món rural i ha visualitzat la decadència dels seus municipis.³⁵

L'any 1999 va néixer un moviment pioner, ciutadà, espontani, transversal i deslligat de partits polítics sota el lema *Teruel existe*, una província que es considerava abandonada per l'Estat i que va iniciar les seves reivindicacions demanant inversions i infraestructures per frenar la despoblació de la província.

L'associació *Cuenca ahora* és una altre exemple de constitució recent en què la societat civil s'agrupa per defensar a la seva província la despoblació i altres problemàtiques locals.

El moviment *España Vacuada* va organitzar una manifestació a Madrid el 31 de març de 2019 que va permetre visualitzar als mitjans de comunicació la dimensió del problema, i al qual es van adherir més de 90 plataformes o associacions territorials (*Teruel existe, Soria ya, Jaén merece más, La otra Guadalajara, Cáceres se mueve...*).

Així, ciutats mitjanes també viuen el problema de la despoblació, com Talavera de la Reina (a poc més de 100 quilòmetres de Madrid), que pateix un èxode de veïns, sobretot de gent jove que se'n va a Madrid per les oportunitats

33 REDACCIÓ, "Las claves del éxito de las Tierras Altas de Escocia para combatir la despoblación", *El Mirón de Soria*: <https://elmirondesoria.es/soria/capital/las-claves-del-exito-de-las-tierras-altas-de-escocia-para-combatir-la-despoblacion> (visitat el 27/12/2021).

34 REDACCIÓ, "El milagro escocés que consiguió darle la vuelta a la estadística", *La Voz de Galicia*: https://www.lavozdeg Galicia.es/noticia/mayor-problema-galicia/2018/02/14/milagro-escoces-consiguio-darle-vuelta-estadistica/0003_201802G14P3991.htm (visitat el 27/12/2021).

35 REDACCIÓ, "Dan a conocer el mapa de la despoblación de España: en el 53% del territorio solo vive el 5% de la población", *Agroinformación.com*: <https://agroinformacion.com/dan-a-conocer-el-mapa-de-la-despoblacion-de-espana-en-el-53-del-territorio-solo-vive-el-5-de-la-poblacion/> (visitat el 27/12/2021).

laborals, s'han agrupat en moviment creant associacions com *Mesa por la recuperación de Talavera y comarca o SOS Talavera*.

En general, ha estat la ciutadania la que ha pres consciència de la problemàtica, i amb les seves reivindicacions i visualització als mitjans de comunicació ha fet que els partits polítics comencessin a introduir als seus discursos i programes electorals la lluita contra la despoblació del medi rural com una prioritat. Finalment, la reivindicació de la societat va ser escoltada pel Govern espanyol, quan durant la VI Conferència de Presidents Autònoms del gener de 2017 es va acordar definir una «*estrategia nacional frente al reto demográfico*» liderada pel Ministeri de Política Territorial i Funció Pública, tot i que s'esmenta que l'estratègia ha de ser de caràcter global i transversal i enfocada des d'una perspectiva multidisciplinària amb la participació de tots els departaments ministerials. Es parla de comptar amb la participació des les comunitats autònomes i les entitats locals, especialment amb la Federació Espanyola de Municipis i Províncies (FEMP).³⁶ Aquesta estratègia, doncs, s'enfoca cap a tres desafiaments demogràfics:

- El progressiu envelliment poblacional.
- El despoblament territorial.
- Els efectes de la població flotant (dificultats en la prestació de serveis i la gestió d'equipaments i infraestructures per l'arribada de nombrosa població estacional).

El gener de 2017, a través de l'RD 40/2017, es crea la figura del «*comisionado del Gobierno frente al reto demográfico*», un òrgan unipersonal que depèn del Ministeri de Política Territorial i Funció Pública encarregat de l'elaboració i el desenvolupament de les tasques que fan referència a l'«*estrategia nacional frente al reto demográfico*», en què s'identifiquen els riscos demogràfics (despoblació, envelliment, dispersió territorial i masculinització) i l'abast territorial de les problemàtiques (el 87% dels municipis de menys de 1.000 habitants han perdut població la darrera dècada).

El 29 de març de 2019, el Consell de Ministres va aprovar un acord sobre les directrius generals de l'«*estrategia nacional frente al reto demográfico*» elaborades pel «*Comisionado del Gobierno frente al Reto Demográfico*», en què es fixa com a objectiu general «establir les bases d'un projecte de país que garanteixi la igualtat d'oportunitats i el lliure exercici dels drets de la ciutadania a tot el territori a través de:

- La coordinació i la cooperació de totes les administracions públiques.
- L'aprofitament sostenible dels recursos endògens.
- L'estreta col·laboració publicoprivada.»

En aquest sentit, es defineixen set objectius transversals:³⁷

1. Garantir una plena connectivitat territorial amb una adequada cobertura d'Internet de banda ampla i de telefonia mòbil a tot el territori, d'acord amb l'Agenda Digital Europea 2020.
2. Assegurar una completa prestació de serveis bàsics a tota la població en condicions d'equitat i adaptada a les característiques de cada territori.
3. Incorporar l'impacte i la perspectiva demogràfica en l'elaboració de lleis, plans i programes d'inversió per afavorir la redistribució territorial en favor de més cohesió social.
4. Avançar en la simplificació normativa i administrativa per als petits municipis per facilitar la gestió dels ajuntaments.
5. Eliminar els estereotips i posar en valor la imatge i la reputació dels territoris més afectats pels riscos demogràfics.

---

36 GOVERN D'ESPANYA, MINISTERI DE POLÍTICA TERRITORIAL I FUNCIO PÚBLICA, *Estrategia nacional frente al reto demográfico*: http://www.mptfp.es/gl/portal/reto_demografico/Estrategia_Nacional.html (visitat el 29/12/2021).

37 GOVERN D'ESPANYA, PRESIDÈNCIA DEL GOVERN. *Estrategia nacional frente a reto demográfico*: <https://www.lamoncloa.gob.es/consejodeministros/Paginas/enlaces/290319-enlace-reto.aspx> (visitat el 29/12/2021).

6. Millorar els mecanismes per a una millor col·laboració públicoprivada potenciant la incorporació dels factors demogràfics en la responsabilitat social del sector privat per convertir tots els territoris, sense excepcions, en escenaris d'oportunitats.
7. Alinear les línies d'acció i els propòsits de l'estratègia amb el compliment dels Objectius de Desenvolupament Sostenible i de l'Agenda 2030 de l'Organització Mundial de les Nacions Unides (ONU).

Com en el cas de les SSPA, els objectius transversals s'han inspirat parcialment en la iniciativa Highlands and Islands Enterprise (HIE) i el model d'èxit que ha revertit la despoblació a les Terres Altes i Illes d'Escòcia.

D'altra banda, es defineixen unes línies d'actuació per afrontar cada un dels desafiaments demogràfics i es fixen quines accions portarà a terme cada ministeri, en què es parla de dotacions pressupostàries i terminis temporals per executar-les, i que són les següents:³⁸

I. Afrontar la despoblació
a. Garantir la funcionalitat dels territoris afectats per la despoblació i la baixa densitat.
b. Millorar la competitivitat, facilitar el desenvolupament de noves activitats econòmiques i fomentar l'emprenedoria.
c. Afavorir l'assentament i la fixació de població en el medi rural.
II. Afrontar els desequilibris de la nostra piràmide de població
a. Coordinar les accions que fan referència a la gent gran, l'envelliment actiu i l'atenció a la dependència a tot el territori.
b. Donar suport a la posada en marxa de projectes de desenvolupament socioeconòmic de joves que garanteixin el relleu intergeneracional.
c. Facilitar el desenvolupament de projectes que garanteixin la llibertat de residència efectiva de les dones al territori.
d. Garantir les condicions que afavoreixin la criança de filles i fills, i facilitin l'equiparació de la taxa de natalitat a la mitjana de la Unió Europea.
e. Assegurar la igualtat d'oportunitats i la no-discriminació de la infància per àmbit de residència.
f. Treballar, en coordinació amb la UE, per canalitzar una migració regular i ordenada, i el seu arrelament a tot el territori.
g. Facilitar la tornada dels espanyols residents a l'exterior que vulguin tornar.
III. Gestionar els efectes de la població flotant
a. Garantir la prestació bàsica de serveis per a la població resident i flotant a tot el territori.
b. Assegurar el dimensionament de les infraestructures i els equipaments necessaris per al desenvolupament socioeconòmic sostenible de les àrees amb intensos fluxos de població flotant.

El document descriu les accions específiques que portarà a terme cada ministeri i les relaciona amb les línies d'acció i els objectius generals. Es tracta d'un document ambiciós, enfocat de manera global i que fixa les mesures, els pressupostos i els calendaris potents en consonància amb la problemàtica, a més d'uns paràmetres estadístics per a un seguiment i una avaluació contínua de l'estratègia.³⁹

³⁸ GOVERN D'ESPANYA, MINISTERI DE POLÍTICA TERRITORIAL I FUNCIÓ PÚBLICA, *Estrategia nacional frente al reto demográfico. Directrices generales* (2019). Pàgs. 27-33 i 44-82.

³⁹ GOVERN D'ESPANYA, MINISTERI DE POLÍTICA TERRITORIAL I FUNCIÓ PÚBLICA, *Indicadores y cartografía*: https://www.mptfp.gob.es/portail/reto_demografico/Indicadores_cartografia.html (visitat el 29/12/2021).

Totes aquestes mesures van ser aprovades durant l'any 2019 i de seguida va esclatar la pandèmia de la Covid-19, motiu pel qual a la pràctica no se n'ha pogut iniciar el desplegament. Sobre el paper, la diagnosi de la problemàtica és molt bona, i la manera d'abordar-la des dels diversos nivells de l'administració i des de tots els ministeris també és l'encertada. Cal deixar temps per veure si aquestes accions tan ambicioses esdevenen una realitat o només són declaracions de bones intencions.

La reacció davant el despoblament ha estat extremadament lenta i només s'ha actuat quan el problema ha esdevingut molt greu i a instàncies del clamor popular. Ja es veurà durant els propers anys amb quina rapidesa s'implanten les accions i la seva utilitat.

Si bé en les reiterades conteses electorals dels darrers anys el despoblament ha estat un tema de segon ordre, en les eleccions generals del novembre de 2019 el partit Teruel Existe obté un diputat per a la província de Terol amb la lluita contra el despoblament com a principal argument, i va ser la força més votada a la província de Terol (26,7% dels vots), amb un escó al Congrés i dos al Senat. Durant els darrers mesos de 2021 i inici de 2022, els mitjans d'informació han especulat sobre la creació de llistes electorals en diverses províncies que es podrien unir sota el paraigua de l'*España vaciada* i presentar-se a les properes eleccions generals i autonòmiques (les de Castellà i Lleó, el febrer de 2022). És evident que la preocupació de la ciutadania del món rural davant el despoblament i totes les problemàtiques que comporta, juntament amb la sensació d'abandonament per part de les administracions, han propiciat la creació de moviments socials que poden obtenir un rèdit electoral que els permeti posar el problema del despoblament en el primer pla mediàtic.

També cal destacar que el govern de l'Estat ha elaborat el *Plan de Recuperación, Transformación y Resiliencia, España Puede*, sobre 4 eixos transversals: la transició ecològica, la transformació digital, la cohesió territorial i social, i la igualtat de gènere.

El pla va ser aprovat per la UE el 13 de juliol de 2021, era condició indispensable per poder rebre els fons NGEU i preveu, a més, la mobilització de més de 140.000 milions d'euros d'inversió pública fins a l'any 2026, amb una forta concentració de les inversions i reformes a la primera fase del pla Next Generation EU, que cobreix el període 2021-2023.

Al voltant dels 4 eixos transversals del pla, s'articula en 10 polítiques palanca que integren 30 components o línies d'acció:

- I. Agenda urbana i rural, lluita contra la despoblació i desenvolupament de l'agricultura.
  1. Pla de xoc de mobilitat sostenible, segura i connectada en entorns urbans i metropolitans.
  2. Pla de rehabilitació de l'habitatge i regeneració urbana.
  3. Transformació ambiental i digital del sistema agroalimentari i pesquer.
- II. Infraestructures i ecosistemes resilients.
  4. Conservació i restauració d'ecosistemes i la seva biodiversitat.
  5. Preservació de l'espai litoral i els recursos hídrics.
  6. Mobilitat sostenible, segura i connectada.
- III. Transició energètica justa i inclusiva.
  7. Desplegament i integració d'energies renovables.
  8. Infraestructures elèctriques, promoció de xarxes intel·ligents i desplegament de la flexibilitat i l'emmagatzematge.
  9. Full de ruta de l'hidrogen renovable i la seva integració sectorial.
  10. Estratègia de transició justa.
- IV. Una administració per al segle XXI.
  11. Modernització de les administracions públiques.

- V. Modernització i digitalització del teixit industrial i de les pimes, recuperació del turisme i impuls a una Espanya com a nació emprenedora.
  - 12. Política industrial Espanya 2030.
  - 13. Impuls a les pimes.
  - 14. Pla de modernització i competitivitat del sector turístic.
  - 15. Connectivitat digital, impuls de la ciberseguretat i desplegament del 5G.
- VI. Pacte per la ciència i la innovació i reforç del Sistema Nacional de Salut.
  - 16. Estratègia nacional d'intel·ligència artificial.
  - 17. Reforma institucional i enfortiment de les capacitats del Sistema Nacional de Ciència, Tecnologia i Innovació.
  - 18. Renovació i ampliació de les capacitats del Sistema Nacional de Salut.
- VII. Educació i coneixement, formació contínua i desenvolupament de capacitats.
  - 19. Pla nacional de competències digitals (*digital skills*).
  - 20. Pla estratègic d'impuls de la formació professional.
  - 21. Modernització i digitalització del sistema educatiu, inclosa l'educació primerenca dels 0 als 3 anys.
- VIII. Nova economia de les cures i polítiques d'ocupació.
  - 22. Pla de xoc per a l'economia de les cures i reforç de les polítiques d'inclusió.
  - 23. Noves polítiques públiques per a un mercat de treball dinàmic, resiliència i inclusiu.
- IX. Impuls de la indústria de la cultura i l'esport.
  - 24. Revaloració de la indústria cultura.
  - 25. Espanya, *hub* audiovisual d'Europa (Spain AVS Hub).
  - 26. Pla de foment del sector de l'esport.
- X. Modernització del sistema fiscal per a un creixement inclusiu i sostenible.
  - 27. Mesures i actuacions de prevenció i lluita contra el frau fiscal.
  - 28. Adaptació del sistema impositiu a la realitat del segle XXI.
  - 29. Millora de l'eficiència de la despesa pública.
  - 30. Sostenibilitat a llarg termini del sistema públic de pensions en el marc del Pacte de Toledo.

Des del segon trimestre de 2021, les diferents administracions (ministeris, comunitats autònomes i alguns ajuntaments) convoquen concursos públics, subvencions i ajudes.

La primera de les deu polítiques palanca s'anomena *Agenda urbana i rural, lluita contra la despoblació i desenvolupament de l'agricultura*. Sembla, per tant, que part dels fons NGEU que l'Estat espanyol gestionarà es destinaran a la lluita contra el despoblament. A banda, cal indicar que totes les polítiques palanca i la gran majoria de les línies d'acció haurien d'incorporar criteris de reequilibri territorial en la concepció i el disseny dels objectius que es volen assolir amb el pressupost. L'Estat espanyol té una gran oportunitat de reequilibrar el territori i fer atractiu i ple d'oportunitats el medi rural, amb entrada ingent de fons europeus que pot permetre revertir els processos de despoblament.

3.2.2. Iniciatives d'altres països

Molts països europeus estan fent front a reptes similars i prenen mesures més o menys encertades. Hi ha una certa unanimitat a l'hora de qualificar algunes mesures i iniciatives com a exitoses, però majoritàriament ho són en la

resolució d'una part del problema (foment de la natalitat, dinamització de les empreses del món rural, incentius o avantatges fiscals), però no l'aborden de manera general des de tots els àmbits.

Si analitzem les polítiques de foment de la natalitat i el desenvolupament de la vida familiar —una mesura per revertir l'envelliment i la despoblació—, es consideren d'èxit les mesures preses per França i Suècia als anys 90; si ho fem amb polítiques per potenciar el talent associat a l'entorn, són d'èxit les d'Escòcia de la Universitat de Highlands and Islands, que ha reduït molt considerablement el percentatge de joves que abandonen la regió ajustant l'oferta educativa a les oportunitats del territori; si analitzem polítiques fiscals i de dotar els territoris amb despoblament d'una discriminació fiscal positiva, són d'èxit les de França —amb incentius per a algunes zones amb pèrdua de població en tres tipus d'impostos—, Portugal i Anglaterra —amb avantatges fiscals per a les empreses que s'estableixin a les Enterprise Zones, Irlanda, Alemanya o Austràlia.⁴⁰

Personalment, la iniciativa amb més encerts i èxit en els seus objectius, amb mesures preses en tots els àmbits i dimensions del problema enfocant-lo des d'una visió multidisciplinària i transversal, és la Highlands and Islands Enterprise (HIE), que tot seguit es descriurà més detalladament.⁴¹

La regió escocesa de les Terres Altes i Illes d'Escòcia presentava problemes molt greus d'èxode rural, manca d'oportunitats i despoblació respecte a altres regions de les illes britàniques i centenars de milers d'escocesos van emigrar a centres urbans com Edimburg, Glasgow o Londres. El principal problema de la regió és de localització, atès que es tracta d'un territori molt extens i allunyat dels principals eixos de comunicacions i desenvolupament econòmic europeus i britànics que es pot qualificar com a perifèric i remot, i no només per la posició excèntrica, sinó també pel relleu especialment abrupte que, sumat a la multitud d'illes i braços de mar que caracteritzen el seu litoral, acaben fent que les comunicacions entre nuclis de població siguin molt llargues en temps i amb alternatives complexes i cares d'executar.

La climatologia és adversa i l'agricultura i la ramaderia no s'han pogut desenvolupar més enllà de la mera subsistència.

El territori de les Terres Altes i Illes d'Escòcia cobreix uns 39.000 km², més de la meitat d'Escòcia, on únicament hi ha 32 ajuntaments (*county councils*), sis dels quals estan situats a les Terres Altes i Illes. Com és fàcil d'imaginar, cada ajuntament engloba un territori molt extens amb diferents nuclis de població. Així doncs, el conjunt de persones que viuen en cada nucli es pot considerar una comunitat local, sense personalitat jurídica o entitat administrativa pròpiament dita. Aquesta atomització i llunyania respecte al poder municipal ha incentivat que històricament la societat civil s'organitzés al voltant del concepte *comunitat* i prenguéssin iniciatives per proveir-se de serveis bàsics que en un altre context serien responsabilitat exclusiva de l'administració.⁴²

El punt de partida quant a localització, endarreriment econòmic o clima és molt més advers i difícil en la Catalunya rural. L'any 1965 es va constatar que l'endarreriment de les Highlands respecte al conjunt del país era endèmic, i el Govern britànic va aprovar la Llei de desenvolupament per a les Terres Altes i Illes d'Escòcia (Highlands and Islands Development Scotland, Act) i de forma conjunta, una agència pública de desenvolupament específica per a aquest territori, la Highlands and Islands Development Board (HIDB), que seria el precedent de l'actual Highlands and Islands Enterprise (HIE), considerada l'epicentre de l'èxit al nord d'Escòcia, ja que des de 1965 l'Agència del Desenvolupament Territorial va assumir la missió de rescatar el territori del declivi demogràfic i econòmic i l'ha convertit en un lloc atractiu per viure, treballar, estudiar i invertir.⁴³ Per operar eficaçment sobre el territori, l'agència va delimitar vuit àrees funcionals que no coincideixen amb cap divisió administrativa. Una manera de mesurar l'èxit de la HIE és veure l'evolució de la població durant els 50 anys de la seva existència. El 1851, la regió tenia gairebé 500.000 habitants, però un decreixement continu i molt aguditzat a partir de 1920 va deixar la regió en 380.866

---

40 GOVERN D'ESPANYA, MINISTERI DE POLÍTICA TERRITORIAL I FUNCIÓ PÚBLICA, *Estrategia nacional frente al reto demográfico. Directrices generales* (2019). Pàgs. 27-33 i 44-82.

41 HIGHLANDS AND ISLANDS ENTERPRISE: <https://www.hie.co.uk/> (visitat el 08/01/2022).

42 HIGHLANDS AND ISLANDS ENTERPRISE, *2019-2022 Strategy*: <http://www.hie.co.uk> (2019). Pàgs. 1-32.

43 HIGHLANDS AND ISLANDS ENTERPRISE, *Enabling our next generation, Young people and the Highlands and Islands: Maximising Opportunities*: <http://www.hie.co.uk> (2018). Pàgs. 1-14.

habitants; des de 1961 fins a 2011 l'evolució demogràfica ha estat la següent (per a cada una de les vuit regions funcionals, per al conjunt de les Highlands and Islands i per al conjunt d'Escòcia):

Regió funcional	1961	1981	2001	2011	Canvi 1961-2011	% 1961-2011
Argyll and the Islands	73.067	68.829	69.935	68.485	-4.582	-6,3
Caithness and Sutherland	40.877	39.868	38.462	39.732	-1.145	-2,8
Inner Moray Firth	89.614	112.865	133.490	153.293	63.679	71,1
Innse Gall	32.609	30.706	26.502	27.684	-4.925	-15,1
Lochaber, Skye and Wester Ross	28.815	34.819	36.692	39.107	10.292	35,7
Moray	79.325	80.131	86.940	93.295	13.970	17,6
Orkney	18.747	18.418	19.245	21.349	2.602	13,9
Shetland	17.812	22.722	21.988	23.167	5.355	30,1
Highlands and Islands	380.866	407.780	433.524	466.112	85.246	22,4
Scotland	5.179.344	5.034.202	5.062.011	5.295.403	116.059	2,2

Posteriorment, l'any 2011 el creixement ha continuat amb la mateixa tendència. La població en el conjunt de la regió ha augment un 22,4% en el període 1961-2011, una xifra que es pot considerar totalment inèdita en qualsevol altre territori rural i de muntanya europeu. També es pot comprovar que les zones més remotes i extremes dins la regió encara perden població –Innse Gall, un -15,1% des de 1961; Argyll and the Islands, un -6,3%, i Caithness and Sutherland, un -2,8%. Tot i això, aquestes pèrdues són menors que en les de la majoria de municipis del Pirineu, el Camp de Tarragona o el delta de l'Ebre, si mirem el període 1961-2011. Estem parlant d'una regió amb un clima dur que dificulta la ramaderia, l'agricultura i el turisme, amb unes comunicacions difícils i molt aïllada, un exemple flagrant que si les coses es fan ben fetes, no hi ha cap territori a Catalunya o a l'Estat espanyol on no es pugui revertir el despoblament i convertir la zona en un indret pròsper econòmicament i socialment.

Tot seguit examinarem les principals estratègies que ha desenvolupat la HIE⁴⁴ –cal dir que el seu factor diferencial ja és la mateixa existència com una organització única, autònoma i despolititzada que funciona amb autonomia d'acció per aconseguir el seu objectiu–, un fet que ja és una diferència abismal respecte a la disparitat de criteris, dispersió d'esforços i recursos i manca de claredat competencial en les polítiques per al medi rural i la despoblació que afecten Catalunya. Però tot això es veurà més clarament en apartats posteriors, quan s'analitzin les iniciatives i els programes a escala autonòmica i municipal. Així doncs, les característiques que fan de la HIE un model d'èxit són, de forma resumida, les següents:

- Organització autònoma i despolititzada.
- Consell d'administració format per persones escollides per la seva qualificació i solvència professional i intel·lectual.
- Personal d'alta qualificació contractat amb sistema de meritocràcia.
- Planificació a mitjà i llarg termini.
- Presència i acció sobre el territori. Seu central a la capital (Inverness, 60.000 habitants) i set oficines territorials.

44 GOVERN D'ARAGÓ, *Combatir con éxito la despoblación mediante un nuevo modelo de desarrollo territorial. La experiencia de Highlands and Islands Enterprise* (2017). Pàgs. 12-50.

- Contacte directe amb la gent del territori. Sortir a buscar qui pot impulsar o cooperar en un projecte.
- Cooperació i coordinació amb tots els actors socials que sumin per la causa.
- Control exhaustiu de l'eficiència i la relació cost-efectivitat de les actuacions.

Amb aquestes característiques organitzatives i de funcionament, la HIE ha desenvolupat una planificació integral que engloba tots els aspectes del desenvolupament econòmic i social, i amb les premisses essencials següents:

- Dotar d'infraestructures, equipaments bàsics, accessibilitat i subministraments essencials en condicions de qualitat i a un preu assequible.
- Oferta d'habitatge assequible i de qualitat.
- Disponibilitat de serveis bàsics per a la població (educatius, sanitaris, socials, culturals i d'oci) i amb un accés adequat quant al factor temps.
- Connectivitat (banda ampla, telefonia mòbil, comunicacions...).
- Teixir un marc normatiu (en tots els àmbits, des de l'ordenació dels recursos fins a l'urbanisme o la fiscalitat) conseqüent amb les realitat i les necessitats del medi rural.
- Generar actituds emprenedores per retenir el talent i atreure emprenedors a través d'oportunitats i incentius.
- Presència i formació de treballadors qualificats amb capacitat per atreure capital humà.
- Enfortir les comunitats rurals.
- Emprenedoria rural, innovació i suport basats en les fortaleses del territori (piscifactories, ports, energies verdes) per atraure inversió amb un marc fiscal amb al·licients i amb crèdits en condicions preferents (després de passar processos i avaluació de les iniciatives empresarials).
- Atracció-retenció de talent. Recuperació de l'orgull de viure al medi rural.

En conclusió, l'experiència de les Terres Altes i Illes d'Escòcia ha demostrat l'enorme diferència que ha suposat la creació d'una agència especialitzada com la HIE, sobretot amb les característiques de funcionament que se li han atribuït, per afrontar amb èxit una problemàtica tan complexa. Personalment, crec que aquest èxit no és fruit de la casualitat, sinó d'una feina molt ben feta i de molts encerts, que essencialment resumiria en dos punts clau el que s'ha assolit a Escòcia:

- Característiques de la HIE: és una organització autònoma i despolititzada, finançada amb fons públics, però que actua de manera autònoma respecte a la resta d'administracions públiques d'Escòcia. La no-dependència dels polítics permet planificar a mitjà i llarg termini i pensar en el bé superior de la regió i no en clau electoral. Està present físicament al territori, i les decisions les han de prendre les persones que hi viuen i el coneixen, no des dels despatxos d'una capital o una càtedra universitària. A més, està involucrat amb la comunitat, i la comunitat en percep el valor perquè veu que parlen el mateix llenguatge, hi veu el seu aliat.
- Plantejament holístic de la problemàtica: la resolució d'una problemàtica greu s'ha enfocat des del primer moment de manera integral i amb optimisme, com un tot on es barregen els aspectes econòmics, socials, ambientals i culturals, on s'inclou un canvi de xip de la població, un orgull de pertinença a la regió i d'operació de màrqueting en què s'exalten els beneficis de poder-hi viure.

Una problemàtica tan greu com el despoblament no es pot solucionar únicament fent carreteres o donant ajudes de conciliació familiar per millorar la natalitat, si, per contra, la normativa i la burocràcia impedeixen crear un negoci o no hi ha habitatge assequible. Cal un plantejament que involucri tots els sectors de la societat i tota l'administració (o crear una organització que inclogui tots els sectors de l'administració i actuï amb independència, com la HIE).

La incapacitat de teixir un marc normatiu conseqüent amb les realitat i necessitats del medi rural és el principal mal que afecta Catalunya i un dels èxits més grans aconseguits a Escòcia. La conseqüència d'una organització

o administració que proporciona un marc normatiu conseqüent i lògic és que la comunitat la veu com a aliada i amiga, la gran diferència amb Catalunya, on cada cop més actors del medi rural (veïns, empresaris, alcaldes i alcaldesses) veuen en l'administració autonòmica un enemic que només posa impediments a qualsevol iniciativa i fa impossible el desenvolupament econòmic d'una zona o l'aboca a la decadència. L'experiència de la HIE demostra que fins i tot les zones rurals més remotes, inaccessibles, amb un clima extrem i amb pèrdua de població i una econòmica deprimida poden capgirar la situació amb les mesures adients i arribar a l'equilibri demogràfic i la prosperitat econòmica, a banda de demostrar de manera evident que el desenvolupament consisteix a adaptar les comunitats humanes als signes dels temps: cal diversificar l'activitat econòmica i no basar-la només en un sector o activitat. Personalment, crec que quatre de les premisses que s'han treballat des de la HIE són prioritàries pel que fa al món rural a Catalunya:

- Oferta d'habitatge assequible i de qualitat.
- Teixir un marc normatiu (en tots els àmbits, des de l'ordenació dels recursos fins a l'urbanisme o la fiscalitat) conseqüent amb les realitat i les necessitats del medi rural.
- Emprenedoria rural, innovació i suport basats en les fortaleses del territori (piscifactories, ports, energies verdes) per atraure inversió amb un marc fiscal amb al·licients i amb crèdits en condicions preferents (després de passar processos i avaluació de les iniciatives empresarials).
- Atracció-retenció de talent. Recuperació de l'orgull de viure al medi rural.

3.3. Iniciatives i programes a escala autonòmica

3.3.1. Iniciatives de l'Administració de la Generalitat de Catalunya

Actualment, la Generalitat Catalunya no disposa de cap projecte o planificació a llarg termini per lluitar contra el despoblament o simplement per al medi rural. Tanmateix, he pogut trobar una breu nota de premsa del maig de 2019 que diu que el govern vol endegar una estratègia contra el despoblament rural i combatre la desocupació i l'envelliment; executar un diagnòstic sobre les principals problemàtiques, i cercar possibles solucions de forma bilateral amb el territori. Els objectius han de ser créixer econòmicament, diversificar l'economia local i millorar el nivell de vida i de l'ocupació. Així doncs, el Govern de la Generalitat crearà una comissió per a l'estratègia de dinamització territorial d'acord amb els principals actors territorials públics (diputacions, consells comarcals, ens supramunicipals i municipis) i privats. El Departament de Presidència serà l'encarregat de coordinar la comissió integrada per representants dels departaments d'Economia; Educació; Salut; Territori i Sostenibilitat; Cultura; Treball, Afers Socials i Família; Empresa i Coneixement; Polítiques Digitals i Administració Pública, i Agricultura, Ramaderia, Pesca i Alimentació,⁴⁵ i d'elaborar un informe anual.

Atès que encara no hi hagut novetats sobre aquesta incipient iniciativa del Govern, analitzarem algunes polítiques iniciades per aquells departaments de la Generalitat amb més competències relacionades amb la matèria o que han pres iniciatives relacionades amb la lluita contra el despoblament.

a) Departament d'Educació

El Departament d'Educació ha apostat els darrers anys per potenciar la possibilitat d'escolaritzar els infants d'1 a 3 anys en escoles rurals, que va ser possible mitjançant l'Ordre ENS/273/2015, de 25 d'agost, per la qual s'estableix el pla experimental del primer cicle d'educació infantil en escoles rurals, i la Llei orgànica 2/2006, de 3 de maig, d'educació, que estableix que les administracions educatives han de tenir en compte el caràcter particular de l'escola rural per proporcionar els sistemes organitzatius necessaris per atendre les seves necessitats específiques i garantir la igualtat d'oportunitats. Aquest pla va obrir la porta a la possibilitat d'implantar l'escolarització d'infants d'entre 1 i 3 anys en determinades escoles rurals úniques al nucli de població, formessin o no part d'una ZER. El municipi havia de tenir un màxim de 3.000 habitants, i calia la iniciativa dels ajuntaments implicats i la seva col·laboració econòmica. Per tant, per portar-ho a terme era necessària la conformitat dels Serveis Territorials d'Educació, del centre educatiu i de l'ajuntament. Amb caràcter gene-

⁴⁵ Aquestes denominacions corresponen a l'antiga estructuració dels departaments de la Generalitat.

ral, la implantació dels ensenyaments de primer cicle d'educació infantil a cada escola rural inclosa en el pla comporta l'agrupació dels infants d'1 a 3 anys en un sol grup i amb un nombre màxim de 10 alumnes.

Com a alcalde d'un municipi en una lluita límit contra la despoblació, una de les nostres prioritats és evitar el tancament de les dues escoles que hi ha al municipi, als nuclis de Preixens i les Ventoses, i actualment, per impedir el de l'escola de les Ventoses a causa de les fluctuacions de la natalitat (l'any 2004 va estar a punt de tancar i el 2014 es va quedar petita i no es podia admetre nou alumnat), l'ajuntament ha fet crides als mitjans de comunicació per buscar famílies amb fills que vulguin viure al nucli, a les quals se'ls subvenciona la meitat de lloguer i se'ls dona facilitats laborals.

A l'escola de Preixens ens vam acollir a l'oportunitat d'implantar l'escolarització d'1 a 3 anys el setembre de 2016. L'ajuntament es va fer càrrec de forma íntegra del cost de les obres necessàries per habilitar l'aula i adequar l'escola (redistribució dels espais, construcció d'una nova aula, construcció d'un nou lavabo amb canviador) i va fer la contractació pública de la plaça de TEI (tècnic d'educació infantil), de la qual es fa càrrec del cost laboral d'aquest treballador i de les despeses derivades del funcionament de la llar. Creiem que aquesta és una mesura molt positiva, atès que el nombre d'alumnes ha variat entre 3 i 7 durant aquests cursos i els pares estan molt satisfets amb la iniciativa. És un servei bàsic per fixar la població al territori, juntament amb el servei de menjador escolar. Les escoles del municipi intenten oferir els mateixos serveis que les dels nuclis de població més gran i propers.

L'experiència ens diu que no oferir escolarització dels infants d'1 a 3 anys fa que la demanda dels pares (el servei és igualment necessari i demanat per la població en una ciutat que en un poble petit, perquè, ¿algú es pot imaginar ciutats sense llars d'infants?) no sigui satisfeta i s'hagin de desplaçar a nuclis propers. Un cop allà, la dinàmica social i educativa i les amistats amb la resta de pares i mares fan que un cop acabada aquesta etapa segueixin l'escolarització en aquest nucli o en un municipi proper i mai retornin a l'escola del seu municipi d'origen, la qual cosa posa en perill el funcionament de l'escola i la cohesió de les comunitats i els pobles petits, ja que cada cop es bascula més cap a la zona més gran i propera i hi ha menys unió entre els nens del nucli.

És una realitat molt fàcil d'observar en municipis i pobles petits on tothom es coneix. Així, en nuclis on això s'ha donat, els nens es van desvinculant del poble, cada cop hi fan menys vida i sempre volen anar al municipi més gran, on han fet les amistats, i un cop són adults, la prioritat és canviar la seva residència de municipi, i de vegades és tota la família la que ho fa.

En aquest sentit, de la mateixa manera que aquesta iniciativa es pot considerar molt positiva, també es detecten deficiències en altres aspectes envers les escoles rurals i els municipis petits. Així, el marc normatiu actual fa que si un alumne de Preixens vol anar a l'escola a la veïna Agramunt, pot fer-ho en qualsevol moment, si la ràtio d'alumnes de la classe ho permet sense cap restricció, però si un alumne d'Agramunt vol anar a l'escola a Preixens perquè els pares creuen en el model educatiu de l'escola rural, més personalitzat i a mida, amb una atenció més individual i amb menys ràtio d'alumnes), el departament exigeix que prèviament s'hi empadroni. El que fa falta és una discriminació positiva cap als municipis petits i l'escola rural i, en canvi, amb mesures així s'afavoreix que les escoles rurals es buidin i s'entorpeix l'arribada de nou alumnat. I tots podem coincidir que cal limitar el nombre d'alumnes d'altres municipis en una petita escola rural que podria multiplicar la demanda d'inscripcions si aquesta escola oferís un model educatiu d'èxit, però caldria fixar un percentatge que no s'ha de superar i no prohibir la inscripció d'un alumne si no està empadronat al municipi com a forma protocol·lària d'actuació.

b) Departament de la Vicepresidència i de Polítiques Digitals i Territori

El Departament de la Generalitat amb competències sobre territori i urbanisme és un dels màxims baluards en la lluita contra el despoblament, però el marc normatiu d'ordenació del territori i urbanisme és especialment perjudicial per al medi rural i els municipis petits. No consta que existeixi cap programa específic pensat per combatre el despoblament. Si bé fa anys que es parla d'una llei de territori que solucionaria aquest greuges i reflectiria la realitat diferent del món rural i el món urbà, encara no ha estat aprovada.

Convé destacar que el 31 de desembre de 2021 es va publicar al *Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya* (DOGC) la Llei 1/2021, de 29 de desembre, de pressupostos de la Generalitat de Catalunya per al 2022, i la Llei 2/2021, de 29 de desembre, de mesures fiscals, financeres, administratives i del sector públic (l'anomenada Llei d'acompanyament). Cal destacar de manera molt significativa les modificacions que la Llei

1/2021 fa en el règim del sòl no urbanitzable (SNU). Entre les modificacions més importants, cal destacar la flexibilització en el règim de les construccions en sòl no urbanitzable (masies, cases rurals i construccions rurals en general) i les facilitats per als canvis —llargament exigits pels alcaldes i alcaldesses del món rural— d'ús d'aquestes construccions.

c) Departament d'Acció Climàtica, Alimentació i Agenda Rural

Un punt a favor d'aquest departament és que té els serveis centrals ubicats en dues localitzacions: la principal, a l'epicentre del món rural, a la província de Lleida, i també té presència amb oficines comarcals que faciliten la feina dels pagesos i els ramaders que tenen un contacte burocràtic constant amb el departament i l'apropen al territori. Tot i això, existeixen multitud d'ens amb competències similars i superposades i cap mena d'estratègia sobre una gran problemàtica que afecta greument Catalunya. La sensació és que s'apliquen les ajudes europees sobre el territori, però no hi ha un valor afegit aportat per prioritzar i optimitzar els recursos, és a dir, cal una estratègia en el sentit més ampli de la paraula, i dins no n'hi ha cap de pròpiament dita contra el despoblament rural, però sí que en diversos ens del seu organigrama se n'hi veuen algunes de relacionades que tot seguit esmenten:

- Fundació Mon Rural⁴⁶

La Fundació del Món Rural (FMR) va ser impulsada per aquest departament i creada per Acord de Govern el 2006 per donar continuïtat a la feina iniciada en el I Congrés del Món Rural. La FMR vol ser l'ànima crítica que proposa canvis, estimula nous debats en el si dels departaments del Govern i fa que s'obrin noves línies de treball perquè la perspectiva rural sigui present en els estaments governamentals i aporti elements perquè Catalunya sigui conscient del valor estratègic del seu entorn rural per al desenvolupament sostenible del país. Per aconseguir-ho, la FMR col·labora amb els agents actius del món rural, és a dir, promou la participació de persones, entitats, associacions i empreses presents al territori.

Un dels seus projectes, anomenat *Repoblem el territori*, proposa mesures en la lluita contra el despoblament i promou i organitza jornades de treball en aquest sentit. Però fins al moment no sembla que s'hagin aconseguit gaires objectius més enllà dels documents plens de bones intencions.

- Programa de Desenvolupament Rural⁴⁷

El Programa de Desenvolupament Rural (PDR) de Catalunya 2014-2020 és un dels principals instruments de què disposa la Generalitat per promoure una política estructural adreçada al món rural, amb especial atenció als sectors agrari i forestal. La Comissió Europea el va aprovar el 28 de juliol de 2015.

El PDR preveu una despesa pública total de 810,4 milions d'euros, dels quals el Govern de Catalunya n'aporta el 50%, amb una inversió global de més de 403 milions d'euros. Part dels fons europeus FEADER i LEADER s'apliquen sobre el territori mitjançant el PDR, que per al període 2014-2020 s'estructura a partir de quatre grans eixos d'acció: economia i ocupació, joves, canvi climàtic i innovació. El pressupost es distribueix en sectors i àmbits temàtics de la següent manera:

- Explotacions agràries: el 59% del pressupost es destina a donar suport a projectes de modernització i reestructuració d'explotacions agràries, explotacions agràries i ramaderes ecològiques, a fomentar actuacions agroambientals i desenvolupar projectes d'inversió per a la mitigació i adaptació al canvi climàtic d'explotacions agràries i agroalimentàries.
- Forestal i medi natural: el 13% del pressupost es destina a donar suport a camins forestals, instruments d'ordenació forestal, actuacions en actuacions de prevenció d'incendis forestals i restauració del potencial forestal, i actuacions de silvícoles i gestió d'espais naturals.
- Sector agrari: l'11% del pressupost està destinat a donar suport a formació de personal dels sectors agrari i forestal, desenvolupar projectes innovadors, assessorar explotacions agràries, desenvolupar projectes de cooperació per a l'establiment de cadenes curtes i mercats locals i millorar l'eficiència del consum d'aigua en zones de regadiu.

46 FUNDACIÓ DEL MÓN RURAL: <http://www.fmr.cat/> (visitat el 29/12/2021).

47 GENERALITAT DE CATALUNYA, DEPARTAMENT D'AGRICULTURA, RAMADERIA, PESCA I ALIMENTACIÓ, *Document PDR*: <http://agricultura.gencat.cat/ca/ambits/desenvolupament-rural/programa-desenvolupament-rural/document-pdr/> (visitat el 09/01/2022).

- Agroalimentari: el 9% del pressupost es destina a donar suport a projectes d'inversió per a la millora dels processos de transformació d'empreses agroalimentàries i projectes d'inversió per a mitigació i adaptació al canvi climàtic d'explotacions agràries i empreses agroalimentàries.
  - Població rural: el 8% del pressupost està destinat a donar suport a estratègies de desenvolupament local i a la creació de llocs de treball a través del LEADER.
- Direcció General de Desenvolupament Rural⁴⁸

La Direcció General està ubicada a Barcelona (un lloc poc escaient per parlar de Desenvolupament Rural) i a la seva web es descriuen les funcions que fa, sense cap referència al despoblament o a l'existència d'una problemàtica en aquest àmbit, i que són concretament:

- Elaborar i proposar polítiques, estratègies, plans i programes en matèria de desenvolupament integral del món rural, la diversificació de l'economia rural i el sòl agrari.
  - Fomentar el desenvolupament i la millora integral de les àrees rurals i de les explotacions agrícoles i ramaderes.
  - Impulsar actuacions per a la millora de les estructures agràries de producció i la dimensió de les explotacions per impulsar-ne la competitivitat.
  - Planificar les mesures en matèria d'assegurances agràries.
  - Executar actuacions en totes les matèries que directament o indirectament impliquin actuacions en sòl no urbanitzable d'interès agrari, especialment les relacionades amb els àmbits urbanístic, paisatgístic, ambiental, energètic i qualsevol altre, i ordenar i fomentar l'agricultura periurbana.
  - Impulsar actuacions en el sòl agrari.
  - Planificar les línies d'ajuts a les explotacions agràries i de desenvolupament rural, així com la proposta de normativa reguladora en aquestes matèries.
  - Impulsar les polítiques estructurals en matèria d'infraestructures agràries i rurals i d'ordenació territorial agrària i rural i planificar obres de camins rurals.
  - Dirigir les actuacions en matèria de regadius, ja sigui executada directament pel departament o per empreses públiques que depenen de les administracions públiques que comprenen la planificació, la programació, l'ordenació i la gestió, així com la planificació i la gestió de les concentracions parcel·làries.
  - Dirigir funcionalment els serveis territorials del departament en allò que li correspongui per raó de la matèria.
  - Exercir la potestat sancionadora en l'àmbit de les seves competències.
  - Qualsevol altra funció de naturalesa anàloga que se li encomani.
- Associació d'Iniciatives Rurals de Catalunya (ARCA)⁴⁹

L'Associació d'Iniciatives Rurals de Catalunya (ARCA) és la xarxa regional de desenvolupament rural de Catalunya que dona suport i representa els 12 grups d'acció local (GAL) catalans. La xarxa va néixer el 2010 amb l'objectiu de fer d'altaveu de les accions de cada un dels GAL i donar-los suport per aconseguir la seva missió: dinamitzar el món rural i litoral facilitant que les persones que hi viuen puguin tenir nous projectes i oportunitats. Els 11 grups GAL rurals (1 del grup GAL és el pesquer) cobreixen el 73% del territori de Catalunya, i arriben a 556 municipis, que representen el 10% de la població total. El nucli de Preixens està englobat dins el Consorci Grup d'Acció Local Noguera-Segrià Nord.

---

48 GENERALITAT DE CATALUNYA, DEPARTAMENT D'AGRICULTURA, RAMADERIA, PESCA I ALIMENTACIÓ, DIRECCIÓ GENERAL DE DESENVOLUPAMENT RURAL: <http://agricultura.gencat.cat/ca/departament/adreces-telefonos/direccions-generals/desenvolupament-rural/> (visitat el 09/01/2022).

49 DESENVOLUPAMENT RURAL, ASSOCIACIÓ D'INICIATIVES RURALS DE CATALUNYA (ARCA): <http://www.desenvolupamentrural.cat/es/associacio-d-iniciatives-rurals-de-catalunya-arca> (visitat el 29/12/2021).

Els GAL gestionen sobre el territori els ajuts LEADER sufragats amb fons europeus, els quals tenen com a objectiu millorar la qualitat de vida de les zones rurals i fomentar-ne la diversificació econòmica amb ajuts adreçats a microempreses, pimes rurals i entitats públiques; iniciatives privades de nova creació per a millora o ampliació de negocis en territoris rurals, i administracions públiques en accions de recuperació del patrimoni cultural, natural, infraestructures públiques per a la mitigació del canvi climàtic i aquelles que generin activitat econòmica, ocupació i serveis.

L'impacte de les convocatòries del 2016 (certificades) i 2017 (aprovaes) es pot quantificar en la creació de 235 noves empreses, 551 projectes d'ampliació o millora d'empreses i 960 nous llocs de treball i 7.856 de consolidats.

La suma en una sola entitat permet tenir més capacitat d'incidir en accions de *lobby* i traslladar les necessitats reals del territori als actors que decideixen el futur del món rural.

- Projecte Odisseu⁵⁰

Impulsat per la Direcció General de Desenvolupament Rural del Departament d'Agricultura, Ramaderia, Pesca i Alimentació (DARP) i la Direcció General de Joventut del Departament d'Afers Socials i Famílies, a partir d'una iniciativa conjunta de la Fundació del Món Rural i de l'Associació d'Iniciatives Rurals de Catalunya, amb la col·laboració dels Grups d'Acció Local Leader de Catalunya i la xarxa de professionals de joventut, des d'aquest projecte s'organitzen pràctiques en empreses del medi rural o jornades de treball molt interessants, sempre centrades en el retorn dels joves al món rural (*networking* i ocupació, intercanvi d'experiències de joves que han retornat al món rural i arrelament en municipis petits).

A la vista de tots aquests programes, la Generalitat de Catalunya no compta amb una estratègia comuna i global per al despoblament del medi rural. Com hem vist, hi ha diverses iniciatives amb moltes similituds entre elles i que actuen de forma aïllada, poc connexa, sense pressupost ni calendari. Són un conjunt d'accions disperses i de poc pes específic, malgrat que, com hem vist anteriorment, és un problema molt greu que afecta una part molt important del territori, i fins als últims anys ni la Generalitat ni els mitjans d'informació li han prestat l'atenció que li pertocaria. Es parla de l'*Espanya vaciada*, però rarament de la *Catalunya despoblada*.

En general, s'ha criminalitzat la vida al medi rural amb un marc normatiu irreal i irrealitzable que només posa problemes i restriccions a qualsevol tipus d'iniciativa o solució que pugui sorgir del territori a partir d'una visió del món rural molt *pessebrista*, com si fos un lloc que no es pot tocar, on qualsevol inversió i actuació humana fos negativa. Així, el fre a la iniciativa pública i privada porta a la manca de creació de llocs de treball i a l'estancament i la decadència econòmica, i llavors en cascada apareixen la manca d'oportunitats laborals, d'atractiu per als inversors, pèrdua de població jove, despoblament i envelliment i masculinització de la població. És de sentit comú que la mateixa normativa urbanística no pot regir alhora Barcelona i Preixens, per posar un exemple concret. En l'apartat sobre les propostes d'actuació es parlarà de forma més extensiva dels canvis urgents i radicals que s'haurien d'efectuar en el marc normatiu català.

A Catalunya, ni les distàncies, ni la geografia ni el clima poden justificar un despoblament. I si aquest fet es produeix, és com a conseqüència de les traves i els impediments de l'administració per haver deixat que els habitants del medi rural explotin les potencialitats singulars de cada un dels territoris, impedir que siguin pròspers econòmicament i afavorir únicament la creació de riquesa en determinades zones de més població. Així, el benefici del dubte podria ser per a la nova estratègia contra el despoblament amb què treballa la Generalitat de Catalunya —en període embrionari, però—, i un aspecte positiu del qual és involucrar el gruix dels departaments en la lluita contra el despoblament rural.

Els darrers mesos, sembla que la queixa contínua dels alcaldes i regidors del territori han fet que es comenci a considerar més seriosament el problema. No parlem de la creació d'una estratègia potent, amb objectius ambiciosos que contemplin canvis en la normativa, la fiscalitat o el funcionament de l'administració, sinó que s'estan començant a introduir la despoblació o la mida del municipi com uns criteris a l'hora de discriminar positivament els municipis que la pateixen per obtenir subvencions, a banda, a més, com hem dit, de canvis urbanístics llarga-

50 PROJECTE ODISSEU: <http://www.odisseujove.cat/> (visitat el 08/01/2022).

ment reivindicats en el sòl no urbanitzable aprofitant la Llei d'acompanyament dels pressupostos de 2022. D'altra banda, el Pla Únic d'Obres i Serveis de Catalunya (PUOSC) per al període 2020-2024 es divideix en dues línies d'ajuts diferenciades, una primera de 160 milions d'euros a la qual han optat els 947 municipis de Catalunya, els consells comarcals i les entitats municipals descentralitzades (EMD), i una segona de 90 milions d'euros adreçada específicament als municipis, EMD i consells comarcals amb menys de 5.000 habitants, amb un màxim de 120.000 € per ens local.⁵¹ Dins de les bases i els criteris de puntuació (es tracta d'una concurrència competitiva) també s'ha valorat que les inversions realitzades tinguin la capacitat de lluitar contra el despoblament.

3.3.2. Iniciatives d'altres comunitats autònomes

En diverses comunitat autònomes de l'Estat espanyol afectades pel despoblament s'ha pres una estratègia a escala autonòmica i s'han traçat línies mestres d'actuació a través d'agendes, plans estratègics i programes de desenvolupament enfocats de manera global o parcial per tractar el tema del despoblament.

a) Comunitat Valenciana

La Comunitat Valenciana viu un despoblament a les zones d'interior, on un centenar de pobles d'aquestes zones interiors de Castelló, València i Alacant mostren tots els símptomes del despoblament. La Generalitat Valenciana ha redactat l'*Agenda Valenciana Antidespoblament (Avant)* per donar resposta a «l'hivern demogràfic» i pal·liar els problemes de mobilitat, educació, sanitat, manca de serveis financers, ocupació i fiscalitat.⁵² L'objectiu és impulsar mesures ambicioses, com l'aplicació d'avantatges fiscals o la discriminació positiva a les zones amb més risc de despoblament, localitzades a l'Alcalatén, l'Alt Millars, l'Alt Palància, el Racó d'Ademús, els Serrans, la vall de Cofrents-Aiora, el nord-oest de la Canal de Navarrés, els municipis de muntanya d'Alacant i l'àrea de Benicadell.

Mitjançant el Decret 182/2018, de 10 d'octubre, del Consell, pel qual es regula la línia específica del Fons de Cooperació Municipal per a la Lluita contra el Despoblament dels Municipis de la Comunitat Valenciana, la Generalitat Valenciana va destinar una línia específica de 3 milions d'euros en ajudes contra el despoblament dins el Fons de Cooperació Municipal que va beneficiar 74 municipis de la província de Castelló, 46 municipis de València i 23 d'Alacant.⁵³ També s'ha remarcat la importància de prendre mesures urgents per evitar el tancament d'escoles o facilitar l'aproximació dels serveis sanitaris.

b) Aragó

El Govern d'Aragó va promoure el Decret 165/2017, de 31 d'octubre, del Govern d'Aragó, pel qual s'aprova la Directriu especial d'ordenació territorial de política demogràfica i contra la despoblació, mitjançant la qual s'aborda el problema de la repoblació en positiu i, de forma proactiva, posant en valor el potencial del medi rural aragonès, de les oportunitats, dels recursos i, fonamentalment, d'un canvi d'actitud per valorar les bondats del territori. La Directriu s'estructura en 15 eixos temàtics —activitats econòmiques i mercat laboral; allotjament, equipaments i serveis sanitaris; equipaments i serveis educatius; equipaments i serveis socials; mobilitat; tecnologies digitals de comunicació; escenari vital i patrimoni territorial; límits ambientals i recursos naturals; governança i finançament; sensibilització; sistema d'assentaments; envelliment; dones; famílies; joves, i immigració—,⁵⁴ al voltant dels quals s'articulen:

- 70 objectius que estableixen prioritats d'acció i orienten la Directriu.
- 122 estratègies que són el conjunt d'accions genèriques que es dissenyen per aconseguir aquests objectius.
- 184 mesures que són propostes concretes per aconseguir els objectius i les estratègies previstes.

51 GENERALITAT DE CATALUNYA, *Municat, PUOSC convocatòria 2020-2024*: <http://municat.gencat.cat/ca/ajuts-i-subvencions/puosoc/convocatoria-2020-2024/> (visitat el 09/01/2022).

52 GENERALITAT VALENCIANA, *Agenda Avant* (2018). Pàgs. 1-16.

53 REDACCIÓ, "La Generalitat ajudarà amb 3 milions d'euros 143 municipis afectats pel despoblament", *La Veu*: <https://www.diarilaveu.com/noticia/85239/generalitat-ajudes-3-milions-143-municipis-despoblament> (visitat el 08/01/2022).

54 GOVERN D'ARAGÓ, DEPARTAMENT DE VERTEBRACIÓ DEL TERRITORI, MOBILITAT I HABITAGE, *Política demogràfica contra la despoblació en Aragó*: <https://www.aragon.es/-/politica-demografica-contra-la-despoblacion-en-aragon> (visitat el 08/01/2022).

La Directriu estableix criteris obligatoris que han de complir totes les administracions públiques en l'exercici de les seves competències. Per executar les previsions, i també amb el marc normatiu, s'estableix la creació de dos òrgans: a) Observatori de Dinamització Demogràfica i Poblacional, que establirà les prioritats i farà el seguiment perquè totes les administracions i els organismes treballin en la línia que marca la Directriu; i b) una ponència específica sobre demografia i població en el si del Consell d'Ordenació del Territori d'Aragó per desenvolupar propostes concretes.

c) Castella i Lleó

La Junta de Castella i Lleó, després d'un procés ampli de diàleg amb els representants socials, polítics i econòmics de la comunitat, ha aprovat l'*Agenda per a la població de Castella i Lleó 2010-2020*,⁵⁵ els objectius de la qual són fixar, integrar, incrementar i atreure població. Mitjançant l'Acord 44/2017, de 31 d'agost, de la Junta de Castella i Lleó, pel qual es modifica l'*Agenda per a la població de Castella i Lleó 2010-2020*, s'ha aprovat la darrera versió de les mesures que es proposen, que abasten els àmbits següents:

- Mesures per a l'emancipació dels joves: se'n proposen 74 amb l'objectiu de millorar la relació educació-món laboral, l'ocupació, l'emprenedoria, l'habitatge, els serveis de joventut i discriminació positiva envers el medi rural (beneficis fiscals).
- Mesures de suport a les famílies: són 66 i tenen com a finalitat millorar les ajudes i els beneficis fiscals, conciliar la vida personal, familiar i laboral, habitatge, accés als serveis públics i discriminació positiva envers el medi rural.⁵⁶
- Mesures d'integració dels immigrants: 14 mesures amb l'objectiu de millorar la normativa i la planificació, l'accés als serveis públics i una discriminació positiva envers el medi rural.
- Mesures de suport a la ciutadania a l'exterior (altres comunitats autònomes o països): es proposen 14 mesures per millorar els mecanismes de suport al retorn i afavorir l'entrada de població procedent d'altres comunitats autònomes.
- Altres mesures.

d) Castella-la Manxa

El Govern de Castella-la Manxa treballa en un pla per lluitar contra la despoblació i el declivi econòmic de determinades zones de la regió, l'estratègia anomenada Inversió Territorial Integrada (ITI),⁵⁷ una iniciativa que comporta una assignació d'ajudes econòmiques procedents de fons estructurals de la Unió Europea –del Fons Europeu de Desenvolupament Regional (FEDER), del Fons Social Europeu (FSE) i del Fons Europeu Agrícola de Desenvolupament Rural (FEADER) que compta amb diverses oficines instal·lades sobre el territori a Albacete, Ciudad Real, Conca, Guadalajara i Toledo.

En la implementació de la ITI dels òrgans gestors es podran utilitzar totes les eines que els programes operatius amb què compta habiliten per a la gestió dels corresponents fons (FEADER, FEDER i FSE) i, en tot cas, es podran fer actuacions en:

- Gestió indirecta, mitjançant convocatòries de subvencions i ajudes, en règim de concurrència, concessió directa, a través d'expressions d'interès, etc. específiques per a les zones ITI o bé anuals de les diferents conselleries en què se'n prioritzin o se n'estableixin condicions preferents a través de bases i convocatòries. A més, també es podran establir instruments financers que facilitin el finançament de projectes productius a les zones ITI.
- Gestió directa, per mitjà de les inversions que duguin a terme els òrgans gestors que desenvolupen actuacions en territori ITI. Les diferents conselleries executen actuacions en què es prioritzen les zo-

55 JUNTA DE CASTELLA I LLEÓ, *Agenda para la población de Castilla y León 2010-2020*: <https://www.jcyl.es/web/es/agendapoblacion/agenda-para-poblacion/agenda-poblacion-2010-2020.html> (visitat el 08/01/2022).

56 RABANILLO, Maite, "La estrategia contra la despoblación se aplicará en dos tercios del territorio", *Diario de León*: <https://www.diariodeleon.es/articulo/provincia/estrategia-despoblacion-aplicara-tercios-territorio/201903300400001882184.html> (visitat el 08/01/2022).

57 GOVERN DE CASTELLA-LA MANXA, *Inversión Territorial Integrada (ITI) en Castilla-La Mancha*: <https://iti.castillalamancha.es/presentacion> (visitat el 09/01/2022).

nes ITI, com, per exemple, en les instal·lacions de noves antenes de cobertura 3G i 4G, on la Conselleria de Foment ha invertit en localitats ITI 10.262.624 euros davant els 2.177.017 en àrees no ITI.

Hi ha accions i convocatòries d'ajudes en moltes temàtiques (àmbit forestal, rehabilitació d'habitatges, transformació i modernització de regadius, reciclatge professional, energies renovables) que enfoquen el tema de la solució del despoblament des de tots els fronts i des del territori amb oficines en cada una de les zones. És, aparentment, una estratègia ambiciosa i ben enfocada.⁵⁸

e) Extremadura

La Junta d'Extremadura compta amb el *Pla estratègic de suport al medi rural a Extremadura 2016-2020*, on es constata que la despoblació és un fenomen important com a tendència demogràfica, proposa solucions per encarar-lo⁵⁹ i fixa nou àmbits o programes per actuar-hi: el desenvolupament de l'entorn empresarial, el desenvolupament de competències per superar amb èxit els reptes del futur, la innovació en sectors estratègics, les energies verdes, les infraestructures i les xarxes de transport, l'ocupació i la creació d'ocupació, la perspectiva de gènere per evitar la masculinització, la millora i la diversificació de l'agricultura i el desenvolupament de les TIC, tots desenvolupats per projectes guia i concloents d'accions concretes que se seguiran i se n'avaluarà la utilitat i l'impacte en el temps.

Les accions es finançaran mitjançant el PDR de la regió (fons FEDER, FSE i FEADER) i amb altres fons i programes europeus d'àmbits temàtics (programes europeus d'investigació, desenvolupament tecnològic i innovació, programes europeus de competitivitat d'empreses, programes europeus d'energia i medi ambient...), a més d'inversió empresarial i col·laboració publicoprivada.

f) Galícia

La Xunta de Galícia, amb l'anomenat *Pla per a la dinamització demogràfica de Galícia, 2013-2016, horitzó 2020*, detectava el problema demogràfic de la regió i el dissenyava amb mesures concretes, sobretot per guanyar població, i coordinades entre diversos departament que parlen de millores per augmentar la natalitat, per a la conciliació laboral i familiar, per a l'accés a l'habitatge..., però no enfocats de manera global.

La Xunta de Galícia, a més, és pionera a l'Estat espanyol per haver impulsat, el juny de 2019, la tramitació de la primera llei a Espanya contra la despoblació:⁶⁰ la Llei de suport a la natalitat i d'impuls demogràfic, amb 105 articles i una trentena de mesures noves (d'altres ja han estat adoptades). El rang de llei serveix per blindar aquestes mesures i fer molt difícil revertir-les, si canvien les prioritats del pressupost, i comptarà, per exemple, amb ajudes específiques per aconseguir que retornin els 20.000 gallecs que viuen a l'estranger, una discriminació fiscal positiva (exempció del pagament de determinats impostos) del medi rural blindada per llei, la millora dels serveis sanitaris i socials per combatre l'envelliment i millores per a la conciliació de la vida familiar i laboral per afavorir la natalitat. Sembla, *a priori*, una iniciativa molt potent i ambiciosa que preveu mesures contundents i de xoc, de les quals en destaquen en àmbits com:

- Discriminació fiscal positiva per blindar legalment una política d'impostos zero en les transmissions de sòl rústic, agrupacions de finques rústiques o transmissions d'explotacions ramaderes; eximir del pagament dels impostos de transmissió patrimonial i actes jurídics documentats per a la compra d'habitatge habitual en petits municipis a joves i famílies nombroses, i bonificacions fiscals per a la dinamització del sòl industrial al medi rural i la rehabilitació de centres històrics.

- Envelliment de la població: actualment existeix un pla pilot en 20 ajuntaments d'autobusos itinerants que atenen malalts d'Alzheimer i donen serveis d'oftalmologia i podologia, una pràctica que es vol estendre, generalitzar i incorporar-ne de noves.

g) La Rioja

58 CEBRIÁN, Mariano, "La Junta destina 99,7 millones de euros a proyectos para zonas despobladas", *Abc Castilla-La Mancha*: https://www.abc.es/espana/castilla-la-mancha/abci-junta-destina-997-millones-euros-proyectos-para-zonas-despobladas-201803272124_noticia.html (visitat el 29/12/2021).

59 JUNTA D'EXTREMADURA, *Plan estratégico de apoyo al medio rural en Extremadura 2016-2020* (2016). Pàgs. 45-94.

60 SANMARTÍN, Olga, "Arranca en Galicia la primera ley para frenar la despoblación", *El Mundo*: <https://www.elmundo.es/espana/2019/06/27/5d13c493fc6c837e388b45d9.html> (visitat el 04/01/2022).

El Govern de La Rioja també ha pres mesures contra la despoblació mitjançant el PDR 2014-2020, que, com hem vist, es finança majoritàriament amb fons europeus, i l'*Agenda per a la població de la Rioja 2030*,⁶¹ que té com a objectiu frenar i revertir el fenomen de la despoblació i l'abandonament rural.

El problema del repte demogràfic a La Rioja s'intenta abordar de manera transversal. Així, des del govern autonòmic s'han posat en marxa iniciatives i projectes orientats a la conciliació familiar, la captació del talent jove, l'ocupació de persones en situació de vulnerabilitat, la interculturalitat, la recuperació i l'ocupació alternativa dels recursos naturals, la innovació social o l'envelliment actiu.

Per concloure aquest apartat dedicat a les iniciatives autonòmiques, podem dir que moltes comunitats autònomes han percebut el problema de la despoblació en la seva dimensió correcta i han elaborat estratègies globals per al seu territori, algunes de les quals són més ambiciosos que d'altres, però que solen coincidir en el fet que involucren totes les conselleries (acció conjunta per resoldre un problema complex) i, en alguns casos, també han acostat oficines al territori, a banda que moltes de les accions segueixen els mateixos principis filosòfics i d'actuació del model explicat anteriorment de les Highlands escoceses.

En general, pel que fa al finançament, aquests programes es financen majoritàriament a través dels fons europeus que cada regió enfoca i personalitza segons la seva idiosincràsia particular i doten les accions que cal realitzar amb un enfocament global contra el despoblament. Aquesta és l'estratègia encertada, i no pas que cada conselleria actuï executant les seves accions per a objectius propis, sense un projecte comú per al medi rural i el despoblament.

3.4. Iniciatives i programes a escala municipal

3.4.1. Iniciatives impulsades per agrupacions de municipis

a) Federació Espanyola de Municipis i Províncies (FEMP)

La Federació Espanyola de Municipis i Províncies (FEMP) és l'associació d'entitats locals d'àmbit estatal amb més implantació que agrupa ajuntaments, diputacions, consells i cabildos insulars (7.324 en total, que representen més el 90% dels governs locals espanyols) i ha actuat com a interlocutora amb el Govern central en la redacció de l'*Estratègia nacional frente al reto demográfico* i, de manera molt activa, en les mesures que cal prendre contra la despoblació.⁶² Una de les reivindicacions més potents de la FEMP és l'adopció d'una legislació específica per al medi rural, ja que considera que les lleis se solen redactar pensant únicament en el medi urbà, filosofia que comparteixo plenament.⁶³

b) Federació de Municipis de Catalunya (FMC) i Associació Catalana de Municipis (ACM)

No tinc coneixement que la FMC hagi pres cap tipus d'iniciativa de notorietat respecte al despoblament a Catalunya. Un cop consultades, però, les mocions preses per la Federació, n'he pogut trobar una de suport als acords de pau a Colòmbia o als 25 anys de La Marató de TV3. Per la seva banda, l'ACM ha endegat un projecte anomenat *Arrelament al territori: combatre el despoblament*, en col·laboració amb la Fundació Carles Pi i Sunyer.

c) Associació de Micropobles de Catalunya⁶⁴

És una associació formada per 137 municipis (gairebé la meitat dels de menys de 500 habitants de Catalunya) per donar veu conjunta als pobles de menys de 500 habitants, actuar com a *lobby* a favor dels nuclis petits i el món rural, i, per tant, pressionar per aconseguir mesures contra la lluita pel despoblament.

61 GOVERN DE LA RIOJA, *Agenda para la Población de La Rioja 2030*: <https://www.larioja.org/agenda-poblacion/es> (visitat el 04/01/2022).

62 FEDERACIÓ ESPANYOLA DE MUNICIPIES I PROVÍNCIES, *Documento de acción: listado de medidas para luchar contra la despoblación en España* (2017). Pàgs. 5-25.

63 FEDERACIÓ ESPANYOLA DE MUNICIPIES I PROVÍNCIES, *El Parlamento Europeo incorpora la despoblación como asunto prioritario en la agenda continental, a propuesta de la FEMP*: <http://www.femp.es/comunicacion/noticias/el-parlamento-europeo-incorpora-la-despoblacion-como-asunto-prioritario-en-la> (visitat el 09/01/2022).

64 ASSOCIACIÓ DE MICROPOBLES DE CATALUNYA: <https://www.micropobles.cat/> (visitat el 01/09/2019).

Aquesta associació ha redactat un avantprojecte de Llei de l'Estatut dels Micropobles que hauria de ser un referent per al Govern de Catalunya a l'hora de regular la realitat del món rural. De manera resumida, el títol preliminar del document conté les disposicions generals d'aquest Estatut: l'objectiu, les definicions i els principis per aplicar-lo.

El títol primer⁶⁵ està dividit en dues parts, una amb mesures en matèria econòmica (simplificació i unificació de la planificació, accés prioritari a la fibra òptica, canvi de la regulació del contracte menor) i una segona amb un canvi de regulació absolut en matèria de cooperació local (unificació dels diversos ajuts en un fons de lliure disposició). El títol segon conté el règim en matèria fiscal, i és molt interessant la definició de *micropobles* com a perifèria demogràfica (criteri que comparteixo plenament, perquè cal definir objectivament quins són els municipis amb risc de despoblament i, un cop localitzats, aplicar-los les mesures corresponents i aplicar-li una sèrie de beneficis fiscals); el títol tercer tracta de les modificacions normatives que caldria executar en l'àmbit urbanístic i l'ordenació del territori. No puc estar més d'acord a demanar aquestes modificacions, si bé no ho faria en els mateixos paràmetres (no s'han d'ampliar les comissions d'Urbanisme per incloure la visió del món rural, sinó que directament no haurien de tenir res a dir en la majoria d'actuacions que es porten a terme al món rural i que són de poca magnitud); el títol quart preveu una discriminació positiva de la representació dels micropobles en la part institucional i en els òrgans de decisió rellevants, i, finalment, el cinquè preveu mesures organitzatives i de procediment sobre els municipis petits i els consells comarcals.

El document no fa gaires referències al despoblament, però els canvis normatius, de funcionament de l'administració i les demandes (instal·lació de fibra òptica) són solucions a aquest, ja que tenen com a objectiu crear riquesa, llocs de treball per fixar la població i alhora agilitzar i adequar el funcionament de les administracions i el marc normatiu a la realitat del món rural. És una iniciativa molt bona i potent, segurament la millor que s'ha fet a Catalunya fins a la data. Com a alcalde de municipi petit, em sento plenament identificat amb moltes de les reivindicacions i els canvis que se sol·liciten, i s'hi percep que els redactors i els impulsors són alcaldes i regidors de municipis petits que coneixen la realitat i els problemes quotidians del món rural.

d) Eines de Repoblament Rural

Als inicis de l'estiu de 2021, un grup d'alcaldes i alcaldesses de les comarques de Ponent, davant la manca de solucions i la passivitat de les administracions superiors, crea de manera espontània un grup de Whatsapp per fer escoltar la seva veu. A començament de 2022 s'han adherit al grup 484 alcaldes catalans de municipis de menys de 2.000 habitants (d'un total de 593 municipis), i en 6 mesos, el 84% dels municipis de menys de 2.000 habitants, que representen la meitat dels municipis de Catalunya i el 64% del territori.

El grup és obert a qualsevol alcalde o alcaldessa que vulgui ser-hi, és transversal, sense cap ingerència partidista i el seu objectiu és identificar les problemàtiques que afecten els petits municipis del món rural i cercar solucions clares i realitzables per posteriorment plantejar la solució a l'administració competent per portar-la a terme.

De forma molt resumida i esquemàtica, es detecten problemes i solucions en àmbits i temàtiques com l'urbanisme, la manca d'habitatge, la manca de transport públic, l'agència tributària catalana, les noves tecnologies, les relacions amb la resta d'administracions, la funció pública, l'agricultura, el medi natural, la manca de llocs de treball, el foment de l'emprenedoria, la falta de serveis bancaris, l'educació, la cultura, la salut, la fiscalitat, la justícia i el món universitari, i en tots es proposen solucions. Així, per exemple, es pot veure que en els dos primers àmbits, l'urbanisme i l'habitatge, però, s'hi ha realitzat la tasca de detectar problemes i solucions, en què en el primer s'hi veu una manca d'adequació de la normativa urbanística a la realitat del món local, i com a eines de solució es proposa impulsar nous models de gestió urbanística per als municipis amb poca població i l'adequació de la normativa urbanística de manera específica a la realitat rural: canvis en el sòl urbà consolidat, sòl urbà no consolidat, sòl urbanitzable, adequació d'habitatges en construccions existents en sòl rústic, ampliació del sostre edificable en habitatges, masies i altres construccions agràries existents en sòl rústic, possibilitar la realització d'activitats econòmiques en construccions en sòl rústic i l'ampliació d'indústries preexistents en sòl urbà. Pel que fa a l'habitatge, n'hi ha pocs de disponibles per a noves famílies, motiu pel qual, com a eina, es proposa augmentar la pressió fiscal (IBI) als habitatges tan-

65 ASSOCIACIÓ DE MICROPOBLES DE CATALUNYA, *Avantprojecte de Llei de l'Estatut dels Micropobles* (2019). Pàgs. 3-40.

cats i als solars urbans edificables, i quant als deshabitats sense propietari conegut, facilitar la tramitació legal per poder-hi actuar.

Posteriorment, s'han realitzat reunions amb les administracions i les institucions competents per poder adoptar les solucions proposades. Així, en els escassos mesos de vida d'aquest grup, s'ha reunit amb representants de la Universitat de Lleida, de la Diputació de Lleida, de la Delegació del Govern a Lleida, de la Subdelegació de l'Estat a Lleida, dels Serveis Territorials d'Educació a Lleida, de l'Agenda Rural de Catalunya, de la Secretaria de Governos Locals i Relacions amb l'Aran, de la Direcció General de l'Administració Local, de la Universitat Oberta de Catalunya (UOC) i amb el vicepresident de la Generalitat de Catalunya. També s'han fet reunions amb els diputats i els senadors a les Corts de la província de Lleida, amb els grups parlamentaris del Parlament de Catalunya, amb el secretari del Reto Demográfico del Govern de l'Estat i amb el síndic de greuges de Catalunya, i una visita de treball a Suïssa amb el Diplocat.

L'activitat del grup ha estat frenètica en els seus pocs mesos de vida i s'han començat a aconseguir resultats visibles, com algunes modificacions urbanístiques en el sòl rústic.

El cap visible i màxim impulsor d'aquest grup és Jaume Gilibert, alcalde del municipi de Montgai.

Com a conclusió, cal destacar la feina que ha fet l'Associació de Micropobles de Catalunya, que ha treballat molt per buscar solucions a les problemàtiques del món rural i els municipis petits, que, indirectament, són solucions per evitar el despoblament. Moltes de les iniciatives i els canvis normatius que apareixen en l'avantprojecte de Llei de l'Estatut dels Micropobles són solucions d'una manera més directa o indirecta al despoblament.

L'èxit del grup Eines per al Repoblament Rural és la bona feina dels impulsors i també la mala gestió de les administracions superiors, que han propiciat una petita revolució dels alcaldes i alcaldesses dels municipis petits, farts que les seves reivindicacions siguin ignorades. La Diputació de Lleida, com a ens supramunicipal de la província més afectada pel despoblament de Catalunya, ha copsat la gravetat de la situació i els darrers anys ha endegat diverses línies per lluitar contra la problemàtica:

- Pla de cooperació per lluitar contra el despoblament: preveu un import de 7 milions d'euros per a l'annualitat 2022 i s'estructura en tres línies:
  - Línia de subvencions per al foment de la disponibilitat d'habitatge als municipis amb risc de despoblament.
  - Línia de contractació de tècnics per fer front el repte demogràfic a les terres de Lleida mitjançant la generació de projectes encaminats a l'obertura de noves opcions d'ocupació i desenvolupament general.
  - Línia per al finançament de projectes i actuacions concretes adreçats a afrontar el repte demogràfic a les terres de Lleida a través de l'obertura de noves opcions d'ocupació i desenvolupament en general.

En totes les línies, s'estableix una distribució mínima de projectes entre comarques per promoure un millor repartiment per a tota la província i es prioritzen les actuacions d'abast supramunicipal.

- Inclusió de criteris de discriminació positiva per als municipis amb risc de despoblament en els plans i les línies de subvenció.

El pla d'inversió de cooperació 2020-2021 establí una discriminació positiva a favor dels nuclis amb risc de despoblament (2 milions d'euros) i a favor dels municipis pirinencs (1 milió d'euros) amb la voluntat de mantenir aquests criteris i, si és possible, ampliar-los a més línies de subvenció.

- L'àrea de Cooperació de la Diputació de Lleida col·labora amb la Universitat de Lleida amb l'aportació de 36.000 € anuals durant el període 2021-2024 per al finançament de la *Càtedra d'estudis socioeconòmics i despoblament del territori rural de Lleida*, que té com a eix de funcionament els objectius següents:
  - Potenciar l'estudi de la situació socioeconòmica i cultural del territori rural de Lleida.
  - Analitzar els factors influents en el despoblament i detectar factors potenciadors del repoblament rural.

- Difondre els resultats de la recerca i de les actuacions realitzades sobre les citades temàtiques d'estudi (siguin o no de la càtedra) pel que fa a comarques de Lleida.
- Reconceptualitzar la(les) definició(ns) del medi rural relacionant-ho amb les transformacions que ha viscut i les múltiples realitats que té (ruralitats).
- Sensibilitzar la població en general, representants de les institucions (locals i autonòmica) i organitzacions no lucratives sobre la importància del territori rural (i de la població que hi resideix) en l'àmbit històric, de present i de futur.

3.4.2. Iniciatives de municipis concrets

Individualment, alguns municipis han estat el centre d'atenció per les seves iniciatives en la lluita contra el despoblament o per haver estat pla pilot de mesures d'administracions superiors i fer palès que, malgrat les limitacions competencials de l'administració municipal, amb treball i esforç es poden arribar a revertir les tendències a escala local. Tot i això, és molt complicat arribar a un nivell d'excel·lència tan elevat en alguna iniciativa, com, per exemple, el comerç electrònic a Castelserás, que permeti capgirar totalment una tendència amb iniciatives individuals quant a municipi.

a) Castelserás 2.0

Castelserás és un municipi de la província de Terol (Aragó) situat a la comarca del Baix Aragó. La província de Terol ha perdut en un segle la meitat de la població, que ha passat dels 265.908 habitants de 1910 (màxim històric) als 135.562 de 2018, un 49% menys. En el mateix període, Espanya ha passat de 20.360.306 habitants censats a 46.659.302, una xifra que suposa un increment del 129%, més del doble. La caiguda demogràfica derivada de l'emigració i l'envelliment ha reduït la densitat mitjana provincial fins als 9 habitants/km². Castelserás ha passat de 2.138 habitants el 1920, a 1.462 el 1940, 1.257 el 1960, 999 el 1981, 851 el 2001 i 838 l'any 2018.

Castelserás ha esdevingut, en certa manera i guardant les distàncies, el Silicon Valley d'Espanya.⁶⁶ És el poble que concentra més empreses en línia de l'Estat espanyol. Ven a través d'Internet tota mena de productes: pa, alfals, gènere de segona mà, joguines, cosmètica, tinta, impressores, fotocopiadores o ganivets.

Ricardo Lop va ser el visionari que, davant la falta de rendiment de l'agricultura, va decidir intentar vendre a través d'Internet de manera autodidacta i començant de zero. El resultat ha estat la creació d'Aceros Hispania, que factura 700.000 € i dona feina a 11 persones. Al seu voltant, i seguint el seu exemple, altres veïns del poble van començar iniciatives similars i han atret emprenedors que han canviat la seva residència en una capital i una feina per compte aliè a residir en aquest municipi de Terol i intentar el seu somni d'endegar un negoci propi. L'avantatge competitiu és que en un poble tothom pot utilitzar la casa d'algun parent o veí, o el garatge dels tractors com a magatzem. Hi ha moltes cases o magatzems buits que es poden adquirir o llogar a un cost molt baix, per tant, iniciar un nou negoci és molt menys costós que en un entorn urbà, però la logística actual i la fibra òptica permeten competir en les mateixes condicions de terminis de lliurament, posicionament i exposició del producte des d'un entorn rural.⁶⁷

Castelserás és l'exemple i la prova pilot que certifica que el futur del món rural passa per les noves tecnologies, la banda ampla i el teletreball. Diversos emprenedors joves s'han instal·lat en aquest municipi per intentar tirar endavant un negoci amb poca inversió i amb la màxima protecció que genera el petit clúster en què s'ha convertit el municipi (és més fàcil muntar un negoci envoltat de gent que fa el mateix i amb un assessorament i un suport mutu). Des de la irrupció del comerç electrònic, la població s'ha estancat (s'ha frenat la brutal pèrdua de població que patia, en consonància amb la dels seus municipis veïns), s'ha fixat la població jove i alhora han arribat nous veïns. L'exemple de Castelserás és la prova que el futur dels nuclis petits i el món rural va molt relacionat amb el desenvolupament de les TIC, la fibra òptica i el teletreball. Si es pot unir l'emprenedoria a un cost menor i tan competitiva com des d'un entorn urbà i el teletreball, i amb

66 MONTAÑÉS, Érika, "Castelserás 2.0: pasen y vean el «Silicon Valley» de España", ABC: <https://www.abc.es/economia/20150810/ab-ci-pueblo-lider-empresas-online-201508052107.html> (visitat el 27/12/2021).

67 BRUNAT, David, "El pueblo de Teruel que usa los corrales para competir con Amazon", El Confidencial: https://www.elconfidencial.com/tecnologia/2016-07-09/castelseras-corrales-para-competir-con-amazon_1230057/ (visitat el 27/12/2021).

una oferta d'habitatges de qualitat a un preu baix, hi haurà un flux de professionals liberals, funcionaris i emprenedors (treballadors qualificats) que decidiran fixar la seva residència al medi rural, ja que un percentatge de la població valora la qualitat de vida, la tranquil·litat, l'entorn i la natura per sobre del tipus de vida que ofereix un espai urbà.

b) Villahoz

Villahoz és un municipi de la província de Burgos (Castella i Lleó) situat a la comarca de Arlanza, que ha passat de 1.138 habitants el 1920, a 1.123 el 1940, 891 el 1960, 469 el 1981, 388 el 2001 i 309 l'any 2018. Va ser notícia el juliol de 2019 perquè s'hi va celebrar el I Congrés Europeu de la Repoblació Rural, una iniciativa desenvolupada per la plataforma Territorio Emprendimiento i l'Ajuntament de Villahoz,⁶⁸ un projecte pioner a Europa per promocionar el municipi com a *startup village* i seguir un camí similar al de Castelserás, és a dir, formar una comunitat a partir de l'emprenedoria i les noves tecnologies. Els emprenedors que portin a terme les seves iniciatives al municipi rebran ajudes fiscals i en matèria d'habitatge per part de l'ajuntament, a més d'assessorament per obtenir subvencions i finançament per als projectes. El director d'Startups de la Unió Europea s'ha fixat en la iniciativa i també hi ha participat. Es volen analitzar els resultats de la iniciativa i si són positius, potenciar l'experiència a escala europea.

Villahoz ha iniciat un projecte que té similituds amb l'anterior iniciativa: utilització de les TIC per fomentar l'emprenedoria i facilitar l'habitatge i el suport necessaris per competir amb igualtat de condicions amb el món urbà, però amb un cost menor i amb les condicions de vida del món rural. Caldrà seguir l'evolució del projecte, però sembla que s'inicia una tendència al món rural per diversificar l'economia i captar talent i gent jove i fixar la població al territori.

68 REDACCIÓ, "Villahoz marca el camino para la repoblación rural", *Diariodeburgos.es*: <https://www.diariodeburgos.es/noticia/ZD-098B3F7-D387-0A01-6EC96147EDEDCCDD8/Villahoz-marca-el-camino-para-la-repoblacion-rural> (visitat el 27/12/2021).

4. Qüestionari sobre el despoblament rural

Les persones que viuen i treballen en un determinat territori solen ser les que millor coneixen la seva realitat, les problemàtiques i els punts forts i febles. Al món rural i dels petits municipis ja fa anys que els veïns són els primers que s'adonen de la gravetat de les problemàtiques que els afecten, probablement de manera sectorial (cadascú sap les que l'afecten més directament), però com a alcalde he parlat moltes vegades amb veïns que pateixen limitacions urbanístiques en la rehabilitació d'habitatges, la construcció de noves vivendes o explotacions ramaderes, amb problemàtiques als centres educatius o al menjador escolar i que et parlen de la falta de sòl urbanitzable o industrial. Altres es mostren preocupats directament pel despoblament i el futur del municipi o es pregunten com s'ho farà l'administració per gestionar l'envelliment de tanta població dispersa al territori.

Per aquest motiu, he confeccionat un qüestionari per analitzar la percepció d'alguns veïns i veïnes de diferents edats, perfils professionals i amb relacions diferents amb el municipi de Preixens. També he fet el qüestionari a càrrecs públics d'altres petits municipis de l'entorn i professionals que treballen a l'administració dels petits municipis o del Consell Comarcal de la Noguera per analitzar quina és la seva visió.

Aquest qüestionari s'ha realitzat en un àmbit territorial molt petit i, per tant, el nombre de qüestionaris també ho és, i serà insuficient per establir els resultats com a certesa. Tot i això, la diversitat de perfils que l'han respost sí que fa que sigui un indicador del sentiment dels veïns dels municipis petits i dels dirigents polítics i treballadors públics que hi viuen i en *pateixen* les problemàtiques. Està estructurat en els apartats següents:

- Estat actual del municipi. Es vol avaluar el grau de satisfacció amb els serveis públics i les infraestructures del municipi, comprovar el nivell de satisfacció i la percepció sobre diversos àmbits del municipi: laboral, empenedoria, habitatge, regulació...
- Previsions de futur del municipi. Es vol valorar la percepció que té cada persona enquestada per veure com creu que serà l'evolució del municipi, tant globalment com en els diferents àmbits (laboral, habitatge, evolució de la població...), i es qüestiona com creu que serà la seva relació amb el municipi.
- Quins problemes afecten el municipi? En aquest apartat, es demana que es valori el grau d'afectació de diverses problemàtiques al municipi i se n'identifiquin les principals.
- Solucions als problemes del municipi. Es demana que es valorin diverses iniciatives per solucionar els problemes del municipi i s'identifiquin les solucions prioritàries.
- Qui pot solucionar els problemes del municipi? Es vol valorar la percepció de la persona enquestada sobre quina és l'administració que pot solucionar els problemes del municipi i si cal algun canvi per fer-ho possible.

Finalment, es van recollir 20 qüestionaris, les conclusions dels quals s'exposen a continuació.

a) Estat actual del municipi: conclusions

Existeix un alt grau de satisfacció amb el nivell dels serveis dels municipis petits. En general, els serveis amb més bona valoració són els educatius, l'entorn natural, l'estat del medi ambient i les vies de comunicació. Tenen una puntuació més neutra els serveis sanitaris i socials, les zones de jocs infantils i la cobertura de telefonia mòbil. Per contra, l'oferta cultural i les instal·lacions esportives són els serveis menys valorats. Tot i això, cal remarcar clarament el predomini dels valors que indiquen una alta satisfacció sobre els de baixa satisfacció. Al grup d'enquestats de veïns i veïnes de Preixens, es valora amb puntuacions molt elevades (alta satisfacció) especialment quatre serveis: educatius, associacions i centres cívics, estat de les vies comunicació i accés a Internet.

Des de l'ajuntament s'ha treballat molt amb el professorat i les AMPA i en la millora de les instal·lacions educatives i l'ampliació dels serveis —amb menjador a les dues escoles del municipi i servei de llar d'infants a l'escola de Preixens—, amb les associacions i s'han efectuat importants inversions per millorar les instal·lacions dels tres nuclis. Les vies de comunicació s'han renovat totalment amb l'ajut i la col·laboració de la Diputació de Lleida, que és qui n'ostenta la competència, en les dues darreres legislatures. Finalment, el darrer any ha arribat la fibra òptica als tres nuclis del municipi.

Els veïns i veïnes perceben i valoren els àmbits en els quals es fan esforços i millores. No en tenia cap dubte, però els resultats ho afirmen. També remarquen amb una nota molt baixa la deficient oferta cultural del municipi, i no puc estar-hi més d'acord.

En el segon quadre de valoració, s'observen puntuacions molt elevades sobre l'orgull de pertinença al municipi i es veu de forma unànime com un bon lloc per viure-hi. També hi ha força acord a l'hora de donar suport a afirmacions com que al municipi cada cop hi ha menys gent jove, que caldria donar facilitats per construir habitatges o muntar un negoci, l'excés de burocràcia i normativa de cara a dificultar les iniciatives privades; a banda de valorar amb puntuacions elevades (molt d'acord) que cal potenciar el turisme al municipi, que la normativa actual no s'adapta a la realitat dels municipis petits, que a Catalunya existeix un centralisme excessiu centrat en Barcelona i que la Generalitat té oblidats els municipis petits.

Tenen una puntuació neutra afirmacions sobre la dificultat d'accedir a l'educació superior des del municipi, la comparativa de qualitat dels serveis respecte a una ciutat més gran i si el preu de l'habitatge és assequible i de prou qualitat.

Les puntuacions més baixes, és a dir, de gran desacord amb les afirmacions proposades, fan referència a si hi ha facilitat per muntar un negoci, un insuficient parc d'habitatges de lloguer, la limitació i regulació en la construcció d'habitatge per no perjudicar el medi ambient, i les limitacions i regulacions a negocis i empreses per no perjudicar el medi ambient.

D'altra banda, m'agradaria remarcar que es valora molt la qualitat del medi natural en el món rural, i, de l'altra, com la ciutadania valora negativament i percep com a exagerades per protegir el medi les limitacions a habitatges i activitats, unes percepcions i valoracions de les persones enquestades que refermen la meua opinió sobre aquest tema, com ja he expressat repetidament.

L'afirmació si el petit municipi és un bon lloc per desenvolupar la carrera professional obté puntuacions bastant neutres amb algun valor en vermell. Cal remarcar que la puntuació més baixa l'expressa el grup d'edat de menys de quaranta anys.

Finalment, les respostes a la pregunta «A grans trets, quina creus que és la situació actual del teu municipi?» mostren comentaris molts similars, en què les expressions *estancament*, *despoblament* o *manca d'inversió d'administracions superiors* es repeteixen. També es comenta la manca de comerços, que obliguen a fer la compra en altres municipis, d'oportunitats laborals per al jovent amb certa qualificació (es repeteix el comentari entre els més joves), les dificultats per als negocis del sector primari, l'envelliment de la població, la falta de transport públic i les queixes contra la normativa i els impediments per iniciar un negoci.

Pel costat positiu, es valora en reiterats comentaris la tranquil·litat de la vida al poble, les bones comunicacions per carretera, la qualitat notable dels serveis públics, l'estat del medi ambient i la vida relaxada.

b) Previsions de futur del teu municipi: conclusions

La primera afirmació de les previsions de futur és tota una declaració d'intencions, així com la seva resposta. Els diversos grups puntuen l'afirmació «Encara viuré al meu municipi» amb valors alts (molt d'acord), excepte un grup, que la puntua força per sota de la resta. Malauradament, es tracta dels de menys de 40 anys.

Es valoren amb puntuacions baixes (en gran desacord) les afirmacions «Si visc al meu municipi, tindrè les mateixes possibilitat de desenvolupar la meua carrera professional» o «El municipi augmentarà de població» (aquesta darrera té per unanimitat puntuacions molt baixes). També té puntuacions baixes l'afirmació «L'estat dels serveis públics serà millor que l'actual» i, en conseqüència, «Soc optimista respecte al futur del meu municipi» i «La continuïtat del meu municipi i el seu estil de vida» tenen puntuacions baixes o neutres.

Amb puntuacions baixes, destaca l'afirmació «El medi natural del municipi estarà més degradat en el futur per culpa de les activitats econòmiques actuals», però, en canvi, té puntuacions altes per unanimitat (molt d'acord) l'afirmació «El medi natural estarà més degradat en el futur per culpa del despoblament».

Es percep el pessimisme respecte al futur del municipi, ja que les persones enquestades perceben els problemes i la decadència de la vida al món rural i veuen difícil que es pugui capgirar la situació. Crec que la paraula que més bé reflecteix l'estat d'ànim dels enquestats és *resignació*.

Apareix novament la manera diferent d'entendre el medi ambient i l'entorn natural entre el món rural i la capital. Al món rural, no es té por de la degradació per culpa d'activitats econòmiques, se sap que el perill arribarà per la manca d'activitats econòmiques i el despoblament. Per mi, aquest fet és molt important i hauria de fer reflexionar seriosament sobre quines polítiques s'estan adoptant des d'administracions superiors. Serà l'abandonament del món rural el que originarà la decadència de l'entorn natural, la deixadesa i els incendis forestals.

Es valoren amb puntuacions altes molt unànimement (molt d'acord) afirmacions com «En general, molts pobles petits es quedaran buits», «Les oportunitats laborals als municipis petits seran menys que a les grans ciutats» i «Cal fomentar el turisme i altres sectors econòmics al municipi». L'afirmació sobre la diversificació de l'economia té valors molt alts en tots els grups d'edat.

Finalment, la resposta a la qüestió «Com t'imagines que serà el municipi d'aquí a 25 anys?» ha obtingut força unanimitat. Els comentaris negatius reiteren que serà més petit, amb menys habitants, envellit, despoblat i que es perdran serveis educatius o sanitaris.

El bri d'esperança és que moltes de les persones enquestades creuen que si es potencia el turisme, es deixa construir habitatge, es creen llocs de treballs o es canvia la normativa, el futur dels municipis petits pot ser molt bo. Si bé pensen que no creixeran quant a dimensions, sí que poden tenir una bona qualitat de vida que permeti als joves desenvolupar la seva vida professional sense haver de marxar.

c) Quins problemes afecten el teu municipi: conclusions

L'avaluació de l'afectació de les diferents problemàtiques als petits municipis per part de les persones enquestades no ha ofert cap sorpresa. Els veïns i veïnes dels municipis petits són perfectament conscients de les problemàtiques que els afecten. Han obtingut puntuacions molt elevades, per unanimitat, i en moltes ocasions per sobre de 4 (afectació elevada) les següents problemàtiques: envelliment de la població, pèrdua de població jove al municipi, pèrdua de població del municipi, manca d'oferta d'habitatge de compra, excessiva burocràcia, excessiva normativa que frena la iniciativa privada, manca d'oportunitats laborals, manca d'oportunitats laborals d'alta qualificació i falta d'inversió d'administracions superiors a la municipal. Ni més ni menys que totes les raons que causen el despoblament i les problemàtiques que se'n deriven. No en falta cap. Una resposta de manual.

També han obtingut puntuacions elevades les següents problemàtiques: sistema de transport públic deficient, manca d'habitatge de qualitat, inserció laboral dels joves i mala gestió d'administracions superiors a la municipal.

Han obtingut puntuacions neutres les següents problemàtiques (poca afectació): comunicacions viàries deficientes, xarxa de telefonia mòbil i connexió a Internet deficient, pocs serveis públics, preus elevats dels habitatges de lloguer, manca d'emprenedoria de la població del municipi i igualtat d'oportunitats per a les dones.

Han obtingut puntuacions baixes (sense afectació) les problemàtiques següents: deteriorament del medi ambient per una excessiva construcció i per activitats econòmiques perjudicials, manca d'orgull de pertinença al municipi i mala gestió de l'ajuntament.

Novament es perceben diverses qüestions, com ara que hi ha una excessiva normativa limitadora, que no hi ha afectacions al medi ambient que la justifiquin i que no es creu que les problemàtiques dels municipis siguin culpa de l'ajuntament, sinó al contrari, de les administracions superiors.

Posteriorment, es demanava a les persones enquestades que ordenessin per ordre d'importància (de més a menys) les tres problemàtiques anteriors que creien que eren preocupants per al futur del municipi, i que n'esmentessin d'altres que podrien afectar el municipi i que no han estat contemplades. Així, en tots els qüestionaris s'esmenta l'envelliment de la població i la pèrdua de població —són unànimes—, i molts cops, a més la manca d'oferta d'habitatge —malgrat que hi ha grans quantitats de sòl!— i la falta d'oportunitats laborals i d'alta qualificació. Per acabar, també es fa esment de forma notable a l'excessiva normativa que frena la iniciativa privada i a les limitacions urbanístiques. I diverses vegades s'introdueix el concepte *criminalització de les activitats del sector primari*.

La idea que els veïns i les veïnes del món rural comencen a veure l'administració superior com un actor que els impedeix guanyar-se la vida i els criminalitza guanya ja un pes important.

d) Solucions als problemes del teu municipi: conclusions

De la mateixa manera que en l'apartat anterior, l'avaluació de les persones enquestades de quines són les solucions per als problemes dels petits municipis no ha ofert cap sorpresa. Els veïns i les veïnes dels municipis petits són perfectament conscients de les problemàtiques que els afecten i de com es poden solucionar.

Així, han obtingut per unanimitat de tots els grups valoracions molt altes (molt d'acord) les afirmacions següents: cal potenciar els serveis socials per ajudar la gent gran, millorar el transport públic, beneficis fiscals per als habitants dels petits municipis per mantenir la població al territori, potenciar i mantenir els serveis públics, incentivar la inversió en infraestructures públiques, promoure l'arribada de veïns de fora del municipi, fomentar que no marxïn els que ja viuen al municipi, facilitar la construcció i la rehabilitació d'habitatges relaxant la normativa, facilitar l'emprenedoria privada mitigant la normativa (valors molt a prop de 5 de mitjana), una normativa més adaptada a la realitat dels nuclis petits (la valoració mitjana en alguns grups és de 5 sobre 5), dotar l'ajuntament de més competències i recursos econòmics per part de les administracions superiors (novament mitjanes de 5 sobre 5) i que l'administració fomenti la instal·lació d'empreses al territori.

Les afirmacions següents també compten amb un suport absolut, ja que obtenen valors superiors a 4 en tots els grups d'enquestats: cal que l'administració fomenti la deslocalització d'infraestructures i serveis al territori, donar més subvencions per fomentar l'emprenedoria i l'economia rural, oferir més subvencions per fomentar la vida rural, promoure la transformació i la comercialització del producte agroalimentari, fomentar el retorn dels joves al món rural, incentivar la innovació en l'economia rural, fomentar la creació de llocs de treball i crear-ne de nous per als joves, i potenciar la fibra òptica i el teletreball.

Novament, la saviesa de qui viu i coneix el territori és aclaparant. Es demanen canvis en la normativa de manera unànime i amb la màxima celeritat, més competències per als ajuntaments i més recursos —atès que veuen l'ajuntament com una administració propera i que entén el ciutadà.

Han obtingut puntuacions neutres les afirmacions següents: cal millorar les carreteres i les comunicacions del municipi i limitar i regular la construcció d'habitatges per no perjudicar el medi.

Han obtingut puntuacions baixes (en gran desacord) les afirmacions següents: cal limitar i regular els negocis i les empreses per no perjudicar el medi ambient, i l'ajuntament hauria de tenir menys competències i recursos econòmics. Aquesta darrera afirmació ha obtingut una forta desaprovació de manera general.

Finalment, a les persones enquestades se'ls demanava que ordenessin per ordre d'importància (de més a menys) les tres solucions anteriors que veïessin com a prioritàries per al municipi i que esmentessin altres solucions per als problemes del municipi que abans no se n'hagués parlat. En tots els qüestionaris, de les que més es parlava era de les subvencions per fomentar l'emprenedoria i l'economia rural, d'adaptar la normativa a la realitat dels municipis petits i de fomentar l'arribada d'empreses i la creació de llocs de treball. La idea de crear llocs de treball és la més repetida, i apareix en tots els qüestionaris de diverses maneres, a més de subvencions per fomentar l'emprenedoria, que l'administració faciliti l'arribada d'empreses i fomentar el teletreball i la fibra òptica.

Així, segons les persones enquestades, la solució principal passa per crear llocs de treball. Per fer-ho, demanen subvencions, teletreball, fibra òptica i canvis en la normativa. També es mencionen altres solucions, com ara fomentar el retorn dels joves al medi rural i potenciar els serveis socials per a la gent gran. Per acabar, es parla que no s'hauria de promoure l'arribada de nous veïns «a qualsevol preu», perquè si els nous veïns no s'adapten a la vida del món rural, poden ser font de conflictes.

e) Qui pot solucionar els problemes del teu municipi? Conclusions

Finalment, en l'apartat en què es qüestiona quina és l'administració que té les competències i els recursos per solucionar els problemes del municipi, hi ha una gran unanimitat en les respostes de les persones enquestades.

Tots els grups estan en gran desacord amb l'afirmació que ho pot fer l'ajuntament amb les competències i els recursos de què actualment disposa. Els grups de treballadors de l'administració i el sector primari són els que més en desacord hi estan, però en general tots els grups puntuen molt baix aquesta qüestió.

S'hi veu també una gran unanimitat a l'hora de donar suport al fet que caldria dotar els ajuntaments de més competències i recursos per solucionar les actuals problemàtiques. La gent percep que l'administració més propera és la menys culpable dels problemes, i que la que més hi podria fer, si augmentés l'autonomia municipal amb més recursos. El desig de més autonomia municipal per part de la població és un fet molt rellevant.

Sobre les administracions superiors, també hi ha un fort consens a l'hora de valorar amb puntuacions altes (en gran acord) que la Generalitat de Catalunya, l'Estat espanyol i la Unió Europea són els que tenen la capacitat de solucionar els problemes dels petits municipis. Com més lluny és l'administració, menys capaç la perceben les persones enquestades que sigui l'encarregada de solucionar-ho. Així, per norma general, la valoració va decreixent entre la Generalitat, l'Estat espanyol i la Unió Europea. L'única excepció és el grup de càrrecs polítics, que valora amb una puntuació més alta la capacitat de la Unió Europea de donar solucions, perquè possiblement coneixen més les competències i els recursos econòmics europeus que la ciutadania en general.

On sí que hi ha unanimitat total, amb gairebé la valoració màxima, és a donar suport a l'afirmació que el que pot solucionar les actuals problemàtiques dels municipis petits és només una acció conjunta i coordinada entre les diverses administracions, perquè la ciutadania sovint percep que no treballen de manera coordinada i es fan accions aïllades, disperses i confuses en què es barregen les competències i es repeteixen les accions en diversos ens (duplictat de competències).

5. Proposta d'actuacions per lluitar contra el despoblament

5.1. Línies estratègiques

D'acord amb l'experiència personal, l'anàlisi de les diferents iniciatives portades a terme en els diferents nivells de l'administració (europea, nacional, comunitat autònoma i municipi), així com les que són privades i d'altres àmbits geogràfics, i analitzant les percepcions dels veïns i veïnes i altres càrrecs públics i treballadors públics —que coïnciden el funcionament de l'administració i poden valorar-ho des d'una perspectiva diferent a la d'un veí—, amb el qüestionari anterior i les seves conclusions proposo una sèrie de mesures per solucionar el problema de la despoblació. Segons el meu criteri, és bàsic, indispensable i primordial crear una agència o un ens que funcioni amb les pautes del model Highlands and Islands Enterprise (HIE) escocès, ja sigui a escala estatal o de Catalunya, perquè el seu èxit es basa, en gran part, en la creació d'una agència o ens que executi competències concretes i tingui un funcionament i una organització determinats, i l'anomenarem Agència per al Repoblament, o ens, que hauria de tenir les següents característiques de funcionament, filosofia i organització interna:

a) Enfocar el problema de manera global

Com s'ha comentat repetidament, el despoblament va lligat a moltes altres problemàtiques (envelliment, masculinització, necessitat de serveis socials i de més serveis mèdics...) que s'han de solucionar des d'àmbits competencials diversos, motiu pel qual les iniciatives d'èxit han d'enfocar el problema de manera holística, com un tot, i atacar-lo des de tots els fronts i vessants, perquè aportant solucions a una sola de les causes o conseqüències no se solucionarà. Per posar un exemple fàcil d'entendre, si només prenem mesures per fomentar la natalitat i la conciliació de la vida familiar i laboral, però no les lliguem per crear nous llocs de treball i millorar l'economia d'una zona, no aconseguirem augmentar la població i fixar-la al territori.

b) Situada al territori i dirigida per persones del lloc

L'Agència per al Repoblament ha de tenir la seu central a la capital de província més afectada en l'àmbit administratiu, que seria Lleida en el cas català i Terol de l'Estat espanyol. A banda d'això, hauria de tenir representació quant a comarca a les zones del territori on hi hagués municipis amb risc de despoblament. Per fer-ho d'una manera poc costosa, es podrien aprofitar les estructures dels consells comarcals.

La direcció i els responsables de la presa de decisions han de ser professionals qualificats, coneixedors de la problemàtica, amb una trajectòria professional consolidada i residents al territori, en cap cas polítics o tècnics amb una visió que no comparteixin els punts de vista del territori. Les polítiques realitzades amb un enfocament de la realitat vist des d'una capital ens han portat a la desastrosa situació actual. Els causants del problema no poden ser-ne la solució.

c) Ha de tenir el mínim contingut polític

Cal poder planificar a mitjà i llarg termini independentment de les polèmiques polítiques, dels pactes de cada etapa, de les prioritats pressupostàries o de dèries personals. Quan es determini el model de funcionament exacte de l'ens i el nombre de persones que formin el nucli de decisió, cal que aquestes persones tinguin la mínima relació possible amb designacions directes per part de partits polítics. El principi de selecció del personal han de ser per mèrit i capacitats provades (formació, trajectòria professional...).

d) Definir clarament què s'entén per despoblament

Cal definir clarament què s'entén per despoblament, de quin àmbit administratiu parlem i quines característiques té. Hauria de ser una definició molt simple, objectiva i fàcil de definir, i fer-ho quant a municipi i tractar com a «municipis amb risc de despoblament» aquells que tinguin aquestes dues característiques: menys de mil habitants i haver perdut població el darrer quinquenni.

Considero que les mesures excepcionals per al despoblament han d'anar dirigides a l'àmbit rural i al municipi de mida petita, el més afectat per aquesta qüestió. La limitació de menys de mil habitants és per fixar un valor a partir del qual la massa crítica per mantenir oberts els serveis públics és realment perillosa. Cal tenir en compte que en la majoria dels casos la població d'un municipi està distribuïda en diversos nuclis de població. Si en la definició de municipi amb risc de despoblament només es té en compte la pèrdua de població en un període de temps determinat, entraran en la definició capitals de comarca i petites ciutats.

Si s'apliquen les mateixes mesures de discriminació positiva en aquestes capitals de comarca i ciutats petites que en els municipis més petits, hi haurà una concentració de població a les capitals de comarca i en ciutats petites, no als municipis més reduïts. És per aquest motiu que crec que la definició de municipi amb risc de despoblament ha d'incloure dos paràmetres: pèrdua de població en un període determinat de temps i volum de població reduït.

A partir de la definició proposada, es pot elaborar un llistat de municipis que compleixin els paràmetres, que serien els que rebrien la discriminació positiva i les mesures impulsades per l'Agència per al Repoblament, i amb les dades del padró de l'Institut Nacional d'Estadística (INE) o l'Institut d'Estadística de Catalunya (Idescat) és molt senzill establir quins els compleixen. A partir d'aquí, cada 1 de gener es farien les comprovacions pertinents i s'incorporarien nous municipis, si han complert els dos paràmetres.

Caldria, a més, establir un criteri per definir quan un municipi deixa de ser-ho amb risc de despoblament, que basaria també en dos paràmetres: d'una banda, si supera el miler d'habitants, i, de l'altra, si el darrer quinquenni ha guanyat més d'un 10% de població. S'ha d'establir un percentatge mínim, no només el fet de guanyar població, perquè l'arribada d'una sola família podria fer variar en municipis molt petits la població lleugerament a l'alça (quan en realitat estaria estancada o amb guanys o pèrdues mínimes) i fer que perdés la qualificació i les mesures de discriminació positiva.

e) Tenir autonomia total de la resta d'administracions públiques

Si aquesta agència o ens es crea a escala estatal, cal que tots els ministeris li cedeixin les competències necessàries per al seu funcionament. Dit d'una altra manera, aquesta agència estaria per damunt dels ministeris i, en cas que alguna iniciativa o decisió que prengué entrés en contradicció amb una normativa sectorial, sempre prevaldria el criteri de l'Agència per al Repoblament. Si es crea a escala de Catalunya, cal que tots els departaments de la Generalitat li cedeixin les competències necessàries per al seu funcionament o que quedi clarament establert que el seu rang és superior i, en cas de contradicció amb normativa sectorial, preval el seu criteri. De la mateixa manera, cal establir i blindar que la resta d'administracions han de respectar i seguir la planificació general que estableixi l'Agència, i no podran ometre les seves instruccions i directrius, ja sigui per a un municipi, un departament o un ministeri.

f) Planificar a mitjà i llarg termini

Les claus del funcionament de l'Agència (pressupost, estructura de funcionament, independència d'altres administracions, competències...) han d'estar blindades per llei per evitar futures interferències polítiques i canvis de criteris pressupostaris (disminucions per altres prioritats).

La creació de l'Agència, així com la regulació de les seves característiques internes i de funcionament, demana grans pactes entre els partits polítics, perquè s'establiran unes bases de funcionament que hi han de romandre durant molts anys.

Canviar una dinàmica demogràfica i reforçar l'economia d'una zona és una tasca a llarg termini que triga a donar fruits. Cal donar marge a les iniciatives i no caure en la temptació d'abandonar-les o canviar-les només perquè no donin resultats immediats. Per poder arribar a grans pactes, cal que tots els agents implicats vegin l'enorme dimensió del problema i la necessitat urgent d'actuar amb generositat i contundència. Alguns països europeus, comunitats autònomes i regions ja se n'han adonat i han iniciat polítiques i iniciatives ambiciosos per afrontar el problema. Percebo amb gran decepció que a Catalunya hi ha bona part de la societat que viu d'esquena a aquesta problemàtica.

g) Ha de ser l'encarregada de vehicular tota la política d'ajudes en matèria de despoblament

Els fons europeus, estatals i tots els mitjans econòmics que hi puguin haver per combatre el repte del despoblament han d'estar vehiculats a través de l'Agència per al Repoblament, que s'encarregarà de dissenyar les polítiques i les iniciatives per combatre'l i els criteris amb què es finançaran. No pot ser que hi hagi diversos ministeris o conselleries amb competències similars (de vegades duplicades), amb organismes amb noms semblants, on no se sàpiga ben bé que fa cadascú i no se segueixin els mateixos criteris d'actuació. El que sí que pot fer l'Agència un cop hagi decidit com s'orientaran uns fons determinats, és encarregar la gestió administrativa a un departament o ministeri concret, però sempre sota la direcció i les línies estratègiques dictades per l'Agència.

5.2. Directrius que han de marcar les polítiques de l'Agència per al Repoblament

L'Agència per al Repoblament ha de tenir també unes directrius bàsiques que guïïn les seves línies d'actuació, les quals s'han d'inspirar preferentment aquelles que han estat un èxit quan s'han aplicat en altres territoris i, per tant, es consideren estratègies de vàlua contrastada. Aquestes directrius d'actuació haurien de ser com a mínim les següents:

a) Dotar el territori d'infraestructures, serveis públics i equipaments públics bàsics de qualitat

Una primera idea és que si es vol revertir el despoblament s'han d'oferir serveis públics, infraestructures i equipaments de la màxima qualitat possible, una segona idea, que un ajuntament és l'administració més propera al ciutadà i el màxim coneixedor del municipi i les seves mancances i necessitats d'inversió, i, per tant, hauria de tenir més possibilitats d'actuar directament sense dependre tant d'altres administracions. Cal augmentar els ingressos i el poder del municipalisme per fer front a aquestes millores, cal més autonomia municipal.

Dotar d'infraestructures bàsiques (clavegueram, xarxa d'abastament d'aigua potable, enllumenat públic, ferm dels carrers) són competències municipals bàsiques però difícils de portar a terme amb el deficient finançament que reben els ajuntaments respecte a les competències que han d'exercir.

Caldria augmentar els diners que perceben els municipis provinents de la participació en els tributs de l'Estat (fons estatals) i del Fons de Cooperació Local (fons autonòmic) amb què les administracions estatals i autonòmiques doten els ajuntaments a partir d'una sèrie de criteris (el principal, la població); tenir en compte el factor despoblament i augmentar la dotació dels municipis que presenten risc en aquesta via d'ingressos, i que són les transferències corrents.

En un apartat posterior explico com crec que s'hauria de modificar l'actual sistema d'ingressos dels municipis, perquè, a part de les transferències corrents (que un ajuntament pot destinar a qualsevol despesa), un gruix molt important dels ingressos són subvencions que un ajuntament rep per part d'una administració superior.

Les subvencions solen requerir burocràcia per sol·licitar-les i temps d'espera, i un cop atorgades per a la realització de l'activitat subvencionada, el pagament i la justificació. Però el pitjor problema és que les subvencions solen ser finalistes, destinades a una finalitat i no a una altra, la qual cosa no permet als municipis planificar el seu futur de manera correcta, perquè moltes vegades no s'executen les actuacions més necessàries i prioritàries per al govern municipal, sinó altres actuacions que sí que poden ser subvencionades.

En definitiva, doncs, cal dotar millor els ajuntaments econòmicament i amb un fons comú amb què puguin executar les iniciatives que creguin prioritàries amb un calendari propi, sense haver de dependre de subvencions que puguin destinar a les seves prioritats. Cal millorar molt l'autonomia municipal. L'Agència per al Repoblament podrà actuar com a *lobby* per aconseguir aquest objectiu i marcar directrius i línies estratègiques als municipis per orientar-ho en els àmbits en què cal prioritzar la inversió.

b) Oferta d'habitatge assequible i de qualitat

Actualment, el medi rural pateix moltes limitacions pel que fa a habitatge, i és absurd, perquè el factor limitant, que hauria de ser el sòl disponible, hi és en dosis elevades. S'ha d'evitar que els plans es dissenyin d'esquena al territori, tinguin una durada de temps molt llarga i resultin terriblement limitadors, si no absurds, si canvia la situació econòmica o social. El Pla Territorial de Ponent va ser aprovat el 2007. Han passat 12 anys i una planificació que es va fer en un moment de fort creixement econòmic i amb molta construcció que semblava que no tenia fi, presentava una línia estratègica de contenir o protegir el territori envers el creixement descontrolat. Avui dia, el paradigma ha canviat totalment i seguim amb la mateixa planificació.

Posaré un exemple molt clar. El pla definia les estratègies de desenvolupament dels nuclis de població (creixement potenciat, creixement mitjà, creixement moderat, estratègia específica, millora i complexió i manteniment del caràcter rural dispers) i els classificava d'un en un. Els nuclis del municipi de Preixens poden tenir un creixement moderat, però és discutible que es decidís que Castellnou d'Ossó, Ossó de Sió, Coscó, Almenara Alta o la Torre de Fluvià, per citar nuclis propers a Preixens, només poguessin tenir «millora i complexió» i no creixement. ¿Per què Bellver d'Ossó, Montclar, Mafet o la Guàrdia, en canvi, sí que po-

dien tenir un creixement moderat com Preixens? Són tots nuclis amb unes característiques i una situació geogràfica idèntiques. Així mateix, els plans d'ordenació urbanística municipals (POUM) estan supeditats al Pla Territorial de Ponent⁶⁹ i les seves directrius. D'aquesta manera, els nuclis amb «creixement moderat» podran incrementar lleugerament la seva àrea urbana aplicant una fórmula força complexa (el Pla Territorial les anomena «expressions alfanumèriques») per calcular el creixement que pot proposar el POUM. Per contra, els nuclis catalogats amb «millora urbana i complexió» tenen com a objectiu la «recuperació i millora d'aquests nuclis com a patrimoni urbanístic mitjançant el foment de la residència associada a les activitats rurals, a les activitats professionals desconcentrades i a la segona residència de reutilització, i també als serveis turístics de qualitat i petita escala», per tant, «els plans d'ordenació urbanística municipal corresponents se centraran en el manteniment i la reconstrucció i millora de les trames urbanes existents, amb especial atenció al manteniment de la tipologia arquitectònica dominant al lloc».

¿On queda l'autonomia municipal quan l'equip de govern d'un municipi petit no pot decidir que el seu model d'urbanisme és el de «ciutat jardí» amb habitatges unifamiliars amb patis grans i espais verds? L'equip redactor d'un pla territorial ja ho va decidir en nom de la ciutadania i els seus representants fa una dècada.

La figura del Pla d'Ordenació Urbana Municipal i les seves derivades (plans parcials...) és d'una complexitat i una càrrega burocràtica i lentitud molt gran. Són instruments en els quals es veu que el funcionament actual els fa difícilment compatibles amb el medi rural i el petit municipi. En un apartat posterior, on es defineixen els canvis que cal fer de manera immediata en el marc normatiu, explicaré més extensament l'elevat nombre de tràmits necessaris per a un municipi de menys de 500 habitants, per aprovar un POUM i la normativa que se'n deriva (plans parcials).

Cal modificar radicalment la normativa per reduir els tràmits per poder tenir sòl disponible per a petits creixements (fins a 20 habitatges, per posar-hi un llinard) amb una simple aprovació per majoria absoluta per un ple de l'ajuntament (evidentment, amb un període d'informació pública i alegacions) i un únic informe molt bàsic d'urbanisme que controli que es compleixin les condicions de seguretat amb una anàlisi de riscos naturals i antròpics, i poca cosa més. Si volem repoblar els pobles, hem d'oferir alguna cosa més que habitatges buits en diferents estats de conservació. En un medi on hi ha sòl disponible en quantitat il·limitada (en la majoria de municipis), només una molt mala normativa pot posar problemes a la disponibilitat d'habitatge assequible i de qualitat.

c) Connectivitat i noves tecnologies

Les TIC són una arma fonamental contra el despoblament, i moltes de les iniciatives que han tingut èxit hi coincideixen. Són un factor bàsic per fixar la població jove al territori, diversificar l'economia i crear llocs de treball qualificats; permeten a l'àmbit rural ser tan competitiu com el món urbà, i ha de ser una prioritat absoluta el desplegament de la fibra òptica per tot el territori. L'Associació de Micropobles de Catalunya també ho assenyala en el seu Avantprojecte de Llei de l'Estatut dels Micropobles.⁷⁰ En aquest sentit, la Generalitat de Catalunya sí que està portant a terme una tasca important. El març de 2019, el Govern de la Generalitat i les quatre diputacions catalanes van signar el compromís nacional per al desplegament de la fibra òptica segons el qual se'n desplegaran més de 4.100 quilòmetres els propers anys en una estratègia mancomunada.⁷¹ Actualment, la fibra òptica arriba a Catalunya a 254 municipis i 29 de les 42 capitals de comarca.

La Diputació de Lleida està endegant un projecte molt ambiciós de forma coordinada amb la Generalitat per fer arribar la fibra a cada municipi de la província abans del 2023. El desplegament es farà mitjançant carreteres, vies de tren i infraestructures de la seva competència.

En clau del meu municipi, Preixens, he de dir que una empresa privada (Telefònica) ha instal·lat durant el primer semestre del 2019 la fibra òptica als tres nuclis de població del municipi. Formem part d'un pla pilot

69 GENERALITAT DE CATALUNYA, Departament de Territori i Sostenibilitat, *Pla Territorial Parcial de Ponent (Terres de Lleida)*: http://territori.gencat.cat/es/01_departament/05_plans/01_planificacio_territorial/plans_territorials_nou/territorials_parcials/ptp_de_ponent_terres_de_lleida/ (visitat el 10/01/2022).

70 ASSOCIACIÓ DE MICROPOBLES DE CATALUNYA, *Avantprojecte de Llei de l'Estatut dels Micropobles* (2019). Pàgs. 3-40.

71 GENERALITAT DE CATALUNYA, Departament de Polítiques Digitals i Administració Pública, *Govern i món local signen el compromís nacional per al desplegament de la fibra òptica*: <http://politiqesdigitals.gencat.cat/ca/detalls/Noticia/Govern-i-mon-local-signen-el-compromis-nacional-per-al-desplegament-de-la-fibra-optica> (visitat el 10/01/2022).

i tenim la gran sort de ser uns dels més petits on podem gaudir d'aquesta infraestructura. Caldrà un temps prudencial per valorar el paper que pot tenir en la dinàmica econòmica i poblacional del municipi, perquè la seva implantació és molt recent, però estic convençut que serà un element clau en el nostre futur com a municipi.

d) Discriminació positiva en mesures fiscals

En els exemples descrits en apartats anteriors, s'ha parlat de les mesures de discriminació positiva que preveu la normativa europea, i se n'han esmentat d'altres que han iniciat països com França, Portugal, el Regne Unit, Irlanda o Austràlia. També s'ha comentat que diverses comunitats autònomes o ens, com, per exemple, l'Associació de Micropobles de Catalunya, han fet les seves propostes de com hauria de ser aquesta discriminació fiscal,⁷² i la més ambiciosa seria, tal com proposen des de l'Associació de Micropobles de Catalunya i des de l'Institut de Investigación de Desarrollo Rural Serranía Celtibérica, que les àrees escassament poblades d'Europa poguessin rebre els beneficis fiscals i les ajudes d'altres regions ultraperifèriques (RUP).⁷³ Caldria que l'Estat espanyol (a instància de la Generalitat, si fos la promotora de la iniciativa) fes arribar al Consell Europeu la sol·licitud de règim fiscal específic es parla al Tractat de Funcionament de la Unió Europea (TFUE).

En el cas de les illes Canàries, la consideració de zona RUP (article 349 del TFUE) s'ha traduït en un IVA del 7%, un impost de societats del 4%, fons superior a la PAC, sous més elevats per als treballadors públics del sector sanitari, avantatges duaners i comercials, etc.

La proposta és tan ambiciosa com difícil d'implantar per dues raons: caldria, com a mínim, fixar aquests avantatges quant a comunitat autònoma (no de municipi, ja que un IVA diferent per municipis no és gestionable), amb les dificultats que això comportaria (com hem vist, el despoblament es detecta millor en l'àmbit de municipi; de comarca, que ja pot quedar camuflat sota la dinàmica positiva de la capital; de província, en què només n'hi ha tres a nivell de l'Estat espanyol que perden població), i és molt difícil establir uns avantatges tan grans en un nivell de territori tan ampli com les àrees escassament poblades d'Europa (no seria just donar els avantatges a algunes zones i no a d'altres). Seria més factible prendre mesures des de l'Estat espanyol. Així, una proposta que podria ser ambiciosa i alhora factible seria:

- Considerar com a beneficiaris de discriminació positiva en matèria fiscal: a) Les persones físiques i jurídiques empadronades o amb el domicili fiscal en un municipi qualificat com de risc de despoblament (segons els criteris indicats anteriorment), tot i que caldria fixar mesures per evitar la picaresca (un mínim de dies a l'any de residència efectiva, per exemple); i b) els mateixos ajuntaments dels municipis amb risc de despoblament.⁷⁴
- Quant a les mesures fiscals per a les persones físiques i jurídiques, una discriminació fiscal positiva en l'impost sobre la renda de persones físiques (IRPF) i jurídiques, l'impost sobre el patrimoni, l'impost sobre transmissions patrimonials i actes jurídics documentats (bonificació total amb els relacionats amb agrupacions de finques i el sector primari), i l'impost de societats i l'impost de successions i donacions. Prendre aquestes mesures depèn de la voluntat de cada comunitat autònoma i de l'Estat espanyol, però es poden realitzar discriminant pel municipi on es té la residència o pel domicili fiscal de cada persona física o jurídica. La Generalitat de Catalunya caldria que modifiqués la normativa pel que fa a les taxes i els preus públics, el Decret legislatiu 3/2208, de 25 de juny, pel qual s'aprova el Text refós de la Llei de taxes i preus públics de la Generalitat de Catalunya. L'objectiu seria bonificar de forma total o gairebé total els tributs relacionats amb agricultura i ramaderia, aigua, comerç, fauna, natura i medi ambient, indústria, salut, serveis socials i serveis administratius per a les persones físiques i jurídiques amb residència efectiva en municipis amb risc de despoblament.
- Els ajuntaments dels municipis qualificats en risc de despoblació també rebrien beneficis en la seva relació amb entitats supramunicipals. En el cas dels tributs relacionats amb l'aigua, les taxes de l'Agència Catalana de l'Aigua (ACA) i el seu cànon són molts alts. Atesos els problemes econòmics,

72 ASSOCIACIÓ DE MICROPOBLES DE CATALUNYA, *Avantprojecte de Llei de l'Estatut dels Micropobles* (2019). Pàgs. 3-40.

73 AUTORS DIVERSOS, *Una fiscalidad diferenciada para el progreso de los territorios despoblados en España, Justificación, valoración e impacto socioeconómico. Proyecto de Cooperación Medida LEADER Desafío SSPA 2021*. Pàgs. 2-67.

74 ASSOCIACIÓ ESPANYOLA DE MUNICIPIOS DE MUNTANYA, *Guía para la gobernanza de las montañas* (2017). Pàgs. 23, 27, 31, 33, 42 i 67.

l'ACA no ha portat a terme gran part de les seves competències (instal·lacions en alta per al transport i la potabilització de l'aigua o estacions depuradores, per exemple), però tot i això, ha cobrat puntualment als ajuntaments les taxes i els cànon. També haurien de ser bonificades o suprimides de forma total o parcial les taxes per l'emissió de declaracions d'impacte ambiental i les resolucions de no necessitat de sotmetre un projecte al procediment d'avaluació d'impacte ambiental, les taxes per obtenció i renovació del distintiu de garantia de qualitat ambiental i l'etiqueta ecològica i les taxes d'autorització ambiental d'activitats. Finalment, els anuncis d'inserció obligatòria al DOGC per part dels ajuntaments dels municipis en risc de despoblament també quedaran exempts de la taxa per la publicació d'anuncis al DOGC, gestionat per l'entitat autònoma del *Diari Oficial i de Publicacions de la Generalitat de Catalunya*.

e) Canvis en el marc normatiu i de funcionament

La idea principal és que l'actual marc normatiu i el funcionament de l'administració, amb un enfocament excessivament proteccionista i de molta lentitud i complexitat, concebut des de la ciutat i per regular realitats urbanes, no ha propiciat el desenvolupament econòmic del medi rural i la diversificació de la seva activitat econòmica (com hem vist, la manca d'oportunitats laborals és el principal desencadenant de la despoblació).

Com s'ha comentat anteriorment, a Catalunya, ni les distàncies, ni la geografia ni el clima poden justificar un despoblament. Si aquest fet es produeix, és per les traves i els impediments administratius per deixar que els habitants del medi rural explotin les potencialitats singulars de cada territori, impedir que siguin pròspers econòmicament i afavorir únicament la creació de riquesa en determinades zones on es concentra la població. És inadmissible que avui dia, en territoris rurals i amb problemes de despoblament, quan apareix una iniciativa individual innovadora, l'administració posi traves i dificultats per portar-la a terme perquè la normativa així ho contempla. Segons el meu parer, és indispensable adaptar la normativa a la realitat del municipi petit i el món rural, perquè la normativa actual està feta des de les grans ciutats i pensada exclusivament per a les grans ciutats. És obvi i de sentit comú que no és igual la normativa urbanística per a Barcelona, Preixens, el delta de l'Ebre o la vall Fosca, perquè són realitats completament diferents que no poden compartir els mateixos tràmits burocràtics. I el règim de funcionament tampoc pot ser el mateix a l'Ajuntament de Barcelona que al de Preixens o el de Montblanc, perquè la realitat i els mitjans tècnics i econòmics no tenen res a veure.

Cal modificar de forma urgent la normativa i el règim de funcionament dels municipis petits i d'aquells amb risc de despoblament, o com a mínim que els catalogats amb risc de despoblament tinguessin una normativa sectorial diferenciada en alguns àmbits per poder crear una discriminació positiva que revertís la situació, i també que el règim de funcionament intern i la relació amb la resta d'administracions d'aquests municipis fos modificada i simplificada de forma substancial. Aquesta aplicació d'una normativa sectorial diferenciada en alguns àmbits i d'un règim de funcionament intern diferenciat hauria de ser aplicable com a mínim als municipis catalogats com de risc de despoblament. Per simplificar les coses, podríem proposar que tots els ajuntaments de menys de 1.000 habitants passessin a funcionar amb aquest règim, que anomenarem de «funcionament simplificat», ja que, tinguin o no despoblament, tots els ajuntaments petits comparteixen els mateixos problemes de manca de mitjans econòmics i de personal per fer front a les competències del dia a dia tal com marca la normativa. Si no fos possible que adoptessin aquest règim de funcionament simplificat, caldria almenys que ho fessin tots els municipis amb risc de despoblament.

Les modificacions es poden classificar en dos àmbits: modificació del funcionament dels ajuntaments i les seves relacions amb administracions superiors (règim intern) i canvi de normativa sectorial per adaptar-la a la realitat de forma urgent, atès que no contempla la realitat rural i és especialment lesiva i penalitza en excés els petits municipis rurals.

Pel que fa als principals canvis en el règim de funcionament dels ajuntaments petits i en la seva relació amb la resta d'administracions, que podríem anomenar «règim de funcionament simplificat»,⁷⁵ es podria reduir la burocràcia en les relacions dels ajuntaments petits amb la resta d'administracions i reforçar al màxim l'autonomia municipal i la suficiència financera. Una manera d'assolir aquest objectiu seria unificar els

⁷⁵ ASSOCIACIÓ DE MICROPBLES DE CATALUNYA, *Avantprojecte de Llei de l'Estatut dels Micropobles* (2019). Pàgs. 3-40.

principals ajuts de diputacions o comunitats autònomes en un fons de lliure disposició que els municipis rebrien anualment i podrien destinar a despeses de manteniment o a inversió, segons el seu criteri, sempre que prestessin els serveis mínims obligatoris. La creació d'aquest fons únic de lliure disposició eliminaria gran part de la burocràcia de sol·licitud i justificació dels ajuts —actualment, un petit municipi pot demanar desenes d'ajuts a altres administracions— a ens supramunicipals, i disminuiria el control polític d'aquests ens sobre els petits municipis (actualment es poden crear relacions de dependència), a més de reforçar-ne la suficiència econòmica. També és important que siguin els petits municipis els qui puguin decidir a què destinen les despeses d'inversió o manteniment, perquè actualment les subvencions de pública concurrència les regulen normalment unes bases amb criteris o barems de puntuació per prioritzar entre les diferents sol·licituds i atorgar o denegar una subvenció. Sovint, els petits municipis realitzen els projectes que poden aconseguir més puntuació en una determinada línia de subvenció, no aquells que considera prioritaris. Per tant, els criteris que regeixen les subvencions defineixen o condicionen enormement les decisions dels municipis petits i n'afebleixen l'autonomia local, per la qual cosa un fons únic de lliure disposició eliminaria totalment aquest problema, atès que seria el municipi qui decidiria les seves prioritats.

Pel que fa als canvis en la normativa sectorial dels municipis amb risc de despoblament (o de tots els de menys de 1.000 habitants), són de vital importància i de màxima urgència, una mesura que va molt lligada amb una de les característiques que ha de tenir l'Agència per al Repoblament, la qual rep la capacitat de decisió sobre les competències necessàries per al seu funcionament i, en cas de contradicció amb altres administracions preval el criteri de l'Agència, cosa que no la fa tan necessària, sempre, és clar, que el funcionament de l'Agència fos prou autònom i amb independència suficient per garantir-ho, motiu pel qual el millor seria diferenciar la normativa amb els criteris anteriorment comentats:

- Normativa urbanística i d'ordenació del territori.

Un dels pilars per poder revertir el despoblament del món rural ha de ser comptar amb una oferta d'habitatge assequible i de qualitat, cosa que, amb l'actual normativa urbanística i d'ordenació del territori, és senzillament impossible. Com ja s'ha comentat, els tràmits urbanístics són llargs i complexos, la normativa no està adaptada a la realitat del món rural i actua de fre de moltes iniciatives per accelerar la decadència i el despoblament. Els tràmits i els informes necessaris per desenvolupar un POUM són nombrosos. Els ajuntaments petits pateixen una manca de recursos econòmics i tècnics que els dificulta i fa complex fer front a les competències del dia a dia, enfrontar-se a una tasca que necessita una dedicació tan gran de temps i recursos. I un cop aprovat el POUM, apareix la normativa que se'n deriva (plans parcials, plans especials, plans de millora urbana...), també de tramitació complexa. A la pràctica, implica que aquells municipis petits amb un 95% del sòl municipal apte per ser construït quedin encallats durant anys en tràmits lents i complexos per poder edificar només algunes construccions. Hi ha pobles petits on senzillament no hi ha parcel·les a la venda per construir-hi, amb la qual cosa l'oferta d'habitatge és molt escassa, cara i en mal estat de conservació.

Aquesta visió centralista, on més mal ha fet és en l'àmbit urbanístic i d'ordenació del territori, i cal diferenciar segons la situació del municipi. En general, la normativa per als municipis amb risc de despoblament hauria de reformular-se de manera extremadament urgent i incloure-hi les consideracions següents:

1. Els tràmits per redactar un POUM s'haurien de reduir a una aprovació inicial amb la valoració dels informes pertinents i una exposició pública i una aprovació definitiva.
2. Els informes que se sol·liciten a Generalitat i els seus organismes, així com a altres administracions per als POUM i el planejament que se'n deriva, s'haurien de reduir dràsticament i només se n'hauria d'incloure un informe sobre afectació al medi ambient i un que analitzés els riscos (naturals i antròpics), i la resta de consideracions s'haurien d'englobar en un d'únic.
3. Els creixements inferiors a un nombre d'habitatges determinat que generessin un increment de població molt baix no haurien de necessitar cap planejament derivat amb tràmits extensos. Així, un pla parcial que inclogués un creixement inferior a 20 habitatges s'hauria de poder aprovar amb un ple de l'ajuntament i comptar amb un únic informe senzill que analitzés els riscos naturals i antròpics, l'afectació al medi ambient i la idoneïtat de la zona (buscant la màxima continuïtat amb la zona urbana existent).

4. En el moment que s'executa un pla parcial, una part del sòl se cedeix com a zona verda a l'ajuntament, una cessió que no té cap raó de ser en el món rural, atès que el 98% del municipi és zona verda, i fa menys rendibles els projectes i més difícil que tirin endavant. Caldria suprimir la cessió de sòl per zona verda municipal o canviar-la per sòl amb ús d'equipament municipal.
5. De la mateixa manera, una part del sòl d'un pla parcial s'ha de reservar per edificar-hi habitatge de protecció oficial (HPO). A la pràctica, aquest sòl edificable de propietat privada queda com un solar buit perquè al món rural no hi ha cap demanda d'habitatge de protecció oficial. Caldria suprimir aquesta reserva de sòl i que fos edificable amb les mateixes condicions d'edificabilitat que la resta del pla parcial. Com en el cas anterior, són costos que dificulten l'interès d'un potencial inversor i aquest solar queda sense cap mena d'aprofitament.
6. En el moment d'executar els projectes de reparcellació d'un pla parcial, s'imputen els costos d'urbanització (preparació del terreny, instal·lació de xarxes de serveis, pavimentació de carrers, enllumenat...), que es reparteixen proporcionalment entre els propietaris, que són els que se n'han de fer càrrec, i l'administració no hi pot participar.

Als nuclis petits, els propietaris d'un terreny moltes vegades no tenen cap interès que sigui urbanitzable, i menys si han de pagar el cost de la urbanització. El fet que l'ajuntament no pugui desencallar situacions en què alguns propietaris voldrien assumir-ne els costos i altres que no, fa que s'encallin projectes durant dècades. L'administració hauria de poder participar en processos d'urbanització, si té els fons o obté subvencions per fer-ho. Hi ha, a més, molts altres exemples en què un propietari o més urbanitzarien per fer-hi un habitatge per residir-hi (no parlem de fer promocions ni d'especular), però el desacord amb altres propietaris fa que el projecte no tiri endavant. La solució més fàcil llavors és anar a viure a la capital de comarca en un pis o una casa adossada, perquè als pobles petits la majoria dels pocs habitatges en venda solen ser molt vells i els cal una reforma estructural o enderrocar-los. Personalment, crec que amb l'adopció d'aquests canvis es permetria als municipis petits poder desenvolupar amb rapidesa habitatges de diferents tipologies (parcel·les on edificar-hi, cases mitgeres, pisos...) a preus raonables perquè s'eliminarà així l'especulació amb el preu del sòl.

Actualment, arriben possibles nous veïns i veïnes al món rural que, davant la impossibilitat de trobar una determinada tipologia d'habitatge en un determinat municipi, acaben vivint en nuclis més grans. Així, atesa la gran dificultat que suposa trobar-ne de nous que optin per l'estil de vida d'un municipi, no pot ser que la manca d'oferta d'habitatge (quan el sòl disponible és moltíssim) sigui un impediment.

- Normativa d'ensenyament

El Decret 75/2007, de 27 de març, pel qual s'estableix el procediment d'admissió de l'alumnat als centres d'ensenyament sufragats amb fons públics, indica que és aquesta normativa la que ho regula i com funciona anualment el procés d'inscripció i preinscripció:

«5.1 El Departament d'Educació determina anualment, d'acord amb la programació general i escoltats els ajuntaments, l'oferta inicial de llocs escolars en cada centre i en cada ensenyament sufragat amb fons públics, per cursos i grups.

5.2 Aquesta oferta inicial pot ser modificada pel Departament d'Educació en acabar els períodes de preinscripció, en funció de les necessitats d'escolarització i escoltats els òrgans de garantia d'admissió» (article 5, «Oferta de llocs escolars»).

A la pràctica, no s'escolta els ajuntaments (com indica el punt 5.1), sinó que el Departament d'Educació planifica les places escolars en un determinat municipi en funció de la informació derivada del padró d'habitants, a partir del qual el departament dimensiona el nombre de places que s'ofertaran en una determinada escola. Durant el procés de preinscripció es defineixen les places escolars en funció dels nens i les nenes del municipi. Així, durant la inscripció, només es poden oferir més places si una família fa un canvi de domicili i presenta el padró, la qual cosa perjudica l'escola rural i el món rural. Els centres escolars i les zones escolars rurals tenen un nombre d'alumnes molt baix, i només un parell ja podria ser la diferència entre tancar una escola o perdre un professor.

Al municipi de Preixens, com ja he explicat anteriorment, fa dos anys que hem hagut de buscar famílies amb alumnes en edat escolar mitjançant la crida als mitjans d'informació. L'ajuntament paga part del lloguer

d'aquestes famílies i els veïns del poble hi col·laboren posant a lloguer cases a preus ridículament baixos. El 2004 aquesta escola va estar a punt de tancar, i el 2012 era la que tenia més alumnes de la ZER del Sió, a la qual pertany. Novament està en perill de tancament. Tancar una escola és un cop molt dur per a un nucli petit, perquè perd un servei públic referent i encara és més difícil retenir la població o captar nous nadius. Les oscil·lacions en el nombre de naixements poden ser molt grans en pobles amb pocs habitants i caldria poder completar els alumnes del nucli amb un percentatge dels de fora. Cal marcar un percentatge màxim, perquè no pot ser que una escola es mantingui o s'hagi d'ampliar amb alumnes d'altres municipis en un percentatge molt elevat. I no és que es vulgui entrar en una competència entre centres educatius i mètodes educatius, però l'escola rural té avantatges i inconvenients respecte a la tradicional. El reduït nombre d'alumnes i el fet de compartir classe amb els d'altres edats comporta una atenció molt individualitzada i uns valor diferents als que s'aprenen a l'escola tradicional. I això no és ni millor ni pitjor, però cal aprofitar aquesta diferència. Si hi ha pares i mares d'alumnes d'altres municipis que creuen que l'estil de l'escola rural és avantatjós per als seus fills i ho veuen convenient, haurien de poder anar a l'escola del nucli rural sense haver-s'hi d'empadronar, perquè seria un avantatge per a ambdues parts, pares i alumnes, a l'hora d'escollir amb més llibertat el mètode educatiu que prefereixen, i les escoles rurals no haurien de patir tant pel nombre d'alumnes i la pèrdua de professorat o pel tancament en cas de temporades amb menys naixements.

Cal modificar aquesta normativa, especialment per als municipis amb risc de despoblament, i cal fer-ho urgentment. Es podria establir un percentatge màxim d'un 20% d'alumnat que podria estar empadronat en un altre municipi i que facilitaria el manteniment de les escoles rurals i es donaria als pares i les mares més llibertat a l'hora d'escollir el tipus d'educació per als seus fills, però no és un percentatge prou elevat per crear massificacions en escoles amb un model educatiu que es percep com a molt d'èxit.

- Normativa en matèria de contractació: contractes menors

La Llei 9/2017, de 8 de novembre, de contractes del sector públic (LCSP), ha establert la prohibició que un mateix contractista pugui subscriure contractes menors que superin determinats topalls. L'aplicació d'aquesta normativa a les zones escassament poblades comporta que els pocs empresaris de la zona quedin ràpidament inhabilitats per accedir a més contractes menors (els d'importos reduïts i majoritaris als petits municipis) i els ajuntaments hagin de recórrer a empresaris de més lluny amb costos més elevats. Aquesta normativa és molt perjudicial per al minso teixit empresarial dels petits municipis del món rural, ja que dificulta la supervivència de petites empreses i autònoms i la creació de llocs de treball al territori. Caldrà modificar immediatament aquesta normativa i incloure-hi una exempció del compliment o elevar els topalls als municipis considerats amb risc de despoblament, una mesura que esdevindria ràpida i efectiva per reforçar les petites i mitjanes empreses del món rural i permetria mantenir i crear llocs de treball.

- Normativa sobre protecció animal

La normativa de protecció dels animals dona competències als ajuntaments més petits que són de molt difícil (o impossible) compliment en el medi rural, la qual exemplifica com la redacció des del desconeixement de la realitat, malgrat les bones intencions, crea un problema més greu del que hi havia inicialment. El Decret legislatiu 2/2008, de 15 d'abril, pel qual s'aprova el Text refós de la Llei de protecció dels animals, al capítol II, «Abandonament i pèrdua d'animals de companyia i centres de recollida», que inclou els articles del 16 al 19, estableix que correspon als ajuntaments «recollir i controlar els animals abandonats, perduts o ensalvatgits, i controlar els animals salvatges urbans»; que «l'ajuntament o, si escau, l'ens supramunicipal corresponent, s'ha de fer càrrec dels animals abandonats o perduts fins que siguin recuperats, cedits o, si escau, sacrificats», i que «correspon als ajuntaments la captura en viu de gossos, gats i fures ensalvatgits per mètodes d'immobilització a distància».

Al món rural sempre hi ha hagut una població de gossos i gats que simplement volten pels nuclis i, tot i que poden tenir propietaris, les queixes i les molèsties són mínimes. Els ajuntaments petits no tenen ni les instal·lacions, ni el material ni el personal per atendre les competències que aquesta normativa li atorga. La realitat del món rural és que ja és prou difícil que un ajuntament pugui fer front a totes les competències que ha de prestar obligatòriament per haver-li de carregar més responsabilitats sense una contraprestació econòmica. El resultat ha estat un augment de les queixes per més exigències d'alguns veïns i veïnes per fer complir una normativa que no s'adequa amb l'estil de vida del món rural.

Les competències anteriorment comentades haurien de recaure per defecte sobre els consells comarcals a les zones rurals (amb gosseres comarcals i una brigada encarregada de recollir i controlar els animals) o sobre el Cos d'Agents Rurals. L'ajuntament d'un municipi amb risc de despoblament (o amb menys de 1.000 habitants) només se n'hauria de fer càrrec si demana explícitament exercir directament aquestes competències. Com a conclusió, tots aquests canvis serien els més evidents i urgents, però cal, en general, modificar el marc normatiu vigent, pensat des de les ciutats i per solucionar els problemes de les ciutats. A part de canviar l'enfocament general de la normativa, cal també fer una diferenciació entre la normativa genèrica i la normativa que s'aplicarà als municipis qualificats com de risc de despoblament per generar discriminacions positives i fer-los més competitius per atreure inversió i capgirar la situació de declivi.

f) Potenciació de les fortaleses del territori

Des de la HIE escocesa es treballa amb diversos sectors emergents que cal potenciar tenint en compte les característiques del seu territori: energia, ciències de la vida, menjar i begudes, indústria creativa, turisme, serveis per als negocis (deslocalització de serveis de grans empreses) i universitats. En el cas de Catalunya, el món rural comparteix molts d'aquests potencials, si bé cal treballar per treure'n més profit, gaudir-ne d'altres i diversificar l'economia.

El sector agroalimentari és la principal fortalesa de la Catalunya rural. Existeixen multitud de cultius, tant de secà com de regadiu, i empreses molt potents en els diversos sectors (cava, vi, fruita seca, fruita de pinyol, oli...). El camí que han obert grans empreses com la CAG a Guissona, amb el model d'èxit comentat anteriorment; Borges Mediterranean Group (antic Grup Borges), que comercialitza fruita seca, fruita dessecada, olives, vinagres o oli d'oliva, entre d'altres; Nufri, líder en el sector hortofructícola i de transformats, o petites empreses, com, per exemple, Cellers Costers del Sió mostren com el model de més èxit consisteix a atorgar valor afegit a l'agricultura i la ramaderia de la zona en transformar i vendre el producte fins que arriba al consumidor. Cal una modernització del sector que aposti per la transformació i la venda del producte, dels sistemes de rec, etc.

Un altre sector fort és el turístic. La Catalunya rural pot oferir grans possibilitats de destinacions i tipologies turístiques, des del delta de l'Ebre fins a l'alta muntanya o la plana de Lleida, com ara turisme d'esports d'aventura, esquí o descans. Els darrers anys el turisme rural ha viscut un augment en nombre d'allotjaments i popularitat. Cal facilitar al màxim la implantació d'equipaments i establiments turístics al món rural, i aconseguir que la normativa urbanística permeti construccions i equipaments en sòl no urbanitzable.

Un altre sector de gran potencial és el de l'energia. Les característiques del territori el fan apte per a l'energia hidràulica, eòlica, solar o de biomassa. Caldria potenciar amb un marc legal adequat el desenvolupament d'aquestes energies, lligar-ho amb la comunitat educativa per fer possible oferir a les universitats del territori aquests estudis per captar talent i possibilitar la creació d'un entorn empresarial capdavanter en aquests camps.

Valorar la biomassa com a vector energètic ajudaria al manteniment del territori i els boscos, ja que, atès el despoblament i l'abandonament de les activitats tradicionals, deixen d'estar gestionats i es genera un enorme risc d'incendis. Per tant, tindria un doble efecte positiu: la solució d'un problema i el potencial positiu del mateix desenvolupament econòmic d'un sector.

El sector que a Escòcia anomenen ciències de la vida comprèn els sectors de la salut humana, salut animal, biologia marina, productes naturals, química, farmacèutica i tecnologia digital, uns potencials que es poden aplicar a les diverses zones amb despoblament de la Catalunya rural, com, per exemple, la biologia marina al delta de l'Ebre.

En el cas de la província de Lleida, la fortalesa i el lideratge del sector ramader són molt forts, però només és des del 2015 que es pot estudiar el grau de veterinària a la Universitat de Lleida. Com en el cas del sector agrari, cal modernitzar-lo i apostar no només per la cria, l'engreix o la producció de llet i carn, sinó per integrar tot el procés de l'escorxador, transformació del producte i venda al consumidor. Anteriorment, ja s'ha comentat el model d'èxit de la CAG, que ha permès incrementar de forma espectacular la població de Guissona.

Però no tot passa per les grans empreses, perquè les més petites també poden innovar. Posaré un exemple molt senzill, el d'un veí del meu municipi. La crisi en el sector de la cunicultura feia molt difícil continuar

amb el negoci de les granges de conills, va variar, doncs, el negoci i no es va limitar només a la cria i l'engreix, sinó que va contactar amb un escorxadador, va començar a envasar el producte sota una marca pròpia i va comercialitzar directament una part de la producció. El resultat: el preu al qual venia amb la marca pròpia era de vegades molt superior al preu de mercat fixat a la llotja. Actualment, també té un obrador on elabora productes a partir de carn de conill.

En el cas escocès, també es potencien les indústries creatives (música, arts escèniques, audiovisual...) i la deslocalització de serveis de grans empreses a la zona (centres de trucades, per exemple). Aquests sectors, o d'altres, podrien ser igualment potenciats mitjançant un entorn acadèmic i d'emprenedoria adequat per diversificar encara més l'economia del món rural.

Personalment, també crec que un sector amb un potencial enorme a Catalunya, i especialment a les terres de Lleida, és l'esportiu i d'activitats a l'aire lliure. El clima i l'entorn permeten practicar un gran nombre d'esports durant molts mesos a l'any, i aquest potencial roman desaprofitat.

Les carreteres secundàries, amb un trànsit gairebé nul, són perfectes com a zones d'entrenament d'esportistes professionals o per a l'oci dels aficionats. La infraestructura i la senyalització actuals són inexistentes. Andorra ha atret desenes de professionals per anar-hi residir i a viure, ha assenyalat desenes de rutes cicloturístiques i ascensos a ports, i s'ha publicitat aollint etapes de grans voltes i retransmissions televisives, i el resultat ha estat el naixement de marques cicloturístiques multitudinàries i un degoteig constant d'aficionats que arriben al país per practicar aquest esport. A la zona dels Dolomites, fa anys que es potencia el cicloturisme, i també han aconseguit crear productes d'èxit i atraure milers de persones. Cap d'aquests dos territoris té un potencial superior al de les terres de Lleida.

El ciclisme només n'és un exemple, perquè en molts embassaments i pantans es poden practicar esports aquàtics, com piragüisme, natació en aigües obertes o triatló. La Cova Gran de Santa Linya és un referent mundial en escalada, i els millors escaladors del món peregrinen al Montsec per les seves parets de pedra. Al municipi de Rialb, completen l'oferta de turisme de neu l'estació de Port Ainé, amb el turisme d'esports d'aventura i amb unes instal·lacions esportives que els permeten acollir campus d'estiu i pretemporades d'equips de futbol.

En podríem posar molts exemples, però per clima i paisatge, el potencial és per ser líders en cicloturisme, activitats aquàtiques d'interior, rem, piragüisme, escalada, barranquisme, etc. Cal, doncs, potenciar les fortaleses de present i de futur del medi rural de Catalunya: la indústria agroalimentària, el turisme, el sector de l'energia, les ciències de la vida, la ramaderia, l'esport i les activitats a l'aire lliure.

g) Potenciació de l'educació superior

L'arribada de població jove amb un alt grau de qualificació professional és clau per dinamitzar i modernitzar una zona amb una economia poc diversificada. És una línia d'actuació molt lligada amb l'anterior, de potenciar les fortaleses d'un territori, perquè per fer-ho, a més d'un marc legal adient, són clau l'educació per buscar l'excel·lència i el lideratge en la matèria.

La Universitat de les Terres Altes i Illes d'Escòcia té 13 socis acadèmics i centres de recerca i més de 70 centres educatius vinculats. La distribució dels centres pel territori es fa buscant un criteri de proximitat i intentant que no hi hagi més de 50 quilòmetres fins a un centre universitari.⁷⁶

Pel que fa a l'Estat espanyol i a Catalunya, hi ha molts centres universitaris dispersos pel territori majoritàriament segons cada província. Quant a la distància fins al centre universitari més proper, la situació no és dolenta, però caldria potenciar que la universitat d'un territori, com, per exemple, la Universitat de Lleida, oferís estudis relacionats amb les seves potencialitats per atraure talent. Així doncs, si prop el 40% del PIB de la província de Lleida prové dels sectors agrari i ramader, o més de la meitat del porcí de Catalunya és a la zona de Lleida, ¿quina lògica té que els estudis de veterinària no es comencessin a impartir a la Universitat de Lleida (UdL) fins al curs 2015-2016? Cal potenciar i facilitar que estudis com veterinària, agrònoms, ciències de l'activitat física i de l'esport; aquells relacionats amb energies verdes, ciències ambientals i canvi climàtic, i del sector agroalimentari i ramader es cursin de forma exclusiva en universitats amb més vincle amb el medi rural. Aquesta és la millor estratègia per captar talent extern i portar-lo al món rural, i el talent

76 UNIVERSITY OF THE HIGHLANDS AND ISLANDS: <https://www.uhi.ac.uk/en/> (visitat el 27/12/2021).

especialitzat en les potencialitats del territori crearà un clúster empresarial i llocs de treball especialitzats, a més d'actuar com un factor clau per a la dinamització d'un territori (i també una de les claus de l'èxit del model escocès) perquè la universitat s'adapti a les necessitats dels sectors productius del territori (ramader, agroalimentari...) i de futur (esportiu, energies verdes...).

La universitat ha de jugar un paper rellevant en el llançament de projectes empresarials innovadors lligats a les potencialitats i les necessitats del territori. Posaré com a exemple la demarcació de Lleida, el Pirineu i l'Aran, una zona capdavantera en innovació en els sectors agroalimentari, ramader, d'energies renovables i esportiu dins l'Estat espanyol. Així, amb la creació d'empreses de referència en cada sector, s'aconseguiria crear-ne d'altres de serveis i llocs de treball relacionats.

Les diverses administracions han intentat crear un entorn per afavorir aquesta sinergia empresa-universitat. Si seguim amb l'exemple de la província de Lleida, en aquest territori s'han portat a terme les iniciatives següents:

L'IRTA⁷⁷ és un institut d'investigació de la Generalitat de Catalunya, adscrit al Departament d'Agricultura, Ramaderia, Pesca i Alimentació, que té com a finalitat contribuir a la modernització, la millora i l'impuls de la competitivitat; el desenvolupament sostenible dels sectors agrari, alimentari, agroforestal, aquícola i pesquer; dels directament o indirectament relacionats amb el proveïment d'aliments sans i de qualitat als consumidors finals, i la seguretat alimentària i la transformació dels aliments. Els objectius generals són impulsar la recerca i el desenvolupament tecnològic dins de l'àmbit agroalimentari, facilitar la transferència dels avenços científics i valorar els que els són propis mitjançant la màxima coordinació i col·laboració amb el sector públic i privat. L'IRTA compta amb diversos centres experimentals al territori, i en el cas de la província de Lleida són a Mollerussa, les Borges Blanques, Lleida (al Parc Científic i Tecnològic Agroalimentari i al campus on s'imparteixen els estudis d'Agrònoms), Alcarràs i Gimènells.

El Centre d'Estudis Porcins de Catalunya és un consorci integrat per la Diputació de Lleida, el Consell Comarcal de la Noguera, l'Ajuntament de Torrelameu i la Universitat de Lleida que té com a finalitat desenvolupar activitats docents, experimentals i de transferència de tecnologia en l'àmbit de la producció porcina. Està ubicat al municipi de Torrelameu.

El Parc Científic i Tecnològic Agroalimentari de Lleida (PCiTAL)⁷⁸ va ser fundat el 2005 en parts iguals per la UdL i l'Ajuntament de Lleida. Els objectius són incrementar la competitivitat del teixit empresarial per millorar la innovació i la transferència de coneixement entre el món científic i l'acadèmic, i ser un parc de referència del sector agroalimentari a Catalunya, Espanya i el sud d'Europa. L'any 2017 englobava 131 empreses amb 1.800 treballadors, amb una facturació de 151,5 milions d'euros.

Caldria potenciar una millor cooperació i coordinació entre les iniciatives que sorgeixen de diferents administracions. El fet de treballar sota un paraigua comú, com l'Agència per al Repoblament, podria servir per a aquesta finalitat. Aquestes iniciatives s'han d'ampliar a nous projectes i sectors, i han d'arribar a tot el territori.

També caldria pensar com s'ubicarien subseus d'aquests ens (universitàries, parcs científics, IRTA) al Pirineu, ja que gairebé totes estan ubicades a la zona de la plana de Lleida, i el Pirineu és la zona amb més afectació pel despoblament i on cal diversificar més l'economia i potenciar l'atracció de talent per fer-ho possible.

Actualment, s'està treballant per portar estudis de l'àmbit esportiu de muntanya, tant universitaris com de formació professional, en zones com la Pobla de Segur o la Seu d'Urgell. El curs 2021-2022, el grau en ciències de l'activitat física i l'esport de l'INEFC de Lleida es podrà fer també al nou centre INEFC Pirineus de la Seu d'Urgell.

h) Fomentar l'economia local: diversificació i emprenedoria

El problema de la despoblació va totalment lligat a la fortalesa de l'economia local, la prosperitat econòmica i les possibilitats laborals. És fonamental diversificar l'economia perquè sigui més forta, i per fer-ho cal oferir oportunitats laborals atractives en sectors econòmics innovadors, o almenys en activitats pro-

77 IRTA: <http://www.irta.cat/ca/> (visitat el 12/01/2022).

78 PARC CIENTÍFIC I TECNOLÒGIC AGROALIMENTARI DE LLEIDA (PCiTAL): http://www.pctal.com/?set_language=es (visitat el 12/01/2022).

fessionals i de serveis diferents als tradicionals. Cal potenciar sectors que en el present encara estan poc desenvolupats i potenciar sectors de futur que són fortaleses del territori: turisme, energia, ciències de la vida, ramaderia, teletreball i activitats esportives i a l'aire lliure.

En el sector del turisme, al món rural hi ha molt camí per recórrer, perquè tant els càmpings com els establiments de turisme rural tenen ocupacions molt altes i les iniciatives innovadores que ofereixen noves experiències també tenen molt bona acollida. En aquest sentit, es poden esmentar com a exemple d'experiències d'èxit el Festival Gargar (Festival de Murals i Art Rural), que se celebra a Penelles (un municipi de menys de 500 habitants de la Noguera) el primer cap de setmana de maig i en què es fusionen l'art urbà, la música, la gastronomia i els tallers. Els murals exposats reben un notable nombre de visitants durant la resta de l'any i s'han obert al municipi negocis de restauració i relacionats amb el turisme. Destaca també Fruiturisme, una iniciativa promoguda per l'Ajuntament d'Aitona amb la complicitat de les centrals locals de fruita, els empresaris i els veïns i veïnes, que ha aconseguit que més de 18.000 persones visitin els camps de presseguers florits del municipi durant la primavera. Les visites es poden efectuar a peu, en quad, amb bicicleta o amb globus aerostàtic. A més, s'han potenciat experiències durant la resta de l'any, com, per exemple, la possibilitat de fer de pagès durant un matí i collir la teva pròpia fruita, o bé tasts de productes locals. L'èxit d'aquestes iniciatives també ha estat remarcable i s'han ampliat les activitats més mesos durant l'any.

Des de l'Agència contra el Despoblament, caldria potenciar al màxim aquestes propostes innovadores.

Pel que fa al sector de l'energia, s'hauria d'apostar de manera decidida per la transició energètica cap a energies netes via canvis en el marc normatiu i per la implantació al territori de plantes d'energia eòlica, solar o de biomassa, perquè, d'una banda, es crearien llocs de treballs especialitzats i, de l'altra, es potenciarà una indústria auxiliar al voltant d'aquest sector.

Com s'ha comentat anteriorment, caldria potenciar el desenvolupament de la utilització de la biomassa (si cal, amb subvencions), perquè, d'una banda, és una font d'energia renovable amb un immens potencial desaprofitat i, de l'altra, se solucionaria un problema molt gran, ja que l'actual estat d'abandonament dels boscos pel poc rendiment econòmic dels seus actius (fusta, tòfona, bolets...) fa que el risc d'incendi sigui molt elevat. Els incendis de sisena generació ja són una amenaça real.

De forma conjunta amb el desplegament de la fibra òptica, les administracions haurien d'incentivar el teletreball a la mateixa administració i promoure'n l'ús a l'empresa privada, evitar els desplaçaments diaris fins al lloc de treball i reduir-los —per exemple, a la meitat— en algunes feines de les empreses i l'administració en què és perfectament factible, la qual cosa faria que la distància no fos un impediment i els habitants del medi rural tindrien més oportunitats laborals.

El sector esportiu i d'activitats a l'aire lliure és un mercat ampli per explotar dins el món rural i amb infinites possibilitats mitjançant l'oferta de serveis (allotjament, infraestructura turística, infraestructura o material per practicar l'esport) als aficionats de qualsevol esport que es pugui practicar a l'aire lliure en funció de cada municipi (esquí, alpinisme, escalada, barranquisme, bicicleta de muntanya, bicicleta de carretera, natació en aigües obertes, triatló, piragüisme...).

L'Agència per al Repoblament ha de potenciar que els agents privats apostin per aquest camp facilitant un marc normatiu adequat per possibilitar la construcció d'infraestructures i la pràctica esportiva. També cal enfocar aquest sector cap als esportistes i els equips professionals amb instal·lacions adequades per acollir campus, pretemporades i concentracions d'equips esportius i d'esportistes professionals. Estructures com el Centre d'Alt Rendiment Esportiu (CAR) de Sant Cugat del Vallès podrien situar-se en qualsevol part del territori sense alterar gens el seu funcionament; de fet, ubicar-les al món rural faria que la infraestructura fos més econòmica a l'hora de construir-la. Si no cal ubicar aquestes infraestructures en un entorn metropolità, sí que s'ha de potenciar construir-les al medi rural per crear oportunitats i atraure talent.

En tots aquests sectors econòmics, la principal tasca de l'Agència contra el Despoblament seria potenciar un marc legal adequat per possibilitar que les iniciatives dels privats no es vegin col·lapsades per unes normatives i una burocràcia que ho impossibilita o ho complica excessivament.

També cal potenciar i incentivar la formació de clústers de talent sobre el territori. Quan un territori té un potencial que s'explota a nivells d'excel·lència, apareix el *know-how*, que es definiria com «saber fer alguna

cosa de manera fàcil i eficient basat en l'experiència». El coneixement permet extrapolar l'experiència i liderar un sector, i alhora crear clústers de talent sobre el territori, com en els casos dels municipis de Castelràs i Villahoz.

Des dels mateixos municipis, també s'ha de potenciar l'emprenedoria digital, els sectors de futur i la diversificació econòmica dins de les competències i els potencials que tenen cada un. Exemples com els d'Aitona, Penelles, Castelràs o Villahoz, entre d'altres, ens fan veure que malgrat les dificultats, els municipis encara tenen marge de maniobra per si mateixos per intentar capgirar la situació del despoblament.

i) Recuperar l'orgull de poble i promocionar els avantatges del medi rural davant el medi urbà

Per fer funcionar l'estratègia i les accions encaminades al desenvolupament del medi rural, és indispensable incorporar-hi aspectes psicològics i de màrqueting com unes directrius més d'acció de l'Agència per al Repoblament. La percepció durant anys que al món rural no hi havia alternatives, que s'estava vivint una decadència contínua, que les administracions superiors havien abandonat el món rural i que tot eren prohibicions i dificultats ha desembocat en un pessimisme sobre el futur molt arrelat, sobretot, entre la gent gran. És comprensible que després de lluitar tota la vida per tirar endavant els seus negocis i projectes vitals amb grans dificultats hi percebin l'envelliment i la pèrdua de població, pensin en molts casos que el medi rural està sentenciat i aconsellin els seus familiars i coneguts que no emprenguin cap negoci. S'hi veu, doncs, un cert pensament, sobretot entre la gent gran, que diu que qui es queda al poble és perquè no és prou bo per poder marxar-ne.

La decisió d'apostar per mantenir-se arrelat al territori i per un poble com a escenari d'un projecte vital no només està relacionada amb factors objectius i materials, sinó també ideològics, anhels, il·lusions, sentiments, emocions i l'atribució subjectiva del valor de les coses. Quan val la tranquil·litat de la vida al poble? I passejar tranquil·lament amb la teva mascota?

Durant dècades s'ha difós una imatge negativa de la vida al món rural que ha incidit en la percepció de la població. Massa vegades els de la capital han vist la gent del món rural com uns ignorants i des d'una posició de superioritat moral i intel·lectual, i així és com s'ha actuat també des de l'administració i els òrgans legislatius, cosa que ha propiciat finalment que la població i el mateix món rural es tinguessin en poca consideració, no es valoressin prou les oportunitats, els paisatges i els estils de vida, i s'alimentés la propensió que qualsevol persona amb ambicions per a un projecte de vida ple i d'èxit abandonés els pobles. Cal dir també que la visió que el jove que anava a estudiar fora i no tornava era el triomfador i qui es quedava al poble era qui s'equivocava ha anat canviant entre el jovent els darrers anys. La precarietat laboral a les grans ciutats i els preus impossibles de l'habitatge han fet que una gran nombre de joves visquin una eterna adolescència a les ciutats perquè no poden tenir una estabilitat que els permeti pensar a formar una família. Per contra, veuen que els que van romandre al poble en moltes ocasions han prosperat més econòmicament i tenen una qualitat de vida millor. Així, a poc a poc s'estan estenent entre la població urbana els atractius i la qualitat de vida que pot arribar a tenir una vida prospera al medi rural, associat a valors cada cop amb una valoració subjectiva més alta, com els mediambientals, socials, de salut, tranquil·litat o de seguretat. Falta acabar de trencar alguns prejudicis i bloquejos psicològics, tant de la població urbana com rural, i, per tant, s'ha de potenciar la visió que aquests últims anys està començant a aparèixer i que s'està estenent a poc a poc. Cal un esforç de màrqueting continuat, planificat i executat de forma contínua i sostinguda destinat a comunicar i vendre els avantatges del medi rural a la societat en general i, sobretot, allà on hi hagi col·lectius potencialment atrets per les potencialitats del medi rural i disposats a portar-hi a terme els seus projectes.

Aquesta imatge positiva també s'ha de transmetre entre la mateixa població rural amb actituds que valorin els avantatges del medi rural, recuperant l'amor propi o l'orgull rural, el sentiment de pertinença al territori i trencant aquesta dinàmica pessimista sobre el destí del medi rural.

j) Fomentar els plans pilots i assajar idees a petita escala que després es pugin exportar

Les problemàtiques del món rural són comunes en molts llocs, per tant, es poden copiar solucions innovadores que en altres zones hagin funcionat o bé es pot optar per ser pioners en la resolució de problemàtiques. Solucionar un problema de manera innovadora sol anar lligat a crear llocs de treball, retenir i captar talent i diversificar econòmicament el lloc. Tot seguit posarem alguns exemples sobre els quals es podria treballar:

- Concepte *poble-residència*. Una de les conseqüències de la despoblació és l'envelliment en el món rural. Les persones necessiten cada cop més atencions mèdiques i socials a mesura que envelleixen, i sovint els fills han marxat del poble i no tenen referents familiars a prop que se'n puguin fer càrrec, la qual cosa comporta que finalment hagin d'abandonar casa seva (un habitatge que en molts casos caurà en el desús perpetu i el deteriorament) per anar a una residència geriàtrica que, d'altra banda, té un cost econòmic alt. Aquest problema el solen tenir diverses famílies a cada nucli rural.⁷⁹ La idea seria que no haguessin d'abandonar casa seva, almenys fins que no arribessin a un elevat grau de dependència, i les seves necessitats fossin satisfetes al mateix nucli o al seu domicili. Aquestes iniciatives estan prenent forma els darrers temps, ja sigui per la iniciativa pública o la privada. La solució de crear llocs de treball al nucli (cuiners, fisioterapeutes, terapeutes, perruquers, infermers...) permet mantenir una millor qualitat de vida en la gent gran (poden seguir vivint a casa seva, amb els seus records, mascotes...) i també un estalvi econòmic important respecte a les residències geriàtriques tradicionals. Hi ha alguns exemples que es podrien fer extensius, com el nucli de Pescueza,⁸⁰ a la província de Càceres, que fa 11 anys que va iniciar aquest camí. El poble ha adaptat les cases particulars i els carrers, la gestió del centre és privada i ha creat 10 llocs de treball. Per 250 €, els usuaris tenen quatre àpats cada dia, servei de neteja personal, bugaderia, perruqueria, tallers o localització en cas d'emergència, i qualsevol veí pot utilitzar o contractar serveis com el menjar a domicili. A Catalunya, municipis com l'Albi o Montgai han construït recentment centres de serveis que ofereixen (sota gestió municipal) serveis de menjador, perruqueria, bugaderia, fisioteràpia, biblioteca i premsa diària, higiene personal, tallers, etc. Caldria potenciar i coordinar un estàndard de funcionament d'aquestes iniciatives, que no poden ser únicament municipals o privades, i fer-ho de manera conjunta amb els serveis socials dels consells comarcals i creant línies d'ajuda per a la seva construcció i funcionament des de diputacions o comunitats autònomes.
- Resolució de la problemàtica dels purins, que, derivada de la contaminació que causen les dejeccions ramaderes mal aplicades sobre els aqüífers i el territori, ha portat a grans restriccions normatives que dificulten moltíssim l'ampliació d'explotacions ramaderes existents i la implantació de noves. És innegable que la ramaderia intensiva sense control ha portat a la contaminació de sòls i aigües, i que alguns components de fems i purins són molt perjudicials i potencialment cancerígens, però també hi ha un consens innegable que els motors de combustió contaminen l'atmosfera i són els principals causants de l'escalfament global i el canvi climàtic, i la solució no ha estat pas prohibir els automòbils i tancar les fàbriques, sinó invertir en una nova modalitat de mobilitat (cotxes híbrids i elèctrics) i subvencionar sempre que ha calgut les grans empreses d'automoció ubicades a Catalunya, si han passat per moments dolents per evitar acomiadaments o quan s'han hagut de reestructurar línies de producció i fer front a elevades despeses. La ramaderia és la principal font d'ingressos de milers de famílies catalanes, i posar-hi traves i prohibicions pot ser tan dramàtic com tancar una gran empresa com Seat. Trobar la solució a la problemàtica de la contaminació per purins és només qüestió de voluntat política i de posar-hi els mitjans econòmics necessaris per fer-ho possible. Tècnicament es pot fer, i només cal una marc legal que ho faci viable econòmicament. Hi ha diversitat de tècniques per reduir la contaminació dels purins (separació de fases, nitrificació-desnitrificació, compostatge...); hi ha plantes que tracten els purins per valoritzar-los com a fertilitzants; plantes que transformen els purins i els emmagatzemen, i plantes que els transformen en biogàs per produir electricitat, a més de tècniques per descontaminar els aqüífers contaminats. Cal potenciar al màxim la recerca en aquest camp per solucionar el problema i alhora crear una tecnologia que funcioni i sigui exportable. Podríem solucionar un problema de present i crear llocs de treball altament qualificats i empreses pioneres per exportar la solució.
- Energies renovables per tenir pobles autosuficients energèticament. Hi ha consens que el futur de l'energia passa per les energies renovables mitjançant la transició energètica, l'estalvi i l'eficiència. El món rural pot esdevenir, i ha d'esdevenir, el lloc on implantar i assajar amb les energies renovables en l'àmbit local per fer-ho posteriorment a gran escala. Cal prioritzar la instal·lació de parcs eòlics

79 CARMONA, José, "Cohousing: la alternativa a las residencias de ancianos que gustará a nuestros abuelos", *Público*: <https://www.publico.es/sociedad/cohousing-alternativa-residencias-ancianos-gustara-abuelos.html> (visitat el 29/12/2021).

80 VIEJO, Manuel, "El pueblo de España que se transformó en una residencia de mayores, Pescueza", *El País*: https://elpais.com/politica/2019/05/21/actualidad/1558447360_907101.html (visitat el 29/12/2021).

i d'energia solar, l'energia hidroelèctrica en petits salts d'aigua i el cycle de la biomassa (els centres de producció, comercialització i els instal·ladors de biomassa). El sector de les energies renovables és el futur, és on es crea i es crearan llocs de treball qualificats que diversifiquen l'economia i fixen la població al territori. Quant a l'Estat espanyol, Ares dels Oms, un nucli de la província de València, vol esdevenir independent energèticament a causa dels constants problemes de subministrament elèctric.⁸¹ Per fer-ho, l'ajuntament té previst crear una planta fotovoltaica, un petit parc eòlic, utilitzar l'energia de la biomassa i explotar salts d'aigua. La combinació de totes les energies permetria que unes actuessin només en moments de màxima demanda i també fer servir els excedents puntuals per «emmagatzemar energia» (s'utilitzaria per bombar aigua a un dipòsit a la muntanya i, quan calgués, es generaria energia deixant baixar l'aigua de nou). També pel que fa a l'Estat espanyol, l'illa de Hierro (la més petita de l'arxipèlag Canari) demostra que és possible proveir un territori amb energies renovables. L'energia eòlica abasta el 80% de la demanda d'energia elèctrica de l'illa i molts dies pot fer-ho de tota la demanda. Quan hi ha un excedent, s'utilitza per bombar aigua a uns dipòsits a la muntanya i generar energia hidroelèctrica. A escala europea, Feldheim⁸² (Alemanya) també podria ser un exemple a seguir. Situat a 90 km de Berlín i amb una població de 150 habitants, el principal motor econòmic és la ramaderia. El 2008 es va construir una planta de biogàs per aprofitar els purins i els excrements procedents de la ramaderia i una planta solar. Els habitants fins i tot van aportar diners per instal·lar una xarxa elèctrica pròpia. Actualment, també han instal·lat un parc eòlic que els fa totalment independents. El resultat ha estat la creació de 30 llocs de treball que han portat a l'atur zero (un èxit immens en comparació amb poblacions properes que superen el 20% d'atur), un abaratiment del preu de l'energia elèctrica i la calefacció i un gran augment del turisme relacionat amb les energies renovables, la sostenibilitat i l'ecologia, i la població juvenil ha crescut al nucli en contraposició amb la dinàmica de les zones veïnes. Aquest és un sector de futur que cal potenciar per diversificar l'economia del medi rural. Com en els casos anteriors, servirà per crear llocs de treball i fixar la població al territori.

k) Buscar l'excel·lència a mitjà termini. Ser pioners a l'hora d'encapçalar canvis globals

La lluita contra el canvi climàtic és el repte més important de la societat dels nostres temps, i els grans canvis dels propers anys no són una opció, sinó una obligació envers les generacions futures. Hi haurà grans canvis en l'àmbit energètic, amb la revolució de les energies renovables; en la mobilitat, amb la implantació del cotxe elèctric, o en la gestió dels residus que derivaran en una gran oportunitat perquè es crearan nous mercats, noves tecnologies i molts llocs de treball en uns sectors econòmics on fa dècades que s'han establert les multinacionals dominants i les jerarquies de poder. Liderar aquesta revolució pot generar molta riquesa i les tecnologies que es desenvolupin seran exportables a escala mundial.

El món rural pot encapçalar aquest canvi perquè tenim l'espai físic per instal·lar plaques fotovoltaïques, aerogeneradors o el territori per aprofitar l'energia hidràulica o de la biomassa. Potenciar els productes de proximitat i de temporada de la demarcació de Lleida, de Catalunya o de l'Estat espanyol també és una manera de combatre el canvi climàtic, ja que s'estalvia en transports de productes d'altres parts del món i l'extra d'emissions que generen. També cal tenir en compte que els boscos són la barrera contra el canvi climàtic, el nostre escut, i els hem de protegir. I no hi ha una manera millor de gestionar els boscos i el paisatge que amb gent que hi visqui i s'hi guanyi la vida. La població del medi rural són jardiniers del paisatge i els millors activistes en la lluita contra el canvi climàtic. El despoblament comporta l'abandonament del territori i el bosc. I l'abandonament del territori acaba en incendi, pèrdua de vegetació, desertització, etc. Per tant, fan falta polítiques i recursos perquè esdevingui un territori capdavanter en la gestió dels boscos, en l'aprofitament de recursos com la biomassa, en la seva protecció i conservació, a donar valor a aquests boscos cuidats i protegits (en forma de promoció turística del territori) i a promocionar replantacions de zones cremades i plantacions d'arbres per aturar el canvi climàtic.

Si aconseguim liderar els nous sectors econòmics vencerem els grans reptes dels nostres temps: aturar el canvi climàtic i el deteriorament del medi ambient i frenar el despoblament amb la creació de llocs de tre-

81 LORENZO, Miguel, "Aras de los Olmos: el pueblo que prepara la independencia... energética", *El Periódico*: <https://www.elperiodico.com/es/sociedad/20180604/aras-de-los-olmos-pueblo-prepara-independencia-energetica-6856990> (visitat el 04/01/2022).

82 REDACCIÓ, "Feldheim, el primer pueblo alemán independiente energéticamente", *Ecoinventos*: <https://ecoinventos.com/feldheim-primero-pueblo-aleman-independiente-energeticamente> (visitat el 04/01/2022).

ball i riquesa que omplin de vida i oportunitats els nostres pobles i viles. Cal crear la normativa adequada i dotar el territori dels recursos tècnics i econòmics per assolir aquest objectiu tan necessari com ambiciós, i liderar la lluita contra el canvi climàtic i la creació de riquesa que se'n derivarà.

Com a conclusió, només vull afegir que he gaudit preparant aquest treball perquè he après molt d'un tema que m'inquieta com a defensor i enamorat del món rural. Espero que les meves contribucions puguin servir i aportar un petit gra de sorra contra aquest enorme problema de la nostra societat: el despoblament del món rural.

6. Bibliografia/webgrafia

- ÀREES ESCASSAMENT POBLADES DEL SUD D'EUROPA: <http://sspa-network.eu/> /
- ASSOCIACIÓ ESPANYOLA DE MUNICIPIS DE MUNTANYA, *Guía para la gobernanza de las montañas* (2017).
- ASSOCIACIÓ DE MICROPOBLES DE CATALUNYA, *Avantprojecte de Llei de l'Estatut dels Micropobles* (2019).
- ASSOCIACIÓ DE MICROPOBLES DE CATALUNYA: <https://www.micropobles.cat/>
- BRUNAT, David, *El pueblo de Teruel que usa los corrales para competir con Amazon*: https://www.elconfidencial.com/tecnologia/2016-07-09/castelseras-corrales-para-competir-con-amazon_1230057/
- CARMONA, José, *Cohousing: la alternativa a las residencias de ancianos que gustará a nuestros abuelos*: <https://www.publico.es/sociedad/cohousing-alternativa-residencias-ancianos-gustara-abuelos.html>
- CEBRIÁN, Mariano, *La Junta destina 99,7 millones de euros a proyectos para zonas despobladas*: https://www.abc.es/espana/castilla-la-mancha/abci-junta-destina-997-millones-euros-proyectos-para-zonas-despobladas-201803272124_noticia.html
- COMISSIÓ EUROPEA, *Desarrollo y apoyo rural*: https://ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries/key-policies/common-agricultural-policy/rural-development_es
- DEPARTAMENT D'AGRICULTURA, RAMADERIA, PESCA I ALIMENTACIÓ, *Document PDR*: <http://agricultura.gencat.cat/ca/ambits/desenvolupament-rural/programa-desenvolupament-rural/document-pdr/>
- DEPARTAMENT DE POLÍTIQUES DIGITALS I ADMINISTRACIÓ PÚBLICA, *Govern i món local signen el compromís nacional per al desplegament de la fibra òptica*: <http://politiquesdigitals.gencat.cat/ca/detalls/Noticia/Govern-i-mon-local-signen-el-compromis-nacional-per-al-desplegament-de-la-fibra-optica>
- DEPARTAMENT DE TERRITORI I SOSTENIBILITAT, *Planejament urbanístic*: http://territori.gencat.cat/ca/06_territori_i_urbanisme/planejament_urbanistic/
  - *Els informes sectorials*: http://territori.gencat.cat/ca/06_territori_i_urbanisme/planejament_urbanistic/tramitacio_plans_urbanistics/informes_sectorials/
  - *Pla Territorial Parcial de Ponent (Terres de Lleida)*: http://territori.gencat.cat/es/01_departament/05_plans/1_planificacio_territorial/plans_territorials_nou/territorials_parcials/ptp_de_ponent_terres_de_lleida/
- DESENVOLUPAMENT RURAL, *Associació d'Iniciatives Rurals de Catalunya (ARCA)*: <http://www.desenvolupament-rural.cat/es/associacio-d-iniciatives-rurals-de-catalunya-arca>
- EUROSTAT, *Regions in the European Union, Nomenclature of territorial units for statistics - NUTS 2016/EU-28*, Publications Office of the European Union (2018).
- FEDERACIÓ ESPANYOLA DE MUNICIPIS I PROVÍNCIES, *Despoblación: una ley específica con toda su financiación*: <http://www.femp.es/comunicacion/noticias/despoblacion-una-ley-especifica-con-toda-su-financiacion>
  - *Documento de acción: listado de medidas para luchar contra la despoblación en España* (2017).
  - *El Parlamento Europeo incorpora la despoblación como asunto prioritario en la agenda continental, a propuesta de la FEMP*: <http://www.femp.es/comunicacion/noticias/el-parlamento-europeo-incorpora-la-despoblacion-como-asunto-prioritario-en-la>
- FUNDACIÓ DEL MÓN RURAL: <http://www.fmr.cat/>

- GENERALITAT VALENCIANA, *Agenda Avant* (2018).
- GOVERN D'ARAGÓ, *Combatir con éxito la despoblación mediante un nuevo modelo de desarrollo territorial. La experiencia de Highlands and Islands Enterprise* (2017).
– *Política demográfica contra la despoblación en Aragón*: <https://www.aragon.es/-/politica-demografica-contra-la-despoblacion-en-aragon>
- GOVERN DE CASTELLA-LA MANXA, *Inversión Territorial Integrada (ITI) en Castilla-La Mancha*: <https://iti.castillalamancha.es/presentacion>
- GOVERN DE LA RIOJA, *Agenda para la población de La Rioja 2030*: <https://www.larioja.org/agenda-poblacion/es>
- HIGHLANDS AND ISLANDS ENTERPRISE: <https://www.hie.co.uk/>
– *2019-2022 Strategy* (2019): <http://www.hie.co.uk>
– *Enabling our next generation. Young people and the Highlands and Islands: Maximising Opportunities* (2018): <http://www.hie.co.uk>
- INSTITUT D'ESTADÍSTICA DE CATALUNYA: <https://www.idescat.cat/?lang=es>
– *Indicadors demogràfics i de territori. Creixement per mil habitants*: <https://www.idescat.cat/pub/?id=inddt&n=921&by=com>
- IGLESIAS, Brais, *Luz verde de Europa a los fondos para las provincias en declive demográfico*: <https://www.laregion.es/articulo/ourense/mas-incentivos-feder-despoblacion-ourense/20190214145409854509.html>
- IRTA: <http://www.irta.cat/ca/>
- JUNTA DE CASTELLA I LLEÓ, *Agenda para la población de Castilla y León 2010-2020*: <https://www.jcyl.es/web/es/agendapoblacion/agenda-para-poblacion/agenda-poblacion-2010-2020.html>
- JUNTA D'EXTREMADURA, *Plan estratégico de apoyo al medio rural en Extremadura 2016-2020* (2016).
– *El Foro de Regiones Españolas con Desafíos Demográficos (FREDD) demanda una estrategia de Estado en este ámbito*: <http://www.juntaex.es/comunicacion/noticia&idPub=19303#.XfzftK-CHIW/>
- LORENZO, Miguel, *Aras de los Olmos: el pueblo que prepara la independencia... energética*: <https://www.elperiodico.com/es/sociedad/20180604/aras-de-los-olmos-pueblo-prepara-independencia-energetica-6856990>
- MARGARAS, Vasileios, *Zonas escasamente pobladas y regiones con baja densidad de población*, EPRS Servicio de Estudios del Parlamento Europeo.
- MINISTERI DE POLÍTICA TERRITORIAL I FUNCIO PÚBLICA, *Estrategia nacional frente al reto demográfico. Directrices generales* (2019).
– *Indicadores y cartografía*: https://www.mptfp.gob.es/portal/reto_demografico/Indicadores_cartografia.html
– *Estrategia nacional frente al reto demográfico*: http://www.mptfp.es/gl/portal/reto_demografico/Estrategia_Nacional.html
- MONTAÑÉS, Érika, *Castelserás 2.0: pasen y vean el «Silicon Valley» de España*: <https://www.abc.es/economia/20150810/abci-pueblo-lider-empresas-online-201508052107.html>
- MUNICAT, *Puosc, convocatòria 2020-2024*: <http://municat.gencat.cat/ca/ajuts-i-subvencions/puosc/convocatoria-2020-2024/>

- PARC CIENTÍFIC I TECNOLÒGIC AGROALIMENTARI DE LLEIDA (PCITAL): http://www.pcital.com/?set_language=es
- PARLAMENT EUROPEU, *Fichas temáticas sobre la Unión Europea*: <http://www.europarl.europa.eu/factsheets/es/sheet/>
- PINILLA, Vicente i SÁEZ, Luis Antonio, *Del pasado reciente al futuro próximo. Enseñanzas de la evolución demográfica y de las políticas planteadas sobre la despoblación en Cuenca, Soria y Teruel*, Centro de Estudios sobre Despoblación y Desarrollo de Áreas Rurales (CEDDAR), SSPA.
- PRESIDÈNCIA DEL GOVERN, *Estrategia nacional frente al reto demográfico*: <https://www.lamoncloa.gob.es/consejodeministros/Paginas/enlaces/290319-enlacereto.aspx>
- PROJECTE ODISSEU: <http://www.odisseujove.cat/>
- PUJADAS RÚBIES, Isabel i BAYONA CARRASCO, Jordi, "L'evolució demogràfica recent dels municipis petits a Catalunya: diversitat de trajectòries", a *Treballs de la Societat Catalana de Geografia*, núm. 81, juny 2016.
- PUJADAS RÚBIES, Isabel i BAYONA CARRASCO, Jordi, *L'evolució demogràfica recent dels municipis petits a Catalunya: diversitat de trajectòries*.
- RABANILLO, Maite, "La estrategia contra la despoblación se aplicará en dos tercios del territorio", *Diario de León*: <https://www.diariodeleon.es/articulo/provincia/estrategia-despoblacion-aplicara-tercios-territorio/201903300400001882184.html>
- SANMARTÍN, Olga, "Arranca en Galicia la primera ley para frenar la despoblación", *El Mundo*: <https://www.elmundo.es/espana/2019/06/27/5d13c493fc6c837e388b45d9.html>
- SERRANÍA CELTIBÉRICA, *Las 10 áreas escasamente pobladas de la «España Abandonada» deben tener ventajas fiscales*: <http://www.celtiberica.es/las-10-areas-escasamente-pobladas-de-la-espana-abandonada-deben-tener-ventajas-fiscales/>
- UNIVERSITY OF THE HIGHLANDS AND ISLANDS: <https://www.uhi.ac.uk/en/>
- AUTORS DIVERSOS, *Una fiscalidad diferenciada para el progreso de los territorios despoblados en España. Justificación, valoración e impacto socioeconómico*. Proyecto de Cooperación Medida LEADER Desafío SSPA (2021).
- VIEJO, Manuel, *El pueblo de España que se transformó en una residencia de mayores*, *Pescueza*: https://elpais.com/politica/2019/05/21/actualidad/1558447360_907101.html

Joan Eroles Viles (Preixens, 1980) és llicenciat en Ciències Ambientals per la Universitat de Girona. Així mateix, ha cursat el Màster en Govern Local que organitzen la Universitat Autònoma de Barcelona i la Fundació Aula d'Alts Estudis d'Electes de l'Associació Catalana de Municipis (edició 2017-2019) i la diplomatura de Postgrau en Gestió Ambiental en l'àmbit municipal de la Fundació Universitat de Girona. Ha treballat com a tècnic de Medi Ambient i Protecció Civil al Consell Comarcal de la Noguera del 2005 al 2019 i actualment treballa com a assessor de l'Àrea de Medi Ambient i Sostenibilitat de la Diputació de Lleida. És alcalde del municipi de Preixens des de les eleccions municipals del 2011.

Aquesta publicació vol traçar un full de ruta per capgirar la problemàtica del despoblament rural a partir de formular un seguit de propostes adreçades a les administracions competents. Les propostes que es formulen neixen de l'anàlisi de les dades del despoblament i de les iniciatives implementades en altres països i territoris i els seus resultats, així com de l'experiència professional de l'autor com a tècnic de medi ambient i protecció civil en municipis rurals i d'escoltar i consultar diferents actors vinculats al territori. Com a persona que viu al món rural i que el coneix des de diverses perspectives, l'autor considera que si bé existeix un pensament molt arrelat segons el qual l'actual decadència i despoblament del món rural són inevitables, aquesta situació és en bona part fruit d'un marc legal i una gestió que cal millorar perquè no reflecteixen la realitat del món rural ni, per tant, aprofitar i explotar els potencials de cada territori.